

România literară

Proiectul de Directive
ale Congresului al XII-lea al P.C.R.

(Paginile 4-5)

Pentru toți oamenii țării

ORICARE ar fi modul de oglindire și de interpretare a realității pe care o trăim, ajungem la un termen ce definește un timp, o istorie, o sumă de biografii și o succesiune de generații, și anume ajungem la noi înșine. După treizeci și cinci de ani de la Eliberare, ne aflăm pe treapta dezvoltării și structurării vieții în toate țările, cind nu ne asemănăm cu ceea

ce am fi putut să fim în nici o altă împrejurare istorică. Văzută pe dinăuntru, aceasta este țara: conștiința despre ființa noastră ca valoare umană, ca națiune, ca popor.

Din acel August fierbinte, cu bătăliile armate ce s-au urmat, cu bătăliile politice și economice, din acel ceas cind s-au arătat în dreptul puterii lor Comuniștii, întrezărind noile căi de angajare a energiei poporului muncitor și a pământului țării, a bunurilor materiale și spirituale, din timpul luptelor și căutărilor, și, după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, de pe treapta superioară a adevărului politic și a individualității națiunii, lată-ne acum în fața și în determinarea dialectică a schimbărilor lumii, cind o conștiință civică reală, străină de sfera judecăților mărunde, nu poate să nu se identifice cu această ireversibilă și nobilă înfățișare a patriei socialiste, să nu recunoască în istoria ei totalitatea năzuințelor sale. Se petrec transformări, așa am început, prin transformări radicale, prin răsturnarea unei puteri compromise în fața istoriei și prin instaurarea puterii populare, cu tot ce s-a adăugat în succesiunea actelor decisive, pînă la aceste zile cind avem în față imaginea fără precedent a României viitoare.

Ce este țara, ce simțem și ce putem să fim în împlinirea strădaniilor noastre, știm noi înșine. Cind spunem acum că sintem o țară în curs de dezvoltare, nu ne vedem în coada istoriei, iar în afirmarea principiilor noastre politice nu repetăm spusele oarecui. Autoritatea și personalitatea noastră ca națiune și ca putere economică ne leagă de țările lumii, și în numele acestei realități poate să vorbească oricare cetățean al țării. Munca muncitorului, a țărânului și a intelectualului, felul gânditorului politic și grija fiecăruia de propriul său statut civic se desfășoară sub autoritatea morală a societății fără clase și fără umilirea omului. Dar aceasta este și o realitate și o năzuință, iar pentru chipul desăvîrșit al vieții se cere participarea fiecăruia, în sfera existenței sale, sub statutul eticii și al echității, cu dăruire și cu iubire de țară, în sensul și în scopul celor spuse de Secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privitor la democrația socialistă, văzută ca „parte componentă a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate care se construiește numai și numai cu participarea maselor populare, a întregului popor, numai și numai în beneficiul poporului, al bunăstării națiunii noastre, al întăririi independenței și suveranității patriei”.

Prin multitudinea aspectelor, am spune prin totalitatea aspectelor vieții pe care le cuprinde, proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în Cincinalul 1981-1985 și orientările de perspectivă pînă în 1990, arată patriei și lumii, această realitate nouă, imaginea impresionantă a României socialiste, în cifre și în termeni de comparație, noua structură socială căreia i se cere realizarea Cincinalului actual și a celui viitoare, în orizontul tehnicii și gândirii științifice celor mai înaintate, structura morală a poporului angajat să ridice la dimensiuni impresionante edificiul industriei, al agriculturii, al științei și învățămîntului, al culturii și al spiritualității socialiste, pînă în comunism.

Toate acestea dovedesc justetea gândirii politice și economice a Partidului. Programul Partidului, necesar, vital pentru toți oamenii țării, în toate se arată forța clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, stăpîni pe țara și pe viața lor, care își făuresc în libertate condiția însăși a libertății lor.

■ Fragment din mozaicul realizat de Șerban Epure și Ion Stendi la Combinatul de îngrășăminte chimice din Turnu Măgurele.

Din zborul păsării

■ DACĂ o pasăre bătrînă, după ce ar fi pribezit 35 de ani, s-ar întoarce pe plaiurile natale românești și ar zbura de la Dunăre la Baia Mare și de la apusul țării la răsărit, rotindu-se sub cer, nu și-ar găsi ori nu și-ar recunoaște străvechiul loc al cuibului printre atîtea noi așezăminte. Satele orășenizate, orașele dominate de case uriașe, riurile împănate cu hidrocentrale, apoi fabrici, uzine și drumuri care n-au mai fost — toate ar umple-o de nedumerire și uimire. Numai Dunărea și Carpații i-ar pomeni că n-a greșit și pînă la urmă s-ar cuibări printre așezămintele noi, în orînduiala socialistă, în vreun cîmp fără haturi și răzoare, în vreo pădure din preajma unor rafinării de petrol ori a unor santiere cu gigantice păsări de metal ce ridică în sus cutii grele cu tone de pămînt ori blocuri de beton și piatră. Și ar îndrăgi noua Românie, și i-ar cînta cîntecele ei de odinioară. Iar dacă ar întreba suratele ei de pe aici, pămîntene statornice, cine a făcut toate acestea, i s-ar răspunde: poporul, în frunte cu comuniștii, după ce s-a eliberat de dușmani.

Și pasărea bătrînă ar cînta mai cu foc.

Lată-ne pe noi înșine, astăzi, în fața noilor Directive, a noului program în proiect pentru al XII-lea Congres al Partidului Comuniștilor, dîndu-ne seama ce mărețe îi sint cuvintele, ce conștiință socială înaltă îi va descifra tabelele care prevăd un viitor și mai strălucit. Și ne aducem aminte de Pasărea Măiastră a lui Brîncuși, soră mai mare a păsării călătoare și meșteră în toate, pe care ar chema-o să-i tîlmăcească peisajul necunoscut.

Pasărea Măiastră i-ar cînta un cîntec nespuse de frumos, cu ciocul îndreptat către soarele ce răsare dintre culmi printre brazi și sonde de petrol, un cîntec al soarelui. Pasărea bătrînă, întoarsă pe plaiurile românești, s-ar mira că n-a înțeles aceasta dintr-odată din stema țării. Căci acesta-i simbolul României, unde stă și luceafărul de ziua, semn al drumului spre comunism, spre culmile luminate.

Mihai Beniuc

România literară

DIRECTOR: George Ivașcu. Redactor șef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție: Roger Câmpăneanu.

DIN 7 ÎN 7 ZILE

„Un nobil efort de a edifica noi punți ale prieteniei”

DUPA cum s-a anunțat, editura indiană „Alfa Publications”, din Delhi, a scos de sub tipar lucrarea **Misiune de prietenie — președintele Nicolae Ceaușescu în 8 state africane**. Cu o prefață semnată de M. N. Seth, secretarul general al Asociației de prietenie India-România, și un cuvânt introductiv al profesorului universitar J. S. Bright, volumul consacră cite un capitol special fiecărei vizite efectuate de președintele Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu, în cele opt state africane vizitate în luna aprilie 1979: Jamahiriya Arabă Libiană Populară Socialistă, Gabon, Angola, Zambia, Mozambic, Burundi, Sudan, Egipt.

DE un deosebit interes pentru principiile care guvernează politica externă a țării noastre, principiile promovate cu consecvență de președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sint prefața și cuvântul introductiv care însoțesc volumul **Misiune de prietenie**. Scoțind în evidență eficiența dialogului în practica relațiilor internaționale, autorul prefeței, M. N. Seth, subliniază că „vizita în Africa a președintelui român a proiectat pe scena vieții politice internaționale virtuțile unei politici externe ale cărei concepții innoitoare și revoluționare demonstrează existența reală a posibilității ca relațiile dintre state să fie investite cu o calitate nouă, de natură să asigure progresul tuturor națiunilor lumii în condiții de pace și colaborare”.

Reliefând sensul constructiv al relațiilor româno-africane desprins din această „vizită istorică”, poziția activă a României pe arena internațională, volumul **Misiune de prietenie** pune în lumină puternica personalitate a președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, contribuția sa neprecupețită la elaborarea și transpunerea în practica vieții internaționale a principiilor colaborării și înțelegerii între popoare. Sau, cum afirmă profesorul universitar J. S. Bright în cuvântul său introductiv, „nobilul efort de a edifica noi punți ale prieteniei și înțelegerii și de a explora noi căi și idei pentru realizarea unei mai largi înțelegeri internaționale și a unei mai ample colaborări între state”.

Mesaj de pace, prietenie și solidaritate

LA MONROVIA au început, marți, lucrările celei de-a XVI-a Conferințe la nivel înalt a Organizației Unității Africane. Cu acest prilej, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a trimis președintelui Republicii Liberia, președintele în exercițiu al Organizației Unității Africane, William R. Tolbert Jr., un mesaj de prietenie și solidaritate, apreciind importanța acestei întâlniri într-un moment în care în întreaga lume se manifestă tot mai puternic voința popoarelor de a pune capăt vechii politici imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de a fi deplin stăpâne pe bogățiile naționale și pe propriile destine, de a conviețui și conlucra în pace, libertate și securitate, pe bază de egalitate și respect reciproc.

Este evident că, în actuala conjunctură internațională, obiectivul cel mai important al luptei popoarelor africane pentru libertate, ca, de altfel, al tuturor popoarelor, este unitatea. Subliniind acest imperativ al epocii noastre, Mesajul președintelui Nicolae Ceaușescu dă o înaltă apreciere activității pe care Organizația Unității Africane, statele membre ale acesteia o desfășoară pentru întărirea unității și solidarității țărilor africane în efortul de a lichida vechea politică imperialistă și colonialistă, în lupta pentru înlăturarea rapidă a rădăcinilor acestei politici, pentru dezvoltarea lor liberă și independentă, pe calea progresului economic și social. „Considerăm — se arată în Mesaj — că întărirea unității și solidarității țărilor africane reprezintă o condiție esențială pentru promovarea politicii de independență și afirmare liberă, de sine stătătoare a țărilor și popoarelor din Africa, pentru cauza păcii, securității și colaborării în întreaga lume”.

Apreciind aportul deosebit al Organizației Unității Africane în viața politică internațională, importanța, în acest cadru, a celei de-a XVI-a sesiuni la nivel înalt de la Monrovia, Mesajul președintelui României socialiste exprimă sentimentele de solidaritate ale poporului român cu popoarele de pe continentul african, dorința de a întări relațiile de prietenie și colaborare cu țările din această zonă a lumii.

Sesiunea Consiliului economic româno-american

LA WASHINGTON au început lucrările celei de-a VI-a sesiuni plenare a Consiliului economic româno-american, care la în discuție, pe baza rapoartelor președinților celor două părți, activitatea desfășurată în perioada ce s-a scurs de la ultima întrunire, de la Sinata, a Consiliului economic.

Deschiderea sesiunii a fost marcată de mesajele adresate plenarei Consiliului economic de președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, și de președintele Statelor Unite ale Americii, Jimmy Carter.

Apreciind în mod deosebit activitatea Consiliului economic româno-american, „care, prin acțiunile sale, a adus și aduce o contribuție importantă la promovarea colaborării și cooperării dintre România și S.U.A.”, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, subliniază în Mesajul său politică țării noastre de activă și largă colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orinduire socială, pe baza principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc. „Pe aceste principii — se arată în Mesaj — și în acest spirit dorim să extindem în continuare relațiile noastre cu Statele Unite ale Americii, convinși că această corespunde atât intereselor celor două țări și popoare, cât și cauzei păcii și colaborării internaționale”.

În Mesajul său, președintele Jimmy Carter își exprimă satisfacția pentru dezvoltarea pozitivă a relațiilor economice și comerciale româno-americane din ultimul an, ca și pentru activitatea Consiliului economic în această direcție. „Cu ceva mai mult de un an în urmă — arată președintele Jimmy Carter în Mesaj — președintele Ceaușescu și cu mine am trecut în revistă progresul important înregistrat în relațiile noastre și am fost de acord că dezvoltarea comerțului și cooperării trebuie extinsă”. În acest sens, contribuțiile utile ale Consiliului economic româno-american se bucură „de sprijinul deplin al guvernului american”.

Cronicar

2 România literară

● În împlinirea aniversării a 35 de ani de la eliberarea patriei de sub jugul fascist, asociațiile scriitorilor din întreaga țară inițiază numeroase manifestări în cadrul cărora poeți, prozatori, critici și istorici literari se întâlnesc cu cititorii.

București

● Cu sprijinul Comitetului pentru cultură și educație socialistă al județului Ilfov, au avut loc șezători literare și schimburi de experiență între cenele literare bucureștene „Relief românesc”, „M. Eminescu”, „G. Călinescu” și cenele literare din comunele Pleana, Mihai Bravu, Stoenesti, Sărulești, Valea Argovei. Au participat Virgil Carianopol, Viorel Cosma, Gh. Duță-Micloșan, Valeriu Gorunescu, Petre Marinescu, Stelian Păun, Ion Potopin, Constantin Răduceanu, Ion C. Ștefan.

● În sala de spectacole a Palatului culturii din Pitești a fost organizată o nouă șezătoare literară experiment la care au participat membri ai cenele literare „Liviu Rebreanu” din acest oraș și „Cincinat Pavelescu” din București. Și-au dat concursul Mihail Ilovič, Petre Bădescu, Ion Dincă, Nicolae Petrescu, Traian Gărdus, Mircea Trifu, Giuseppe Navarra, Nicolae Ghișescu, Al. Clenciu.

● La Liceul militar „Ștefan cel Mare”, Liceul de construcții „Dragoș Vodă” și Clubul „Femi-

„Permanentă de cultură și civilizație”

● La Casa de cultură a Institutului Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea a avut loc o manifestare culturală organizată cu prilejul sărbătorii naționale a Franței. După cuvântul introductiv rostit de artistul popularului Radu Beligan, președintele Asociației de prietenie româno-franceză, a urmat conferința prezentată de prof. dr. docent Zoe Dumitrescu-Busulenga, vicepreședinte al Academiei de Științe Sociale și Politice, care a avut ca temă „Franța — permanentă de cultură și civilizație”. În continuare, au rulat filme documentare realizate de studiourile franceze.

Au fost de față Pierre Cerles, ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al Republicii Franceze la București, și membri ai ambasadei.

Lansări de cărți noi

● La librăria „Dacia” din Capitală s-a desfășurat prima zi de difuzare a volumului de poeme „Rug de septembrie” de Liviu Călin, apărut în Editura Eminescu. A prezentat Al. Balaci.

● La librăria „Șt. O. Iosif” din Brașov a avut loc lansarea volumelor „Ființa concretă” de Ion Stanciu și „Fereastra cu veșuitoare” de George Savin. Au prezentat Mihail Arsene și A. I. Brumaru.

Concursul național de poezie „Nicolae Labiș”

● În zilele de 6 și 7 octombrie 1979, la Suceava se vor desfășura manifestările prilejuate de finalizarea Concursului național de poezie „Nicolae

na” din Cimpulung Moldovenesc, la Liceul teoretic din Vatra Dornei și Școala generală din comuna Buceoada, la taberele de vară din Valea Drăganului și Tarnis, județul Cluj, Felicia Marinaea a citit poezii patriotice dedicate zilei de 23 August și a vorbit elevilor și cadrelor didactice despre probleme ale literaturii noastre actuale.

● Poeții Ioan Costea, Angela Chiuaru, Emanoil Cobzalău, Valentin Deșliu, Virgil Carianopol, Valeria Deleanu, Barbu Alexandru Emandi, Petru Demetru Popescu, Ion Potopin, Octav Sargețiu au citit poezii dedicate celei de a XXXV-a aniversări a eliberării patriei, la Intreprinderea Metalurgică, Liceul industrial din bulevardul Leontin Sălăian, Cenuclul literar „Veronica Mică”, Clubul I.S.B. și Policlinica Vitan.

● La Școala generală din comuna Sirla — Arad, la Biblioteca județeană Dolj, la Biblioteca județeană Brașov și la Spitalul „Grigore Alexandrescu” din București, Al. Mitru s-a întâlnit cu un mare număr de pionieri și cadre didactice.

Timișoara

● Asociația scriitorilor din Timișoara a organizat, în comuna Variaș, o amplă documentare a unui grup de membri ai săi urmată de întâlniri cu membrii cenuclului literar din comună, la care au

Moment omagial Ovidiu Papadima

● În cadrul unei ședințe omagiale, Cenuclul literar „G. Călinescu” din cadrul Academiei a organizat un moment omagial dedicat criticului și istoricului literar Ovidiu Papadima, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani. Au luat cuvântul Valentin Deșliu, Constantin Stăni-Boos, Diana Dinu, Petre Paulescu, Ion Potopin, Despina Valjan, Pan Vizirescu. Au citit poeme Eugenia Burduș, Elisabeta Novac, Maria Podari, Maricla Sava, Florian Saloc, Petre Srihan. În încheiere a vorbit Ovidiu Papadima.

participat Anghel Dumbrăveanu, Eugen Dorcescu, Anavi Adam, Laza Ilie, Ion Marin-Ahăjan, Dușan Petrovici, Mircea Șerbănescu, Aurel Turcuș și poeții locali Tiberiu Arăzan, Nicolae Roșianu, Vlada Barzin, M. Buțoi, și Ilie Gheran.

Iasi

● Membrii cercului de literatură română și ai Cenuclului „Lucafașul” de la Liceul nr. 2 din Iași i-au avut ca oaspeți pe Constantin Ciopraga, Al. Husar, Mihai Drăgan și I. Constantinescu care au răspuns întrebărilor puse de elevi în legătură cu probleme ale creației eminesciene.

Cluj-Napoca

● La Liceul de Informatică, Liceul „Ady-Sincail” și Librăria Universității din Cluj-Napoca, la clubul Intreprinderii miniere din Aghireș, la Școala generală din Răcățiu, Casa de cultură din Sighet și Liceul din Sărmașu, cu sprijinul Asociației scriitorilor din Cluj-Napoca, s-au desfășurat întâlniri cu cititorii în cadrul cărora oaspeții au citit din creația lor, în cinstea marilor sărbători de la 23 August. Au fost prezentați Teohar Mhadaș, Adrian Popescu, Vasile Igna, Banner Zoltan, Marosi Peter, Szilágyi István, Nicolae Prelipceanu, Eugen Uricaru, Ion Arcaș, Gabriel Pamfil, Petru Poanță, Dan Rebreanu, Constantin Zărnescu.

Centru documentar „M. Eminescu”

● La Muzeul Literaturii Române a fost constituit un centru documentar „Mihai Eminescu”, conținând edițiile princeps ale operelor și ale exegezilor eminesciene, precum și manuscrise, corespondență, fotografii, traduceri și ecouri ale operei lui Eminescu peste hotare.

Simpozion

● Cenuclul literar „Titu Maiorescu” al Asociației Juristilor din România a organizat, în împlinirea aniversării a 35 de ani de la victoria armatei antifasciste, simpozionul intitulat: „Contribuția unor juristi români la promovarea luptei antifasciste și anti-imperialiste și la triumful democrației în România”.

Au vorbit Gabriel Iosif Chiuzbaian, președintele cenuclului, Ioan Foră, președintele colegiului de avocați, prof. dr. doc. Mircea Lepădătescu, membru al Academiei de științe sociale și politice, Mihail Popilian. Au participat ca invitați: prof. dr. doc. Grigore Geamănu, dr. doc. Ioan Filip și ilegalistul Traian Hulubescu.

Din lucrările scriitorilor Mihai Beniuc, Mihail Cruceanu, Ioan Costea, Haralambie Marchetti și ale membrilor cenuclului Margareta Cara-Thasse, George Colfescu, Ionel Gologan, Atanasie Nasta, Ioan Marțiu, Teodor Maricaru și Ecaterina Stroescu, au citit autorii și actrița Mariella Petrescu.

rile mai pot fi trimise (în 7 exemplare) până la 10 septembrie, la Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Suceava, purtând un motto:

● *** — CINTECELE ȘI POVEȘTILE OLTULUI. Continuarea seriei de culegeri regionale de folclor inedit, inițiată în 1962 și ajunsă acum la al 16-lea volum, se face pe baza folclorului literar românesc cules din **Zonele Scornicești, Drăgănești-Olt și Corabia**, în îngrijirea cercetătorilor Elisabeta Moldoveanu, Angela Dumitrescu-Begu, Tănase Ciucescu, Vasile Zamfir, N.I. Dumitrașcu și Constanța Popescu; introducere de Ioan Șerb. (Editura Minerva, XXXIV + 852 p., 38 lei, 1 160 ex.).

● Nicolae Gane — **SCRIERI**. Selecție reprezentativă în colecția „Restituție” din nuvelistica, memorialistica și publicistica aceluia care, cum afirma G. Panu, „ca vechime și terarhie venea al patrulea corifeu al Junimeii”; ediție îngrijită, note și bibliografie de Ilie Dan; prefată de St. Cazimir. (Editura Minerva, XXX + 618 p., 26 lei, 4 320 ex.).

● Dumitru Miou — **G. CALINESCU. ÎNTRE APOLLO ȘI DIONYSOS**. „Asediind toate temele literaturii lui G. Călinescu — afirmă autorul acestui „eseu asupra personalității lui G. Călinescu” — [lucrarea] nu și propune, prin aceasta, să epuizeze cercetarea ficțiunii. Încearcă doar să detașeze, prin analiză, dominantele spiritului călinescian, cu năzuința de a întocmi, până la urmă, prin însumarea lor, un portret interior al scriitorului.” (Editura Minerva, 782 p., 30 lei, 8 110 ex.).

● Iordan Dăcu, S.C. STROESCU — **DICTIONARUL FOLCLORISTILOR**. Riguros coordonat redacțional și lexicografic de G. Plenescu, dicționarul ce se ocupă de folclorul literar românesc se instituie ca un eficace instrument de lucru a cărui valoare informativă deosebită este amplificată de unicitatea lui în literatura noastră și raritatea unui asemenea demers pe plan mondial. (Editura Științifică și Enciclopedică, 502 p., 27 lei, 11 000 ex.).

● Ion Trandafir — **UN LOC PE PAMINT**. Un ciclu al volumului apărut la zece ani de la debutul poetului (Anotimp tăciind — 1969, Sanctuar — 1971, Acord la Dunăre — 1972, Orație la zenit — 1975, Un cîntec pentru nemurire — 1977) poartă motto din Sadoveanu: „După cuvântul înțeleptilor de demult, oamenii din acest colț de lume sint copii ai pământului și ai cerului lor...”. (Editura Eminescu, 166 p., 13,50 lei, 2 100 ex.).

● Nicolae Crișan — **VOIEVOZI FĂRĂ MOR-MINTE**. În Cuvântul înainte adresat de autor bunăvoinței cititorului acestui prim tom dintr-un roman „cu și despre veacul lui Mihail Viteazul” sintem avertizați asupra procedurii romanesc folosit. (Editura Cartea Românească, 456 p., 17 lei, 30 300 ex.).

● Elena Nestor — **ROMANȚĂ DE AGREMENT**. Al doilea volum de proză al autoarei, cuprinzând opt nuvele și povestiri. (Editura Albatros, 178 p., 6,25 lei, 14 300 ex.).

● George D. Hurmuziadis — **CULTURA GRECIEI**. În talmăcirea semnată de Lucia Dimitriu Hurmuziadis apar eseurile autorului despre etapele antică, bizantină și modernă ale civilizației grecești, cu implicații, mai ales în paragraful final, asupra relațiilor greco-române. (Editura Științifică și Enciclopedică, 218 p., 10,50 lei, 10 000 ex.).

LECTOR

Revoluție și literatură

SINT nebănuite raporturile de afinitate dintre revoluție și literatură, urmare a unor finalități adesea comune și a unor structuri similare. Literatura însăși, ca manifestare specială a spiritului uman, este funciar revoluționară în sensul că respinge todeauna șabloanele și poncifurile învechite din gândirea oamenilor, făcând loc cutezanței și mesajului innoitor, deschizând larg perspectivele minții umane. Într-un anumit sens, am putea spune că ceea ce realizează revoluția pe plan social, înlocuind structurile anacronice cu cele adecvate noului moment istoric, realizează pe planul sensibilității, al spiritualității în general, literatura. Revoluția îmbogățește societatea umană cu valori materiale și morale, intelectuale, în timp ce literatura, artele în general, asigură creșterea continuă a patrimoniului artistic și estetic, influențând, uneori decisiv, asupra domeniului moral și intelectual, așa cum dinamica revoluției are consecințe directe asupra mișcării literare.

Spre a depăși stadiul pur teoretic al afinităților menționate, este, credem, mult mai profitabil să ne folosim de câteva ilustrări elocvente. Și fiindcă ne aflăm la puțină vreme de la comemorarea a nouă decenii de la moartea lui Eminescu, revenim încă o dată asupra influenței extraordinare pe care genialul poet a avut-o, și o are încă, asupra spiritului românesc. Rolul său revoluționar, în acest sens, adică cel mai adânc, este de domeniul evidenței elementare. Autorul *Lucaferului*, al *Glosei* și *Scrisorilor* a lărgit, mai întâi, spațiul nostru apercetiv. Când poetul spune: „Lună tu, stăpina mării, pe a lumii boltă lunecă“ el face trecerea, enormă, de la local la cosmic, de la zborul orizontal al vrăbiei la viziunea de altitudine suverană a vulturului, apropiindu-se atât de mult de percepția panoramică a spațiului modern, stăpîn al spațiilor. Iar viziunea spațiilor astrale din *Lucaferul* nu este numai o simplă senzație de ordin poetic ci, în egală măsură, o provocare a întregului spațiu imaginar care-și va modifica, prin extindere și prin aprofundare, dimensiunile, întocmai cum, după lumina unui fulger, ni se dezvăluie, pentru o clipă, misterele fantastice ale cosmosului care devin, după aceea, anxioși ale spiritului nostru. Așa cum, pe planul social, spunem, o revoluție declanșează imense energii care durează temelii noi istoriei. Văzute în felul acesta, marile personalități ale literaturii și artei sint, prin ele însele, revoluționare. Însăși definiția genului în artă nu poate fi desprinsă de capacitatea de a șoca inertile, de a fixa jaloane noi spiritului uman, de a-i răscoli adâncurile, de a-i oferi repere superioare, de a îmbogăți universul de sensibilitate și reflecție cu noi dimensiuni.

Orice revoluție, în plan social, își validează programul în măsura în care, înlăturînd vechile structuri, creează altele noi, superioare. În acest sens, literatura și artele, caracterizîndu-și evoluția prin continuitate, procedează mai degrabă prin adaosuri decît prin înlăturări, dovedind mai multă toleranță, deși sintem în situația să constatăm că însăși noțiunea de revoluție este înțeleasă astăzi, de mulți, ca un proces bazat mai degrabă pe substituiri și adaosuri decît pe înlăturări. Dar, indiferent de nuanțele deosebitoare dintre teritoriul vieții sociale și al vieții spirituale, se cuvine să consemnăm latura comună esențială care definește revoluția: *capacitatea în ordinea creației*, ipostaza demiurgică prin urmare. Creația de valori este criteriul fundamental de omologare a necesității revoluțiilor în toate domeniile. În acest sens Marx, adresîndu-se lui Freiligrath, atrăgea atenția asupra faptului că „e greu să-i convingi pe oameni de superioritatea noii economii politice, pe cale teoretică, înainte ca aceasta să-și probeze energia creatoare în ordine practică“.

ÎN domeniul literaturii, orice creator de geniu trebuie să îmbogățească universul spiritual uman cu ceva necunoscut pînă la el, care să poarte sigiliul individualității sale unice. Ibrăileanu avea deplină dreptate, discutînd opera caragealiană, să sublinieze tocmai capacitatea marelui scriitor de a lăsa, ca și Balzac,

și „alte fapte decît cele lăsate de Dumnezeu pe pămînt“. Și, într-adevăr, resimțim tipologia caragealeană ca pe o realitate palpabilă aproape, imposibil de conceput în afara creatorului ei. Aceasta este, în fond, dacă vrem, adevărata revoluție pe care a realizat-o Caragiale, în afara, și poate împotriva concepției sale de „om vechi“ cum, cu ironie, sau fără, îi plăcea să se considere. Stigmatizarea de către scriitor a mentalității rutiniere, mic-burgheze, de-mascarea de către el a unei fizionomii ridicole, mărginite și suficiente, căldute și aplazante, a jucat un rol enorm în compromiterea, iremediabilă, a acestei fizionomii spirituale și, implicit, așezarea pe alte temeuri, superioare, a mentalității publice și individuale. În acest sens, „caragealismul“ de care vorbește, într-un recent document, Călinescu este într-adevăr un teritoriu imens de cercetare, în special sub raportul teraputicii spirituale asupra societății românești. Nu incapa îndoială că autorul *Scrisorii pierdute* și al *Momentelor* a jucat un rol revoluționar incomparabil superior celui jucat de scriitori considerați îndeobște „revoluționari“, luîndu-se drept criteriu declarațiile sau tematica „revoluționare“, dar care n-au avut privilegiul genului. Pentru că în literatură, ca și în viața socială, ideile trebuie transformate în faptă convingătoare, răscolitoare; surrogatele, improvizările, imperfecțiunile de orice fel, compromit cele mai nobile idei, în timp ce strălucirea faptei, chiar neînsoțită de regia exterioară, impune de la sine.

Dat fiind afinitățile dintre revoluție și literatură în ordinea faptei, nu e de mirare că literaturii veritabile trebuie să se recreeze dintr-o temerarie. Ceea ce observăm, într-o scrisoare de tinerețe, și Engels: „Cine se teme de desimea codrului în care se află palatul Ideii, cine nu-și croiește cu sabia drum printr-însul și nu trezește cu o sărutare prințesa adormită, acela nu e vrednic de ea și de împărăția ei, acela să se facă pastor la țară, negustor, asesor sau ce pofteste, să se însoare și să facă copii, în cîinste și cuvioșie, dar secolul nu-l va recunoaște drept copilul lui“. Formula de „copil al secolului“ împrumutată de Engels după cartea lui Musset, desigur, este cit se poate de potrivită pentru orice mare scriitor, contemporan, prin natura chemării sale, cu epoca pe care o străbate, la a cărei configurație spirituală contribuie în mod decisiv.

NU E, de aceea, de mirare că marea literatură, ea însăși, cum observăm, revoluționară prin cea mai intimă structură, a aflat în zgrăvirea revoluției naționale și sociale una din temele ei fundamentale, predilecte. Nu există operă mai însemnată a literaturii franceze scrisă în deceniile imediat următoare lui 1789 care să nu reflecte, direct sau prin simboluri, total sau parțial, marele eveniment. Operele de după Octombrie 1917 nu pot fi judecate, de asemenea, în afara confruntării cu marea revoluție rusă.

Revoluția românească de la 1848 ca și instaurarea, pe cale revoluționară, a socialismului în România, deci revoluția noastră contemporană, cu toate vasele ei implicații în construirea noii societăți au lăsat și continuă să lase urme decisive în cărțile marilor scriitori ai literaturii noastre. Ceea ce este întrutotul firesc, prin însăși fascinația pe care au exercitat-o mereu împrejurările dramatice, cu o mare încărcătură emoțională, ale istoriei și implicit ale individului, asupra tuturor creatorilor de artă și, în primul rînd, asupra artiștilor cuvîntului. Împrejurările decisive, de maximă tensiune conflictuală, cum sint todeauna împrejurările unei revoluții, dau la iveală fondul cel mai adînc al sufletului omenesc, marile virtuți și, deopotrivă, vicile insondabile.

Revoluția este un veritabil foc sacru care înalță spre cer flăcările luminoase și cufundă în cenușă părțile imunde ale firii omenești. Și pentru ca această cenușă, compusă din reziduurile morale, să nu mai lvească monștri, și nici măcar o pasăre Phoenix, literatura se poate constitui, cu conștiința liberă, într-un salutar post de veghe spirituală.

Pompiliu Marcea

Eugen Tăutu : SCRISOAREA A III-A. ROVINE

„Neîncetat, fraților, bat un cîntec neterminat“

■ AM VIZITAT de curînd, într-un grup de scriitori, expoziția lui Eugen Tăutu, la Muzeul de artă din Cluj. Eram citiva prozatori și poeți, veniți anume, după o cursă automobilistică plină de spaime și recorduri. Știam că artistul voia să marcheze, cu expoziția lui, o adevărată retrospectivă, două evenimente: absolvirea Facultății de filosofie din Cluj și un deceniu de la terminarea Institutului de arte plastice. Și mai știam cît trucidase pentru expoziția lui: drumuri la București, la Suceava, la Sibiu, la Tirgu-Jiu, pentru a-și aduna tablourile, drumuri de zi și de noapte cu mașina, și ele adevărate recorduri, ca și cel obținut de tipograful din Sibiu, care, în câteva zile, i-au dăruit un excepțional catalog în culori. Eram pregătiți sufletește, mai fiecare il cunoștea din expoziții. Unii și-l aminteau și ca poet, timid, visător, din nopți rare, de confesiune. Eram pregătiți sufletește, îi văzusem multe tablouri, îl comentasem cu entuziasm, consumîndu-i toate particularitățile și consumîndu-ne toate superlativalele.

Și totuși... N-a fost numai tăcere, și umire, și spaimă, și respirații, și exclamații invinse, și căutarea privirilor, și toate celelalte stări și senzații cu care întimplînd miracolele și cu care te aperi de ele, a mai fost ceva, mai tirziu mărturisit, au fost și unde de durere, uneori strivitoare, a fost acea suferință care presimte capodopera și geniul, suferința care ne solidarizează, involuntar, inconștient, cu marele și cumplitul act al creației.

În fața fiecărui tablou, dar mai ales în mijlocul tuturor, mereu, mă apăsau ca o greutate fizică versurile șoptite într-o noapte tîrzie de pictor:

„Neîncetat, fraților, bat
Un cîntec neterminat.“

Artistul e tînăr, are 34 de ani, dar cine trece prin expoziția lui nu-și poate închipui că o singură viață a putut dura ceea ce se vede acolo. Arta lui, ca arta oricărui mare artist, e o artă cu canoane, dar canoanele lui nu efluează nici o clipă extravaganță, nu duc originalitatea spre violență și stridentă, ci realizează un fel de sudură forte, care împletește arta cu filosofia, cu biologia, cu fizica atotstăpînătoare, poate chiar revărsîndu-se în cea matematică pură, în cea geometrie carteziană, aproape de vis și fantastic, și totuși încărcată de valori uriașe. Ecuațiile lui, aproape toate căutînd esența și vectorul creației, sint fulgerate de curbe geometrice, sau fulgeră ideea acestor curbe, fundamentîndu-se și împrumutîndu-se în simboluri-monadă, ca grupurile de atomi în moleculă. Rozeta gotică, bumbii din Săliște, cercurile de electroni își caută parcă singuri adevărul, ca o necesitate absolută între fracțiune și întreg, între particula și cosmos. Și uneori, aceste desfășurări uluitoare de spirale și atomi, această geometrie foarte diversă și atotcuprinzătoare, această recompunere a luminii, această fantezie care parcă ar pleda pentru sinceritatea inviolabilă a materiei, se concentrează brusc și pasionat într-un figurativism de tip flamand-spaniol. Chipurile de o frumusețe sau profunzime tulburătoare se desprind ca un destin al monadelor primare. E necesitatea figurii umane, creație ultimă, supremă, pe care o asemăn cu necesitatea vocii umane în ultima simfonie a lui Beethoven.

„Neîncetat, fraților, bat
Un cîntec neterminat.“

Eugen Tăutu bate mereu, cu toate secundele inimii și forței lui, un cîntec care nu se poate termina. Eugen Tăutu nu pictează tablouri, ci construiește o operă care, ca și monadele lui în tablou, se integrează marii creații universale.

Constantin Chiriță

Vastele șantiere ale patriei

CEEA ce ne rămâne stăruitor în minte studiind Proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1981—1985 și orientările de perspectivă până în 1990 este imaginea de miine a patriei. O imagine pe cât de dragă inimii noastre, pe atât de clară și precis conturată în limbajul cifrelor comparative ale dinamicii complicatelor procese economice și sociale.

Poetul — scriitorul în general — resimte de multe ori nevoia imperioasă de a ieși din sfera propriului său limbaj și de a dialoga cu constructorii de pe vastele șantiere de azi ale țării. Cifrele au ele însele adesea o putere de a sugera și simboliza mult mai mare decât cuvintele scriitorului. Mă gândesc, de pildă, la constatarea atât de clară și de simplă în enunțul ei, înscrisă în partea introductivă a **Directivelor**, unde se arată că „față de anul 1938, forța industrială a țării a crescut de circa 42 de ori”. Ce efort de gândire poate întoarce în plastica simbolurilor poetice această tulburătoare sinteză economică! Câtă energie, cât efort de cunoaștere îi trebuie romancierului să redea vastul proces constructiv, cu adevărat epopeic, în care s-a angajat poporul nostru timp de peste treizeci de ani pentru a-și înălța o industrie națională demnă de viitorul luminos la care a năzuit de veacuri! Și dacă luăm aminte că aceia care au fundamentat teoretic și au urmărit cu perseverență realizarea acestui înalt deziderat popular au fost comuniștii români, înțelegem mai bine perspectivele pe care le propun ei spre dezbateră publică tuturor oamenilor muncii, în pregătirea celui de-al XII-lea Congres al partidului.

Pentru a ne păstra pe linia celor amintite, să reținem și precizarea din Proiectul de Directive că în 1985 producția industrială a țării urmează să crească, în cifre nete față de 1980, cu 154—161 la sută și că, în perspectiva anului 1990, ea va fi de 2.2—2.3 ori mai mare decât a aceluiași an 1980. Ni se dezvăluie, astfel, cu o deosebită claritate necesitatea eforturilor pe care trebuie să le depunem în continuare pentru dezvoltarea industriei noastre socialiste, ca motor al întregii dezvoltări economice și sociale a țării, cât și posibilitățile mult mai mari de care dispunem de acum înainte în acest sens, față de anii anteriori. Astfel, într-un singur cincinal, cel care urmează, se va realiza o creștere mai mare decât în aproape ultimii 20 de ani, iar în întreg deceniul următor dezvoltarea industrială a țării va fi cu mult mai mare decât în toți cei peste 40 de ani care au trecut din 1938 până în prezent. Este, de altfel, momentul hotărâtor când țara noastră se va număra printre țările

puternic industrializate și cu un grad înalt de productivitate a muncii.

Dacă avem în vedere această creștere impetuoasă a industriei românești în deceniul care urmează, înțelegem mai ușor multiplele repercusiuni benefico-toare pe care le va avea ea asupra tuturor celorlalte ramuri ale dezvoltării economiei naționale, asupra structurii sociale a țării, a venitului național și, implicit, asupra creșterii nivelului de trai al întregului popor, asupra gradului său de civilizație și cultură. Toate acestea se află corelate în cuprinsul **Directivelor** în sistemul unor calcule riguroase care vor marca înaintarea continuă a țării pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate. Imaginea de miine a patriei ciștigă astfel contururi mai precise decât acelea pe care le știam până-n prezent. Aceste contururi se impun atenției cu forța materială pe care o dau analizele științifice care, din datele existente, deduc posibilitățile de care dispunem, cât și sarcinile pe care le avem de îndeplinit pas cu pas în perspectiva viitorului. Știm, spre exemplu, că venitul național urmează să crească în 1985 cu 138—143 la sută față de 1980, într-un ritm mediu anual de 6,7—7,4 la sută. Știm că peste 80 la sută din această creștere a venitului național, cu o importanță covârșitoare în dezvoltarea nivelului de trai al întregului popor, trebuie să se realizeze printr-o ridicare continuă a productivității muncii sociale, printr-o luptă îndârjită pentru aplicarea în toate sferile producției a progresului tehnic contemporan, prin punerea unui accent tot mai mare pe calitate în toate domeniile activității umane. Acestea se vor materializa, la rândul lor, în noul cincinal, prin creșterea cu 16—18 la sută a retribuției reale a muncii, prin reducerea săptămânii de lucru, în cele peste un milion de noi apartamente construite de către stat pentru nevoile populației, în școli, case de cultură, spitale, biblioteci etc. Căci, așa cum se precizează în **Directive**: „Pe baza dezvoltării forțelor de producție și a creșterii venitului național, partidul nostru va acționa neabătut pentru ridicarea nivelului general de civilizație al vieții poporului, situând în centrul politicii sale omul, bunăstarea întregii națiuni”.

Toate acestea sînt țeluri scumpe și scriitorilor țării. Ele unesc în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, întregul nostru popor, îl însuflețesc într-o muncă entuziastă, plină de energie, pentru a transpune în viață prevederile **Directivelor**. Pentru a da contururi puternice, luminoase, dezvoltării patriei, României de miine.

Dumitru Bălăeț

Toma Roată : OMAGIU FAURITORILOR CETĂȚILOR DE OȚEL

Geta Mermeze : VICTORIE

Clarviziune comunistă

NE-AM obișnuit ca documentele fiecărui Congres al partidului să facă o analiză complexă, profundă a realizărilor obținute de întreaga noastră națiune dar, în același timp, să prefigureze cu claritate și luciditate științifică orientările de perspectivă ale dezvoltării economico-sociale a României.

Ne-am obișnuit, dar de fiecare dată așteptăm cu legitim interes aceste documente programatice care devin etape istorice, momente ale devenirii noastre socialiste, idealuri pe care le jelonăm și le înfăptuim cu deplină încredere în priceperea și puterea noastră de muncă și creație.

Un congres al comuniștilor care-și propune la ordinea de zi cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și progresul tehnic este o strălucită confirmare a faptului că partidul nostru făurește prezentul României socialiste pregătind acel viitor de aur cum îl gorea înalt visătorul Eminescu.

Vizionarismul, trăsătură esențială a Programului P.C.R., își confirmă și de astă dată valențele proprii, vocația analizei creatoare, în lumina materialismului dialectic, a realităților economice și sociale. Comuniștii, întregul nostru popor, partidul în frunte cu cel mai iubit fiu al său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, într-un deplin acord și nefermuit entuziasm pregătesc marea asalt al deceniului științei, tehnologiei, calității și eficienței. Astfel a fost definită perioada 1980—1990 în Proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea al P.C.R.

Pe mine, ca dramaturg și critic de teatru, această nouă etapă mă implică într-un mod cu totul deosebit, deoarece mă aflu la vârsta maturității, când experiența de viață și cea profesională mă pot ajuta să înțeleg mai bine rosturile artei legate de calitatea conștiinței, de calitatea umană, în condițiile revoluției tehnologice. Ca și politica, arta trebuie să țină seamă de implicațiile umane multiple ale actualei revoluții tehnico-științifice, să înțeleagă faptul că umanismul cu adevărat revoluționar pornește de la conceperea individului ca ființă socială integrată relațiilor sociale și care nu se poate transforma pe sine decât

schimbînd împrejurările și relațiile economice, sociale și politice.

Aceasta este calea pe care o urmăm noi, îndrumați cu pricepere și clarviziune de partidul comuniștilor, aceste este drumul înțelegerii și cunoașterii.

Dramaturgul trebuie să propună modele de viață și comportament; nu precepte teziste și lozincarde, ci adevăruri umane și de viață autentică, emoționantă, credibilă. Drumul dramaturgului în etapa actuală este plin de răspundere și responsabilitate etică și profesională. El trebuie să înțeleagă complexitatea factorilor sociali și politici, problematica umană a acestui sfârșit de veac plin de contraste și contradicții. Dramaturgul trebuie să vegheze, să discearnă și să aducă pe scenă contradicțiile latente, scriitorul de teatru fiind un vizionar, dar și un activist politic. Niciodată nu m-am considerat altceva decât un activist al partidului nostru, înțelegînd să acționez cu mijloacele specifice teatrului. În propaganda de partid sînt o multitudine de mijloace, teatrul fiind o componentă ce trebuie să acționeze prin procedeele sale specifice. Teatrul actualității este un teatru politic, iar autorul este creatorul acestui act ideologic-estetic. Așadar, s-ar cuveni mai multă încredere în răspunderea și responsabilitatea dramaturgului, mereu conștient de menirea sa în bătălia pentru construcția umană și socială. În piesele **Casa noastră, Doi pentru un lango și Insofitorul nevăzut**, ce vor fi reprezentate în stagiunea viitoare, am încercat să construiesc eroi care se determină din ei înșiși, din viața lor lăuntrică, în relație, firește, cu mediul social în care sînt sortiți să trăiască. Nu toți oamenii sînt consonanți cu epoca, cu vremurile în care s-au născut și trăiesc. Există și destine anacronice, mai sînt și oameni care nu pot ține pasul cu ritmul vieții. Unii abandonează din start, alții pe parcurs... Toate aceste probleme intră în sfera conflictului dramatic. Teatrul, avînd și o funcție de profilaxie socială, va trebui să capete, așadar, o mai mare pondere în acțiunea de educație morală, de formare a omului de miine, constructor al civilizației comuniste.

George Genoiu

O politică umanistă de largă perspectivă

EXISTĂ un mod intensiv de a trăi timpul istoric, de a participa la istorie în perioadele revoluționare sau în civilizațiile încrezătoare în forța demiurgică a omului, capabile să-și asume un destin eroic. Istoria umanității, istoria civilizației sau a diferitelor popoare cunoaște momente de efervescență în lupta politică, în activitatea socială productivă, în creația spirituală. În existența sa milenară, poporul român a oferit adesea lumii modele exemplare în realizarea unei duble vocații: o funcție civilizatoare constructivă de adinci și durabile reverberații etice și estetice; o vocație a libertății și demnității în apărarea ființei sale naționale, precum și în apărarea unora dintre cele mai de seamă valori ale civilizației ce poartă în sine valorile sale specifice, printr-o neclintită hotărâre de a-și făuri destinul propriu și de a participa la civilizația universală în solidarizarea și conlucrarea cu alte popoare, de pe poziții de egalitate și independență.

Aspirații ce au putut dobîndi însă temeiuri noi, perspective reale de împlinire numai atunci cînd, în urmă cu trei decenii și jumătate, victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste a deschis României calea unor transformări social-politice, economice și culturale de mare anvergură, a făcut posibilă trecerea la revoluția socialistă și edificarea acelei orînduirii mai drepte și umane la care au visat și pentru care au luptat cele mai înaintate forțe revoluționare ale societății românești încă din secolul trecut. În toate domeniile vieții sociale s-au realizat progrese fără precedent ce au asigurat nu numai bunăstarea materială și spirituală a oamenilor muncii, perfecționarea relațiilor de producție și sociale, dezvoltarea democrației politice, economice, culturale și înflorirea vieții spirituale, dar și o impetuoasă creștere a prestigiului României pe arena internațională. Principiile raționale, de întemeiere științifică, de perspectivă filosofică și umanism revoluționar și-au găsit o largă aplicare.

Dar nimic nu poate fi comparat în istoria României, inclusiv în istoria sa postbelică — din punct de vedere al ritmului, metodelor, principiilor dezvoltării și al rezultatelor obținute — cu perioada relativ foarte scurtă de după Congresul al IX-lea al partidului. Pentru toți cei ce vor evoca peste decenii noșii ani grei ai construcției socialiste, pentru generațiile viitoare ce se vor interesa de **romantismul eroic revoluționar** și de profunda omenie din acești ani, perioada aceasta va rămîne pilduitoare pentru modul în care o **politică umanistă** de partid și de stat, o strategie clarvăzătoare a dezvoltării,

pot pune în joc și în cooperare armonioasă valorile științei cu cele ale filosofiei și artei, valorile politice cu cele etice și estetice, toate fiind organizate și vitalizate la nivelul gîndirii ca și la cel al comportamentului, al acțiunii și practicii, în lumina unui principiu fundamental al întregului sistem de civilizație — **umanismul**. Căci, așa cum se arată în **Proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cîincinalul 1981—1985 și orientările de perspectivă pînă în 1990**, „Cele mai mari realizări în dezvoltarea României pe calea socialismului, în afirmarea sa liberă și demnă în rîndul națiunilor lumii au fost dobîndite în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea — cea mai fertilă și mai bogată în împliniri din întreaga istorie a țării — și care este legată nemijlocit de activitatea neobosită, desfășurată cu profundă pasiune revoluționară și înaltă răspundere pentru destinele patriei de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, ce a imprimat un puternic suflu innoitor, dinamic, o profundă efervescență creatoare vieții economice, sociale și politice din țara noastră“.

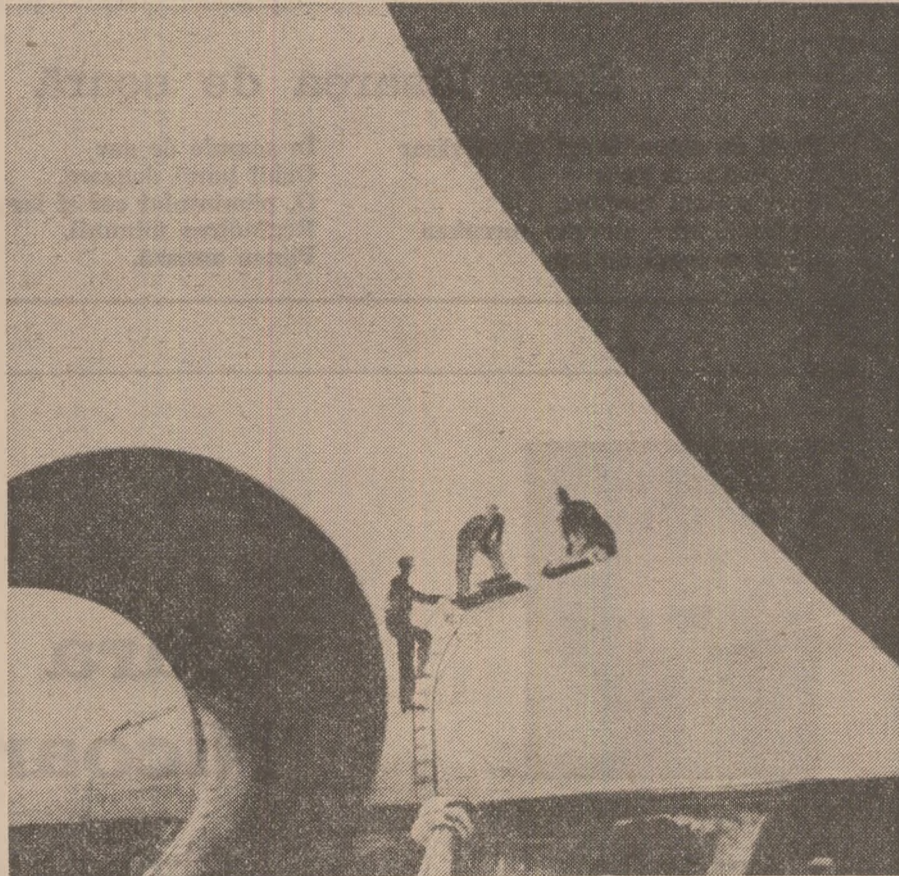
OSTRĂLUCITA sinteză a rezultatelor obținute precum și a capacității de gîndire prospectivă a constituit în perioada menționată **Programul** adoptat la Congresul al XI-lea — contribuție de seamă la îmbogățirea tezaurului de gîndire și practică revoluționară a socialismului științific, a marxismului, iar proiectul de **Directive** ale Congresului al XII-lea ne configurează o nouă etapă decisivă pentru realizarea prevederilor Programului, a obiectivului său fundamental — edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Decisivă deoarece, beneficiind de marile realizări obținute pînă în prezent, învățînd din experiența primului cîincinal pe care l-a generat gîndirea atît de densă, științifică, conștiința etică și filosofică atît de îndrăzneată și profundă a **Programului**, Directivele reclamă o strategie a progresului care să pună în valoare la o scară mai mare și cu efecte de durată resursele naturale ale țării și mai ales uriașele energii creatoare ale poporului. **Rațiunea lucidă, spiritul științific cutezător, conștiința socială și culturală critică, visul romantic** fuzionează organic în aceste Directive spre a da reliefuri noi, o relevanță sporită viitorului civilizației socialiste, asigurînd deci României un grad superior de progres, apropiat de cel al statelor avansate. Ceea ce presupune nu doar o sporire canti-

tativă de bunuri materiale și spirituale sau o acumulare mecanică de realizări fragmentare, ci o dezvoltare organică, armonioasă a întregului sistem social, respectiv a tuturor subsistemelor sale — pe temeiul revoluției tehnico-științifice contemporane. Toate aceste subsisteme ale totului social își găsesc în Directive o tratare diferențiată, specifică dar în același timp integrată, potrivit rolului și ponderii fiecăruia la realizarea obiectivului fundamental.

În concordanță cu cerințele revoluției tehnico-științifice, care produce mutații în tabla de valori a civilizației contemporane, un loc de seamă îl ocupă în Directive **cercetarea științifică**, avînd multe deschideri și interferențe spre tehnică și tehnologie, spre concepția materialist-dialectică și istorică — baza sa teoretică-filosofică, — spre cercetări multidisciplinare și spre un mai bun echilibru între cercetările aplicative și cele fundamentale din fizică, matematică, biologie sau din științele sociale.

Desigur proiectul de **Directive** condensează un uriaș material de cunoaștere prospectivă și acțiune proiectivă. Este un document istoric ce comprimă într-o formulă de mare sobrietate o întregă istorie; el este istorie dar nu atît o istorie realizată, a trecutului, în timp istoric finit, cît o istorie în nuce a viitorului, un orizont temporal al conștiinței noastre anticipatoare sau timpul havirus cum îl numea Blaga, un timp al unor grave și angajante responsabilități. Dincolo de bogăția datelor și informațiilor din **Directive**, vedem însăși condiția prometeică, de anvergură nemaîntîlnită, a omului socialist, chipul de mîine al patriei socialiste, modul în care viitorul își dezvoltă tainele devenind obiect de cunoaștere și acțiune concretă, unul dintre cele mai adînci și spectaculoase salturi din istoria civilizației socialiste românești.

Al. Tănase

Vladimir Șetran : DIMENSIUNI CONTEMPORANE

Noile valori ale timpului nostru

PROIECTUL Directivei Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român ne-a dezvoltat o perspectivă clară, reală, dar și o îndrăzneală profundă, comunistă. „Realizarea acestor obiective — menționează proiectul — va determina progresul armonios și unitar al forțelor de producție, al tuturor domeniilor vieții economice și sociale, asigurînd ridicarea țării noastre pe o treaptă nouă de dezvoltare, va apropia România de societatea socialistă multilateral dezvoltată, va marca un important pas înainte în direcția societății comuniste“.

Realizările celor trei decenii și jumătate, dar mai ales ale ultimului deceniu, au demonstrat clar justetea politicii partidului. De pe înălțimea acestor realizări putem privi cu încredere în viitor. Dar încrederea nu este de ajuns. Acest viitor îl înfăptuim prin contribuția tuturor cetățenilor țării, indiferent de naționalitate, și se cere subliniat că este vorba de contribuția omului creator, nu a unui simplu exe-

cutant. Referindu-se la Proiectul de Directive, tovarășul Nicolae Ceaușescu a atras atenția că „numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale gîndirii umane, vom putea realiza obiectivele de făurire a celei mai înaintate și mai drepte societăți din cîte a cunoscut omenirea“. Nu ne putem mîrgini deci la copierea, la reeditarea celor ce s-au făcut deja, ci trebuie să trecem la fapte inedite, la extinderea în toate domeniile de activitate a revoluției tehnico-științifice, la afirmarea deplină a personalității umane.

În aceste trei decenii și jumătate forța economică a țării a crescut de peste 40 de ori; la inventarierea și repartizarea bunurilor naționale am început să folosim cifre din ce în ce mai mari, de ordinul miliardelor, chiar al sutelor și miilor de miliarde! În cîincinalul următor vom cheltui 1 300—1 350 miliarde de lei pentru dezvoltarea forțelor de producție și peste 3 000 de miliarde pentru satisfacerea nevoilor populației.

La acest nivel se schimbă fundamental ordinea valorilor și în ce privește contribuția personală a cetățeanului. Un efort în plus, o idee nouă cît de modestă cupată azi o importanță deosebită și au o influență directă asupra progresului societății. Cît valorează, de exemplu, o simplă modificare la pompa de motorină a unui tractor sau reînnoirea unor piese uzate? La un singur agregat — doar cîțiva lei. Dar la sute, la mii sau la zeci de mii de agregate?.. Cu 50 de asemenea idei „neînsemnate“, realizate în această primăvară la stațiunile de mecanizare a agriculturii din județul Satu Mare, se obțin anual economii în valoare de 25 milioane de lei. Este una din sursele care asigură sporirea mai rapidă a retribuțiilor, a veniturilor țărănimii, a pensiilor, a fondurilor destinate satisfacerii nevoilor sociale și culturale ale societății, sporirea substanțială a construcțiilor de locuințe sau reducerea treptată a săptămînii de lucru în diferite sectoare de activitate. Iată de ce ne îndeamnă secretarul

general al partidului — atît prin cuvînte însuflețitoare și argumente convingătoare, cît și prin strălucitorul său exemplu — la gîndire creatoare, revoluționară, la inițiative îndrăznețe, la o continuă luptă de perfecționare a activității în toate domeniile vieții economico-sociale. Iată de ce unul din principalele obiective ale Festivalului național „Cîntarea României“ este coordonarea și stimularea mișcării de creație științifică și tehnică a maselor.

Pe acest drum ales de noi toți, drumul spre civilizația comunistă, vom depune toată puterea noastră de muncă și creație, curaj revoluționar și responsabilitate profundă. Obiectivele cuprinse în Proiectul de Directive presupun valorificarea maximă a marelui potențial de inteligență și creativitate al tuturor celor ce trăim în patria noastră iubită, România socialistă.

Csiky Gábor

Violeta Zamfirescu

Naștere

Văzduh pămintean devorant
Cu făclii căutind un străin
În os diamant
E departele din care vin.

Adunată la fulger de vară,
Luminată cu ochi chihlimbar,
Îmbăiată în griu și cicoară,
Să apar, să dispar, să apar.

Risipită-n frunzișul ciudat,
Fiind numai o parte din el,
Un visat, așteptat, alungat,
Par un veșnic bizar capitel.

Gîndire mereu început
Răsfringerii marelui dor,
Iubire cît m-a născut
Pătimașă, un veșnic dator.

Flacăra

Spicele aspre văzduhul mare
Sărută mersul indesat
Născut de frați bunici porniți din griu,
Crăpat pămînt necunoscut,
Să are disperare
Soare aprins, ape cu ioduri amărui.

Sărut desfolierea unui mac,
Stîrnind semințele,
Jupoi văzduhul de cutremurare,
Aerian mister sfișie universul
Frate necunoscut,
Și floare doamne răsare mersul,
Veșnicul seceriș în flacăra să il îmbrac.

Spre lăsarea de seară

Lucii de soare, lungi șiruri răsar
Trăgînd ziua griu
Spre zefirul umbrar,
Aplecați spre ștergar curcubeu
Cerul se leagă de cer,

În somnie de aur
Ochii lumii dogoare,
O, pămîntului cer și iar cer
Regîndirea minunii,
Piinea amiază.

Rouă bună

Roua pare doar prisos de zare bună,
Oamenii zei prin ochii mei visați,
Vă iubiți vă dușmăniți, și împreună
Lunecînd prin veșnicii rămînem frați.

Despica-vom miezul nopții, zilei,
Suflete destunecînd mereu,
Lucrători ai trecătoarei și umilei
Frunze-n care ard de suflet eu.

În absență vom mușca fereastră
Cosmică și recroind-o vom zbura
Stele din clădirea stelelor albastră,
Aducînd făclii și celor fără stea.

Soarele adoratul uritul învins

În rîu de mîini strecurat,
Riul aproape,
Stropînd gura soarelui multiplicat
Printre răsaduri pălînde
Așterne răcorii paturi de ape.
Galbenul griului
Rostogolit de argintul combinelor.
Bărbați și femei ard în flacăra sîdurilor

Cămășile îngîină arcurile nudurilor.
Din tîmple dogoare țîșnînd
Diamantele frunții locuită de soare,
Ochii, un necuprins.

Soarele adoratul uritul învins,
Despătorește în albastru cerului șters
Mireasmă de griu clătînd univers,
Dorul de necuprins.

Soarele adoratul uritul învins,
Troznește în buze la miza din nopți
Sîinii femeilor de dragoste coți
Jucînd pîntecul dulce ca piinea frîntă.

Bucuriile truda, lumină răsfrîntă
De minte de sufletul de gură păgînă ?
Sînt legea pămîntului ce nu ne amină,
Și sudica lege a dragostei sfîntă.

Mara Nicoară

Cămășile de zăpadă

Fie că vreți, fie că nu vreți, eu exist.
Eu mă îmbrac în zăpada curată a poeziei
Eu trăiesc ceea ce voi citiți în cărți.
Mă întreb : de ce mor albinele ?
Ce stomac infometat este marea, încît
devoră totul ?

De ce îmbătrînește vocea omului ?
Pămîntul acesta este o femeie ? Naște
tot timpul :
flori galbene, miei, plante, oameni, orașe.
Ce e dincolo de noapte ?

Încerc să cuprind cu mintea mea lumea
Dar peste tot sînt ziduri, capcane
Sînt condamnată la teamă și neputință
Încerc să privesc dincolo de zidul unei
stele

Mă îmbrac în cămășile de zăpadă ale
poeziei

Chiar dacă noaptea în pat
Eu și bărbatul meu ne șoptim
Istoria ultimei sute de lei.

Civilizație

Noi am uitat cum arată o păpădie,
O vacă albă pascînd pe o cîmpie verde.
Copiii noștri trimit rachete în lună (luna
aceea
strălucitoare și plină de privighetori pe
care
mi-ai făgăduit-o cînd ne-am cunoscut !).

Ne bucurăm
de binefacerea civilizației : zăpezile sînt
din hîrtii,
locuim în case din ciment, mergem pe
trotuare de ciment,
fructele din pomi sînt din ciment, muzica
folk, ziarele
pocnînd ca niște puști, cafeaua, laptele
praf,
electricitatea, care transformă orice
cameră sau stradă într-o
masă de operație,
Pe care sufletul stă ca un iepure.

Îndoiala

Să scriu că piatra e piatră și că e rece,
Să scriu că focul arde,
Că obiectele sînt fețele focului,
Că eu sînt crinul albastru strălucînd o
clipă deasupra gurii devorante a unui
vulcan activ,
Tu, cititorule, care te duci la piață să
cumperi piine cu banii luați pe orele
de muncă

Ai să fii mulțumit cu aceste cuvinte
O să-ți pară piinea mai bună, mai
frumoși

Melcii roșii trecînd prin iarba de aur a
toamnei ?
Așa cum tu faci mașini, așa cum ei cresc
griu,

Așa cum pomul face frunze,
Eu fac aceste poezii, pe care toamna
Le las să lungece prin parcure
Ca niște frunze galbene.

Obiectele

Să nu te lovești tot timpul de obiecte,
Să nu fii trîntit de un crin, de o mare,
de o muzică,
Sîntem legați de obiectele lumii printr-un
cordon ombilical,
Hrană și aer aducînd spre ființa noastră
plăpîndă.

Tabloul, dulapul sculptat, vor trăi și
după moartea mea,
Fața de masă brodată de mine cu
albăstrele
Va fi atinsă cîndva de mîinile unei alte
femei.

Cum alergăm sub morile de vînt ale
stelelor,
Cum suferim pentru un cuvînt care
nepăsător zboară ca păpădiile,
Cum trăim, cît de pătimaș trăim...

Scrisori către Al. Rosetti ...și un „pro domo”

UN NUMĂR de 458 de scrisori, corespondența primită de Alexandru Rosetti¹⁾ în interval de peste cincizeci de ani este dintre cele mai interesante din câte ne-a dat în ultimii ani Editura Minerva. Personalitatea marcantă a profesorului, a lingvistului, a editorului, dublată de aceea a unui rar om de bine, gata oricând să răspundă la solicitările cunoșcutilor și prietenilor, se luminează încă din anii tinereții studioase, când primele sale lucrări științifice primesc girul celor mai autorizate foruri.

Iniția scrisoare este una oficială, prin care Ion Bianu îi aduce studentului la cunoștință că i s-a aprobat frecventarea cursului de istorie a românilor. Bărbatul în aparență ursuz era însă un tată iubitor și atenția ocrotitoare pe care l-o acordă tinărului, prieten cu fiul său, îi imblinzeste trăsăturile austere prin care se impunea la Universitate și Academie. Astfel, în cea de a doua scrisoare, cu caracter personal și intim, interesându-se totodată de viața lui Al. Rosetti la Paris, îl muștră amical: „Mă mir că nu-mi scrii nici un cuvânt despre Alexandru al meu; sper că este numai o scăpare de vedere, că v-ați văzut și vă vedeți din când în când, intru cit vă lasă ocupațiile drumurilor deosebite pe care v-ați îndreptat pașii vieții”.

Alexandru Bianu, fost coleg de liceu al lui Al. Rosetti, ne spune acesta, a făcut studii de drept și „a intrat în corpul diplomatic”. Dintre lingviști i-au scris lui Al. Rosetti cu căldură și considerație Ovid Densusianu, fostul său profesor, Sextil Pușcariu, I-Aurel Candrea, Sever Pop, Nicolae Drăganu, Tache Papahagi, Emil Petrovici, Ștefan Pașca, C. Racoviță, Grigore Nandriș și J. Byck. O figură aparte face mult înzestratul Matei Nicolau, afirmat la Paris ca doctorand, prin aptitudinile lui de romanist, în lingvistică, precum și în drept. În 1935 apela pe lângă Al. Rosetti pentru acordarea unui ajutor bănesc, în completarea bursei acordate de guvernul francez. Moartea lui pretimpurie a lăsat un gol în ambele ramuri ale înzestrării lui. Un mare savant, și el, ca și Părvan și Vălsan, dispărut înainte de vreme, — l-am numit pe Vasile Bogrea —, își deschidea sufletul, scriindu-i lui Al. Rosetti cu încredere totală, buna sau rea părere pe care o avea despre confrății universitari și numind mediul respectiv, în calitate de clasicist, Beoția, regiunea antică Grecii, vestită prin reducția intelectuală a locuitorilor ei. Mai tirziu ostil corespondentului său din ajun, incomodul N. Iorga i-a arătat simpatie, urindu-i lui Al. Rosetti și soției sale, de curind căsătorii, „toată fericirea de care cu adevărat sinteți vrednici”. La moartea lui Bogrea, primind condoleanțe, îl răspundea lui Al. Rosetti cu aceste rânduri emoționante:

„Sint adinc mișcat de cuvintele pe care inima d-tale nobilă le găsește pentru acela care a fost, care ni-a fost Vasile Bogrea. I-am făcut un loc prea mic în viață. Fiecare sintem răspunzător pentru această și ni pare rău și de aceea. Trebuia scos din colțul său, întărit și mingiuit. Citiți îl știam ce este și cit este, am fost luați însă înainte de valul iute al vieții de azi, și el nu era din acel care se amintesc.

Față de memoria lui avem datorii. Să căutăm a le îndeplini împreună”.

Scriitor de mari resurse, N. Iorga era foarte personal în formulările lui. Astfel, spunând că Vasile Bogrea „nu era din acel care se amintesc”, a înțeles să sugere că omul mindu nu era stăruitor, nu bătea la ușile nimănui, se ținea de o parte. Nici un dicționar al limbii noastre nu a înregistrat încă sensul particular al verbului a **aminti**, la forma reflexivă, într-un asemenea context.

Cel mai spiritual dintre corespondenții acestei culegeri este, — și aceasta nu va mira pe nimeni —, Al. O. Teodoreanu, care semna familiar **Păstorel**. În prima scrisoare dă un dialog imaginat al ciobanului Petrace Lupu, care inebunește lumea, în 1930, cu „minunea” de la Maglav. În public, Păstorel îl imita vorbirea peltică: „A'ta e'te” (asta este). Omul de duh pretindea că a vorbit cu dl. profesor Gusti (ironie reținută), „despre cultură și alte frivolități”. Amatorul de artă zicea că se duce la Dresda „să-l salute pe Rafael”. Băutorul spunea: „m-am îndeletnicit cu puțin Pilsen”. Gurmetul „aprofundă” un „vechi cozonac”. Ș.a.m.d. De la Karlovyvary scria cu deolare prietenilor în catrene prin care se autoironizează că a ajuns de ris, bînd apă!

Corespondent preferind limba franceză, pictorul Theodor Pallady, stabilit la Paris, îi scria și el cu afecțiune lui Al. Rosetti, împănindu-și scrisorile cu rare cuvinte sau sintagme românești. O dată a greșit-o și pe latinește, cu biblica zicere: „**Vox clamantis** (în loc de **clamanții**) în deserto” (afară de cazul că s-a strecurat o greșeală de tipar). I se întâmpla și pe franceză, scriind din distracție „**Quand** (în loc de

Quant) à mes succès de vente (?)...” Semnul de întrebare e de toată elocvența, arătând că pe malurile Senei nu-l putea nici pe departe concura pe amicalul său mai norocos, Henri Matisse.

Dintre vorbele universitarilor români, merită să spicuiască acest crîmpei de muștrare a traditionalistului dascăl care a fost G. Bogdan-Duică, agasat că Al. Rosetti îl publica pe moderniști:

„Și las-o mai domol cu literatura modernissimă”.

Modernissimii erau Tudor Arghezi și Ion Barbu. Acesta era un corespondent euforic, fanfaron de „craicături”, improvizator de versuri ocazionale, cum ar fi zis G. Călinescu goliardice (studentești), pe tema „Wein, Weib und Gesang” (mai puțin, desigur, ultimul termen!). De la Delft, trimitea la 27.7.1938 un splendid mesaj de trei cuvinte:

„Vermeer, vecinică dimineață”.

Acea dimineață o ilustra culoarea incomparabilului pictor flamand Joannes Vermeer van Delft.

ȘI FIINDCĂ l-am numit pe G. Călinescu, voi observa că lotul său de scrisori, în număr de 71, între anii 1935 și 1951, este și cel mai numeros și cel mai interesant. Seria începe cu editarea **Operei lui Eminescu** în cinci volume, la Cultura Națională, condusă de profesorul Al. Rosetti și se sfârșește cu un amical duel de versuri improvizate în cursul unei ședințe academice. Nicăieri ca în corespondență nu se divulgă personalitatea multiplă, cu cele mai neașteptate reacții de susceptibilitate.

Pentru că am fost pus de mai multe ori în cauză, țin să lămuresc lucrurile, cit mai limpede și mai franc. În scrisoarea 18 (București, 3—4 septembrie 1937), venind vorba de generația lui, Călinescu exclamă: „Nu-mi vorbi de generația mea. Cine? Cioculeștii, Eliazii etc.? N-am primit de la nimeni nici un semn de simpatie. Generația mea ești dumneata.”

Aș putea răspunde cu dictonul francez: Nu merit nici această cinste, nici această nedemnită. Dar nu! Îmi face cinste să stau alături de Mircea Eliade, de pe atunci, la vârsta de 30 de ani, o personalitate, cu o operă considerabilă. Călinescu era însă nedrept: scrisesem foarte laudativ despre **Viața lui Eminescu** (1932). Uitate?

După apariția romanului **Enigma Otiliei** (1938), pe care l-am recenzat deosebit de favorabil, G. Călinescu nota ironic:

„Îmi pare bine că Serban Cioculescu nu-mi mai face «dificultăți». Te pomenești că fac carieră de publicist”.

Nu mai e nevoie să precizez că n-am prezentat cartea ca aceea a unui simplu publicist....

Am arătat, într-unul din articolele trecute, cele scrise la interval de numai câteva luni despre **Viața lui Caragiale** (februarie 1940). În răstimp, G. Călinescu, pe care îl nemulțumise inițial lectura, desființându-mi pur și simplu cartea, scrie la 2 octombrie 1940:

„7) Cartea lui Cioculescu (Caragiale), în afară de documentație, recitind-o, are unele părți grațioase. Este interesantă. A lui Lovinescu (Măiorescu) e un nonsens, o absurditate, a lui Pompiliu Constantinescu (Arghezi) un galimatias de mică cultură pretențioasă (adamic! etc.). [...]”

Am dat tot paragraful ca să se vadă inegalitatea de tratament, de rîndul acesta, deși în favoarea mea, cu totul surprinzătoare. Mă bucur că **Viața lui Caragiale**, pină la urmă, l-a interesat. Îmi bat însă în zadar capul prost, cum ar fi zis Creangă, ca să înțeleg ce a vrut să spună Călinescu despre cartea mea că are „unele părți grațioase”. Cred că nici cel mai competent comentator al său, D. Micu, care ne-a dat recent o excelentă și masivă monografie despre G. Călinescu, nu m-ar putea lămuri. Ce vreți? Fără falsă modestie, îmi ignor total calitățile „grațioase”. Mă simt, tot atât de sincer, jenat să descopăr cit de nedrept s-a pronunțat ocazionalul meu „laudator”, față de asprimea cu care a judecat neintrecuta monografie a lui E. Lovinescu. Cit despre cartea lui Pompiliu Constantinescu, ea mi s-a părut și mie caducă, pentru că autorul ei își părăsise uneltele, atât de încercate, în schimbul unor idei discutabile, preluate de la Lucian Blaga (transcendentul care coboară, sofianicul etc.), dar acuzația de „galimatias” și de „mică cultură pretențioasă” este, hotărît, nedreaptă.

Nota lui Al. Rosetti, la paranteza („Caragiale”), din scăpare menționează în loc de **Viața lui L.L. Caragiale**, o lucrare pe care n-am comis-o (încă!): **Opera lui L.L. Caragiale**.

La 25 septembrie 1941, G. Călinescu își încheie scrisoarea cu acest paragraf de Post-Scriptum:

„Purtarea lui Cioculescu, tristă! L-am lăudat, l-am găsit talent, ceea ce n-au făcut alții, observațiile critice sint simple

Șerban Cioculescu

(Continuare în pagina 8)

Deschid cartea...

Deschid cartea
Cartea geme.
T. ARGHEZI

III

DESCHID cartea vieții mele, de om care s-a împotrivit fascismului, ultragiat de joshnicia lui, inspăimîntat de crimele pe care le pune la cale. Torturată a fost în acel timp conștiința mea, și tragică, și pururi în stare de alarmă.

Dar, așezindu-mă la masa de scris, adeseori mă pomeneam lingă umărul meu cu umbra uriașă și tuteloră a lui Caragiale:

„Prietenul meu pianistul, al cărui umor straniu mi se face cunoscut uneori, îmi povestește ultimele sale aventuri.

De cînd guvernul a pus noile taxe pe consumație, începe prietenul meu, madam Ana, care înainte ofta de două ori în tece dimineață, acum oftează de cinci ori. Vai, doamne, viața e scumpă, vai, doamne, spunea pină acum madam Ana de cite ori venea de la piață și se lăsa obosită pe scaun cu coșul de tirgueli în mină. De două săptămîni madam Ana sosește de la tirguit mai obosită, deși se pare că aduce mai puțin în coș și, ștergindu-și broboanele de sudoare de pe frunte, oftează rotindu-și ochii cu deznădejde prin cameră: Vai, domnu Ionel, viața s-a scumpit de nu mai poți să te atingi de nimic. Cafeaua, domnu Ionel, zahărul, carnea și peștele, care îți place dumat. Vai, doamne, nu mai putem trăi, doamne, doamne.

Madam Ana e o femeie grasă, nădușită și cumsecade, continuă prietenul meu. După ce bărbatul ei, care făcuse contrabasul la Operă, a murit, madam Ana a vrut să se întoarcă în Germania, la părinți, dar pe urmă s-a răzgîndit și a rămas tot aici. Din două camere închiriate, una mie și alta domnului Ionel, își scoate mîncarea ei și a feciorului, elev la liceu. Fiul doamnei Ana, care pină acum cițiva ani se juca pe stradă cu bile, a devenit un tinăr serios și grav. Primește reviste din Germania, din care a și decupat un portret al lui Hitler și l-a pus pe perete, și se pare că are o uniformă cafenie, pe care o îmbracă duminica în secret.

Din inițiativa acestui tinăr, madam Ana ne-a olerit de curînd o masă copioasă, cu vin și prăjiluri. Aceasta s-a petrecut în ziua în care Germania a reîntrudus serviciul militar obligator. Mi-am spus că e o chestiune de prestigiu național, așa că atunci cînd tinărul a strigat: Trăiască Hitler, am ciocnit paharul și am răspuns: La mulți ani, să vă trăiască!

Peste vreo două zile însă, continuă prietenul meu, madam Ana a început să reducă treptat porțiile de mîncare.

Vai, doamne, viața s-a scumpit, vai, doamne, a oftat ea din adîncul inimii, plimbîndu-și circular ochii prin cameră. Și cum tocmai îi oprise pe portretul lui Hitler, am ridicat degetul fulgerător și i-am replicat:

- Dumnealui e de vină!
- Hitler? a strigat inspăimîntată madam Ana.
- Da, doamnă, Hitler!
- Cum a putut să scumpească Hitler viața în România?

— Doamnă, eu nu mă ocup cu politica și nici cu economia, dar toată lumea știe că noile taxe pe consumație, care au scumpit atât viața, au ca scop stringerea de fonduri pentru înarmarea țării. Or, țara se înarmează pentru că domnul Hitler a introdus serviciul militar obligatoriu și se pregătește de război. Dacă dumnealui nu făcea una ca asta, nu se scumpea nici viața în România. Așa că eu n-am nici o vină și te rog ca pe viitor porțiile de mîncare să fie cum erau înainte de ultima ispravă a domnului Hitler.

— Și madam Ana te-a ascultat? îl întreb pe prietenul meu pianistul.

— Da de unde! Ne-a dat afară, și pe mine și pe domnu Ionel, iar în locul nostru i-a adus fecioru-su doi nemți, care o salută cu brațul întins, strigînd: Heil Hitler!

Acest scenariu — apărut în 1935 — datează, după cum se vede, din cei dintii ani de putere ai nazismului, cînd „domnul Hitler” se afla la primele sale isprăvi. Ele au continuat, constînd din ruperea tuturor angajamentelor pe care le semnase Germania, declarate „simple petice de hirtie”, pină ce s-a ajuns, spre neliniștea tardivă a cancelariilor europene, să se vorbească despre Anschluss, adică despre înghițirea Austriei de către balourul hitlerist:

„Ziarele de ieri au adus la rubrica faptelor diverse o știre care îngăduie apropieri nu lipsite de savoare. Știrea vine de la Pitești și glăsuiește în felul următor: «Ieri noapte a fost surprins în magazinul de coloniale al d-lui Marin Constantinescu din hală sergentul de oraș Balan Ion, care făcea de pază chiar în piață și care s-a introdus în magazin cu ajutorul unei chei potrivite. La interogatoriul ce i s-a luat la poliție a refuzat să dea amănunte, simulînd o boală nervoasă pentru care a și fost internat sub pază la spitalul din localitate. Făcîndu-se cercetări la locuința acestuia din comuna Moșoaia, de unde este originar, s-a descoperit o mare cantitate de pește și alte articole de băcănie».

Isprava gardianului Balan Ion este un prilej binevenit de a vorbi puțin despre ceea ce s-ar putea numi metoda cheilor potrivite, metodă foarte la modă de cițiva ani nu numai printre gardienii din Pitești, ci și în politica internațională.

Ca și atunci cînd e întrebuințată pentru a extrage mari cantități de pește, metoda cheilor potrivite în diplomație e o metodă dulce, cu care se poate proceda pe nesimțite, fără violențe, și fără să lase urme. Nu incapa îndoială că toate aceste avantaje le-a avut în vedere dl. Hitler cînd a adoptat față de Austria o asemenea metodă.

După ce a mai încercat în cîteva rînduri să pună la cale Anschlussul și n-a izbutit, fiindcă se azeau mirîndu-se cînd la Londra, cînd la Roma, dl. Hitler se îndreaptă acum spre metoda folosită de gardianul Balan Ion. Ce ar putea fi altceva, dacă nu o cheie potrivită, faptul că la Viena a fost numit ministru de Interne dl. Seiss Inquart, șeful naziștilor austrieci?

O cheie potrivită intră în broasca, și broasca se lasă descuiată, ca și cum n-ar fi primit în ea un corp străin. Austria se opune Anschlussului, uneori cu accente de deznădejde, dar în Ministerul său de Interne au pătruns naziștii.

De acum înainte nu trebuie să mai avem nici o îndoială: lucrurile se vor petrece rapid și sigur, după metoda cheilor potrivite”.

Și așa s-au petrecut, dar — țin minte — cînd tancurile hitleriste au început să se reverse pe șoselele Austriei, am rămas lipiți de mesele redacției pină la ziuă, citînd telegramă după telegramă, cu inimile înghețate. Radio Viena transmitea ca T.S.F.-ul unui transatlantic care se scufundă.

Zorile ne-au găsit — eram o mină de oameni ce se încăpățîneau să nu se lepede de credințele lor — fără o picătură de singe în obraz. Știam că, nu peste mult timp, va veni rîndul Cehoslovaciei.

Geo Bogza

¹⁾ Scrisori către Al. Rosetti (1916—1968). Ediție îngrijită cu prefață, note și indice de Al. Rosetti, postfațată de Vasile Nicolescu, în colecția „Documente literare”, Editura Minerva, 1979, în -8°, 454 pagini.

Oglinzile timpului

ISTORIA literară, mai ales de la G. Călinescu încoace, ne-a obișnuit cu investigația operii scriitorului din multiple și diverse unghiuri, inclusiv acela al contemporanilor. Nu se poate vorbi de Eminescu (într-o monografie), fără ample raportări la Titu Maiorescu, I. Creangă, I. Slavici, I.L. Caragiale. Percepția lor a fost cea mai proaspătă, cea mai aptă să reacționeze la semnale, pentru care noi nu mai avem antene. Altfel ar răsunat atunci **Pe lângă plopii fără soț sau Mai am un singur dor**, răspunzând unui gust și unei concepții despre poezie, care nu mai sînt întru totul ale noastre. A-l situa pe poet în epoca lui și a-i cunoaște adevărata, înalța lui măsură înseamnă a încerca să-l citești și cu ochii celor ce l-au fost aproape, să-ți însușești un tip de sensibilitate, fapt posibil pe cale intelectuală, dar nicidecum afectivă. De aici, necesitatea resimțită de istoric de a căuta mărturiile contemporanilor. Ele constituie, firește, un simplu reper, ce poate deveni relativ în judecata critică propriu-zisă, dar de mare preț în recompunerea biografiei spirituale și a scării de valori a momentului, în aflarea ecoului pe care l-a produs opera și în proiectarea personalității în spațiul românesc, și, eventual, european. Aceste unghiuri știute se deschid în literatura și cultura noastră din ce în ce mai mult prin publicarea masivă în ultimii ani de volume de corespondență, și nu numai trimisă, dar și primită de mari scriitori sau critici. Documentele ne pun cel mai adesea în fața unei noi dimensiuni a operei sau o certifică pe deplin și totodată ne oferă pinza de relații umane și literare, **climatul**, din care nu-l putem desprinde pe scriitor decât în chip artificial. Numai cine parcurge sutele de epistole primite de B.P. Hasdeu de la savanții ca Gaston Paris, Hugo Schuchardt, Gustav Weigand, G. I. Ascoli, ca să numim doar pe cîțiva, sau de la discipolii ca Lazăr Șăineanu și Ion Bănuș, își poate reprezenta imensul orgoliu hasdeian, dar și lungă rază de bătaie a ideilor sale. Citind corespondența păstrată în cea mai mare parte la Arhivele Statului, înțelegem că autorul aceluia fabulos **Magnum Etymologicum Romaniae** era pe la 1800-1900 românul cel mai cunoscut în Europa. Și prin el, știința și cultura românească.

Pe alt plan, literar și politic, la fel de cunoscut era, cam în aceeași epocă dar pornind cu vreo trei decenii mai devreme, Vasile Alecsandri. O biografie a poetului, care a traversat în plină activitate o jumătate de secol, nu va putea să nu privească în oglinzile timpului, care-l păstrează o imagine originală nealterată. Cu atât mai mult, cu cât acestea devin din ce în ce mai numeroase și mai strălucitoare de inedit. Cartea despre Alecsandri ar fi o carte despre familia, despre marii prieteni, români și străini, despre marile evenimente politice și literare pe care le-a trăit, adică despre acru pe care l-a respirat opera lui, al revoluției pașoptiste, al Unirii, al războiului de independență, al începuturilor poeziei și teatrului românesc și al întoarcerii spre folclor, descoperit și pus în valoare acum, cu prestația talentului său, de Alecsandri însuși. Materia există în jurnalele, amintirile și vasta corespondență a scriitorului, ce așteaptă să fie publicată integral, precum și într-un

volum-șanțion ca acela editat impecabil de Marta Anineanu, cuprinzînd o selecție din scrisorile primite de poet. Alături de el, ca erou central, se grupează o serie de personaje, care ni se revelează, dar **ni-l și revelează pe Alecsandri**. E o materie vie, mustind de culoare, care oarecum ne sugerează romanul. S-o primim doar în treacă.

VORNICUL Alecsandri de exemplu, tatăl poetului, era un om al tradiției și al dreptei credințe, nu lipsit de ambiție: „Caută să-l înțreci pe toți cu învățătura, ca să fii lăudat de toți și să bucuri pe părintii tăi, cari cheltuiesc pentru binele tău”. Inteligent și spirit deschis înspre marea cultură, îi dă sfaturi feciorului, aflat la studii în Franța, ce țări și orașe să vadă, indemnindu-l să intre în muzee ceea ce înseamnă că trezărise el însuși, vizitînd pinacotecele occidentului: „Pînă la pornire, însă, din Paris nu pierdi vreme în zadar și mergi în toate zilele prin academii de artă la ceasurile hotărîti, de unde nu puțin te vei mai adăpa”. Proprietarul care treiera pe arie cu patru sau șase cai și avea mori primitive pe malul iazurilor era dornic să-și modernizeze instalațiile „tehnice”, rugîndu-și fiul prea visător să-l aducă, am zice azi, prototipuri industriale: „Nu uita a cerceta pe la fabrici niscaiva iscodiri noi de mori, mașini de trieri și alte asămîne și să pui să le faci modeluri mici de lemn pentru probă și să le aduci la venire, care îți fac laudă”.

Aceeași vorbire bătrînească, în dulcele grai moldovenesc, o folosește mama poetului, poete cu mai multă afecțiune în glas. E politicoasă, trimițînd „complimenturi” mamei Laperuz și „mulțumiri pentru prezentu ce i-au făcut”. Dar, ca orice femeie, mai ales de categoria ei socială, cucoana Elencu era cocheta. Lista

de cumpărături ce i-o trimitea iubitului Vasiliță are ceva din savoarea stilistică a rețetelor culinare ale lui M. Kogălniceanu și C. Negruzzi: „6 buteli lapte de castraveți, 6 șipuri lapte de mărgăritari, 6 gavanoșali cleiu di crimaltinzie franțuzăști, colcrem...”

Un alt personaj este Iancu Alecsandri, intelectual distins și fire delicată, foarte mîndru de opera literară a fratelui său. El își permite să formuleze unele obiecții privind piesele de teatru, în speranța că autorul le va primi fără susceptibilitate, și totodată cu intenția „de rendre service à notre litterature”. Într-o scrisoare, caracterizată chiar de emitentul ei drept un „feuilleton teatral”, găsim bune caracterizări ale lui **Limbă-Dulce și Tomșa din Despot-vodă**: „Pentru noi, publicul, adevăratul orou al dramei tale este Tomșa, pentru că rezumă în persoana lui dragostea și triumful patriei”. Iancu observa înaintea criticilor rolul lui Alecsandri la înflorirea limbii române, dorind ca opera acestuia (pe care ar fi vrut s-o publice într-o ediție populară) să fie răspîdită și în alte provincii românești, ca, de pildă, în Transilvania și Bucovina. Aprecierile fratelui sînt nu o dată afectiv-exaltate, ele conținînd totuși un reflex al judecării timpului, ce se găsea într-o admirație deplină pentru marele bard.

Dintre prietenii, C. Negri ne apare ca un înțelept Cincinat, iar N. Bălcescu mereu insuflețit de arzătorul lui patriotism. Se documenta fără odihnă pentru **Istoria Românilor sub Mihai Viteazul** și se interesa de folclor, stimulat de culegerea poetului de la Mircești, ce urma să iasă de sub teasc.

Un mare admirator al lui V. Alecsandri era D. Bolintineanu, și aceasta în 1851, cînd autorul **Deșteptării României** nu scrisese **Legende și Pastelurile**: „...eu nu citesc alte poezii în limba noastră decît poeziile tale. Numai în ele aflu realizarea

frumuseților ce am visat vreodată despre poezie și mă despăgubesc, ca să zic așa, de necazuri și dezgustul ce-mi pricinuisse ceilalți poeți care nu simt nimic”. Lectura volumului **Ballades et chantes populaires de la Roumanie** trezește interesul lui Prosper Merimee, care se simte astfel cuprins de dorința de a vizita România și de a învăța limba română: „Vous m'avez donne le plus grand envie d'aller voir votre pays et d'apprendre votre langue”.

SINT doar cîteva spicuiuri, în care am reținut fugare linii de portret, ecouri și opinii literare, imagini de epocă, toate alcătuiind lumea în care a trăit, care l-a inspirat și căreia i s-a adresat poetul. O lume diversă, de la vornicul Alecsandri, purtînd încă aerul orientat, dar curios de ultimele invenții tehnice ale țării avansate, la tinerii N. Bălcescu sau D. Bolintineanu, adevărate conștiințe ale înnoirii, ale sentimentului național și ale spiritului modern. A-i asculta pe ei și pe alții ce gîndeau despre contemporanul lor, care devine foarte curînd cap de serie, mi se pare a pătrunde mai adînc în chiar miezul operei, atît de impregnată de contemporaneitatea ei. Subtextul de care se vorbește atîta nu cred că poate ignora contextul. O activitate așa de tumultuoasă ca a lui V. Alecsandri nu e de conceput în absența lui M. Kogălniceanu și A. Russo, a lui N. Bălcescu și I. Ghica, spre a numi cele mai limpezi reflexe ale timpului. Implicit scriitorul poartă un dialog, și nouă, atît mai mult ca în trecut la momentul redactării, nu ne sînt deloc indiferente răspunsurile dialoganților. Tot atîtea oglinzi, unele scoase pentru înțila oară de sub vîlul vremii, în care imaginea poetului se multiplică de fiecare dată cu alte detalii și alte nuanțe.

Scrisoarea surprinde momentul, instantaneul, pe care nici memoriile cele mai fidele nu mai reușesc să-l reconstituie. Ea ne face legătura cea mai nemijlocită cu viața scriitorului și a operei lui, cu viața lui interioară, cu pasiunile și alergiile lui. Corespondența lui Duliu Zamfirescu adresată lui Titu Maiorescu ne vorbește oare numai despre romancierul diplomat? Nu-l întrezărim printre rînduri și pe critic, fire mai stăpînită, mai reticentă, mai puțin flexibilă, cu opinii parcă odată pentru totdeauna formate? Același lucru în scrisorile berlineze ale lui Caragiale către Paul Zarifopol.

Documentele, cum li se spune, nu sînt mai niciodată litere moarte. Ele trebuie reinviat nu numai prin publicare — direcție în care mai e încă mult de făcut — dar și prin punerea lor expresivă în pagină, ca și prin comentarea lor. Materia e așa de bogată, încît s-ar putea scrie un adevărat roman al literaturii române, în care eroii s-ar caracteriza și ar caracteriza. Fiecare ar fi o oglindă pentru celălalt, unică, irepetabilă. A privi la ei prin intermediul corespondenței mi se pare a regăsi în parte privilegiul contemporanilor.

Al. Săndulescu

■ Muzeul memorial „Al. Vlașcuț” de la Agapia (lucrare prezentată de Costel Iancu Anghel în cadrul Festivalului național „Cîntarea României”)

Scrisori către Al. Rosetti

(Urmare din pagina 7)

linii ale personalității, fără nimic jignitor. El mă insultă, organizează anchete [...] trece treptat de la amabilități suspecte la negațiuni tranșante, declară caricatură **porretul lui Iorga (!?)** în loc de a recența pur și simplu!”

Intr-adevăr, în **Istoria literaturii române** mi recunoștea talent, calitate de care m-am scuturat întotdeauna, nicidecum ca de una aezonorantă, ci dimpotrivă, dar la care n-am năzuit niciodată, spre deosebire de colegii mei de generație. Nu-mi dau seama însă ce a înțeles Călinescu prin insulte, deoarece în ancheta din „Curentul literar”, pe care am inițiat-o, nu m-am ocaz să asemenez culpă. În notă, Al. Rosetti relevă că G. Călinescu a recenzat favorabil cartuția mea din 1935, **Corespondența dintre I.L. Caragiale și Paul Zarifopol** și că tot el „a redactat și raportul pentru chemarea lui Șerban Cioculescu la Facultatea de litere a Universității din Iași”. Astfel formulată, la trecut, această recomandare ar putea fi înțeleasă că s-ar fi proas înainte de evenimentul apariției **Istoriei literaturii române** a lui G. Călinescu. Nu, raportul a fost redactat în 1946, în calitate de președinte al comisiei pentru chemarea mea la catedra de literatură română modernă de la Universitatea respectivă.

Așadar, nu pot considera purlarea mea tristă, adică **intristătoare**, decît cel mult pentru cel ce s-a simțit, în excesiva sa susceptibilitate, insultat. Repet, niciodată nu l-am insultat; l-am putut, fără voie, jigni, dar prin termeni de care nu am nimic a-mi reproșa.

La cinci săptămîni după aceea, G. Călinescu scria:

„Mai tristă purtarea «criticilor» foarte mîndri, pe cit observ, de rolul pe care li l-am acordat și care imi plătesc eleganța cu metoda tăcerii sau, ca la Cioculescu, cu schimbări de macaz și insinuări. Mi se pare că ar fi undeva scris că Cioculescu prezentase la R.F.R. un articol afirmînd că Istoria e «un moment epocal în literatura română». Non capisco piu niente!”

Era firesc să nu mai înțeleagă nimic, deși putea să-și inchipuie că toate-s relative și că gura lumii îndrugă verzi și uscate. Articolul pe care-l oferisem „Reviste Fundațiilor”, cu puțin înainte de suspendarea criticilor democrați, de către D. Caracostea, noul director al **Fundației** și al revistei, era cel pe care, refuzîndu-mi-l, ca apologetic, l-am dat lui Zaharia Stancu, care l-a publicat în două numere consecutive din „Revista română” (1941). Nota 7 a lui Al. Rosetti este exactă. N-am efectuat însă nici o schimbare de macaz și nici o insinuare, niciăieri.

IN SFIRȘIT, în scrisoarea de la 7 februarie 1942, G. Călinescu comentează cele scrise atît de mine, cit și de Ralea, eu în două numere, el într-unul, din mai sus zisa revistă. Cele afirmate de mine, pretinde Călinescu, ar fi „greu de apărut mai tirziu”. Iată, au trecut 37 de ani de atunci, și cel mai recent apologet al lui G. Călinescu, același D. Micu, are o altă părere despre inerminalul meu studiu:

„Cel mai substanțial dintre articolele scrise imediat după apariția **Istoriei literaturii române** identifică «nota personală

a acestei lucrări» în «analiza intuitivă și oarecum gustativă» oferită de către un «senzual foarte impresionabil», un «benedictin viol, malițios și onctuos, foarte dotat să-și agrementeze rezultatele investigației sale cu savori lexicale deosebite». După autorul articolului, toată arta călinesciană critică s-ar baza pe o «insidioasă comunicare a plăcerii indiferent de obiectul care a provocat-o». Călinescu ar fi, între «impresioniștii noștri», «epicurianul cel mai pur»; scrisul său ar fi, eminalemente, «voluptuar». [...] Fapt e că lectura cărților călinescine, inclusiv a monumentalei **Istoriei**, procură cititorului superioare delicii, oferindu-i un copios banchet spirital”.

Nota 22 de la pag. 447 trimite la: „Șerban Cioculescu, **Aspecte literare contemporane, 1932-1947**, București, Editura Minerva, 1972, p. 680”.

În lungul paragraf prin care se plînge de studiul meu, sînt numit de G. Călinescu Aron Cioculescu, cu pnumele detractorului lui Eminescu, Aron Densusianu, iar în paranteză, cu umor, imi mensește: „bată-l Iehova să-l bată”. Autorul răspunde la unele obiecții mai puțin însemnate, ocolindu-le pe cele esențiale. Tactica nu este rea!

Mai rău e tratat mai la vale Ralea, care „n-a citit cartea (Ar fi crunt să-i cer acest efort)”. Cu alte cuvinte, foarte informatul său coleg e prezentat ca unul care nu-și dă osteneală să citească. Deși a scris remarcabile escuri critice, Călinescu îl categorisește: „Totul e atît de incompetent, încît nu insist”. Informația lui n-ar fi decît „comeraj de cafeana”. Omul „n-arc timp să se cultive” etc.

Deși a scris în doi peri despre Maiorescu, în **Istoria literaturii**, G. Călinescu afirmă acum uimitor:

2) D. Micu, G. Călinescu, între Apollo și Dionysos, Colecția „Universitas”, Editura Minerva, 1979, p. 368.

„Maiorescu nu mă scoate din sărite, dimpotrivă, sînt maioreescian”.

L-a supărat pe Călinescu ceea ce l-au recunoscut, după Ralea, și alții: „imens talent de pamfletar”, caracterizare pe care o respinge ca „operă de detractor”.

Iată-mă încă o dată, în bună companie, ba chiar mai puțin deconsiderat decît bunul său prieten Ralea!

Mai sînt și alte fugitive mențiuni care mă privesc, dar nu țîn să prelungească dezbateră, poate oțioasă pentru cine, nefiind în cauză, găsește chestiunea strict personală, deși ea reflectă un temperament extrem de mobil și imprevizibil. După Eliberare, G. Călinescu a făcut, prin Silviu Iosifescu, un semn de apropiere, invitîndu-mă să scriu la „Tribuna poporului”, gazetă pe care o conducea.

Faptul că, după 38 de ani, nu a putut reapărea încă monumentală **Istorie** confirmă, într-un fel, diagnosticul meu, dar sînt de părere că lucrarea, în forma rețușată, cu tăieturi și adăugiri, la care a mișălit douăzeci de ani și care reprezintă ultima lui figură și dorință, trebuie să apară în cadrul **Operele**. N-am fost și nu sînt dușmanul operei lui G. Călinescu, dimpotrivă o consider capitală, chiar dacă nu sînt de acord cu profuzia de superlative (relative) ale lui D. Micu.

Nimeni nu l-a cunoscut însă mai bine ca profesorul Al. Rosetti, care nu s-a supărat niciodată de tonele lui, nici de aceluia ale lui Ion Barbu și ale lui Camil Petrescu. Cel trei mari și dificili amici ai săi s-au putut bizui pe prietenia statornică și pe sprijinul neprecupețit al omului care ierta toate, pentru că le înțelegea resorturile.

N-am încheiat.

Șerban Cioculescu

ERATA: În articolul trecut numele corect al genealogistului este Oct. Lecca.

Știință și imaginație

PREOCUPĂRILE de azi ale lui Livius Ciocărlie (*Negru și alb*) nu sînt deloc străine de cele din prima sa carte (*Realism și devenire poetică*). După ce a înfățișat formele aproprierii limbajului românesc de limbajul poetic în ultima sută de ani (prin exemple luate exclusiv din literatura franceză), încearcă acum să descrie un proces similar, al transformării simbolului romantic în text modern (prin exemple, de data aceasta mult mai variate). Similaritatea evidentă: în fond, în ambele cărți, problema majoră este aceea a *textualizării*, dacă pot spune așa, operel literare, ca semn al modernității ei; totodată, existau în *Realism și devenire poetică* două capitole, alcătuit de o curioasă enclavă acolo, consacrate lui Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé și Lautréamont, și în care putem recunoaște, după ce am citit *Negru și alb*, eboșa capitolelor respective din noua carte. Această continuitate de preocupări se datorează formației de semiotician literar a autorului (majoritatea referințelor lui merg în direcția aceasta), interesat de teoria textului. Studiile de semiotică literară sînt amindouă cărțile lui, ele deosebindu-se prin obiect, care, fiind înrudit, căci se află în aceeași sferă, nu este identic. În sfîrșit, Livius Ciocărlie rămîne și în *Negru și alb* același critic metodic și exact, înzestrat însă cu o mare capacitate speculativă, care e o formă de imaginație a ideii. Studiile sale în fond savante nu sînt niciodată atât de tehnice încît să ne facă să le lăsăm din mină. Criticul este, nici vorbă, înainte de orice, un teoretician inteligent al faptului literar, împingînd plăcerea teoretizării pînă la o ingeniozitate bine temperată și știința semnelor, pînă la joc. Fără să fie frivol, are destul umor ca să-și ironizeze ideile pe măsură ce le emite (și e un emițător de înaltă frecvență), fiind gata să accepte chiar și contradicția dacă ea provoacă delicii așa-zicind „textuale” (nu e oare textul modern un loc al tuturor contradicțiilor?). Caută pretutindeni semnificații, metafore, simboluri, oferindu-și studiile ca pe un fel de generoase delapente pentru sensuri produse de alții, dar are totodată orgolul de a produce el însuși sensuri, citind „în răspăr”, cum spunea în finalul primei cărți, adică infidel și modern.

Descifratorul textelor altora fabrică deci texte a căror valoare nu e doar hermeneutică, mediatoare: ca un veritabil ar-

Livius Ciocărlie, *Negru și alb*, Ed. Cartea Românească, 1979.

tist, criticul se lasă în voia textului propriu, navigator printre cuvinte și fraze, legănat de hula vocabularului propriu. „Cartea aceasta — scrie el despre *Visările unui hoinar singuratic* a lui Rousseau — ordin de zi al unei victorii, al celei mai mari, victoria sinelui asupra alterității, răsună, pentru o ureche atentă, de lamentații și chemări. Ca un general după ceasul bătăliei, cînd străbate cîmpul lipsit de viață, acoperit cu leșuri ale vrăjmașilor deopotrivă cu ale propriilor luptători, Rousseau pare să se cutremure de prețul izbînzii și să nu mai știe dacă a învins. El își proclamă convingerile cu speranța sfioasă că, în cele din urmă, tot repetindu-le, se va lăsa convins”. Textul se ramifică bogat, din lăstarul fragil al unei analogii. Altădată, o întreagă povestire a lui Hoffmann este rezumată în scopul de a metaforiza pericolul, pentru critic, al absolutizării tezei: „În *Mesteșugul Martin butnarul și cafele lui*, meșteșugarul, îndrăgostit de indeletnicirea sa, trăiește numai și numai în zarăstia ei. Într-o împrejurare, el înțelege năstrușnic un cîntec menit să proorocească soarta fiicei sale. Totul, în interpretarea lui, grăiește despre altceva și anume despre arta minunată a fabricării poloboacelor. Pînă și în glasul unor îngeri el aude cum murmură și susură, curgînd din butoaie, valuri de vin. Față cu o astfel de surprinzătoare exegeză, mă voi simți îndemnat să evit, dacă se poate, ca, prea preocupat de ideea urmărită, să abat silnic înspre matca ei producții literare de fapt străine de ea”. Cit a respectat autorul însuși acest metaforic indemn, ne putem da seama din încheierea cărții sale în care apologet de pînă atunci a textului îi ia locul o critică a lui. După ce semnaleză dificultățile, Livius Ciocărlie sfîrșește ironic: „Ce cale i-ar rămîne textului în atare situație? Oare viitorul va fi tot atât de brutal ca bătrînul Horațiu care, întrebare ce ar fi trebuit să facă, altceva decît să se predea, fiul său impresurat de prea mulți vrăjmași, răspuns scurt: „Să fi murit !” ?” Nu mai citez alte pasaje, de asemenea foarte frumoase, unde interpretarea critică trece prin nararea, aparent călinesciană, a subiectului, și închei cu un exemplu, din care se vede cum definițiile ineseși pot lua la Livius Ciocărlie, înfățișare literară: „Dintre implicațiile lui, *textul* pare să cuprindă cu ușurință ideea de suprafață pliată, alcătuită din limbaje divers colorate, ce se împletesc potrivit unui ritm. Între părțile lui, iar nu între niveluri, ca în vechea *structură*, sclipesc reflexe și se încinge un joc — sintactic și semantic. — la sfîrșitul căruia înțelesul rămîne incert. Căutarea sensului, sinuoasă, rătăcitoare,

în labirint, aduce cu sine dispersarea eului pe firele țesăturii sau, mai bine zis, așteptarea sensului îl schimbă pe cititor într-o Penelopă care, fără odihnă, destramă și țese altfel, iarăși și iarăși, același vâl”.

IDEEA principală a cărții este introdusă treptat, reluată și amplificată, asemeni unei teme muzicale. Multe lucruri se lămuresc bine doar la recitare, căci prima lectură riscă să omită elemente esențiale, presărate aparent la întâmplare, sau să nu vadă caracterul de avertisment al altora. *Negru și alb* e în definitiv un singur studiu alcătuit din mai multe părți, ce se completează reciproc, tinzînd să evedentizeze o anumită transformare petrecută în literatura modernă, s-o lumineze din unghiuri diferite și să-i prezinte înaintarea în timp, de la Hoffmann și Poe la Kafka și la *noul roman* francez. Ideea e formulată transant abia în studiul despre Rimbaud, dintr-un motiv ce rezultă chiar din textul criticului: „Discuția pe marginea operei rimbaldiene va concentra într-un spațiu restrîns ideea pe care încerc s-o dezvolt în legătură cu întreaga epocă literară — aceea că după ce, în romantism poezia modernă se ascunde ca sens secund în adîncimea simbolului, fără a fi altfel decît sporadic practică, scriitorii noi o vor aduce la suprafață, o vor practica, adică o vor trece de pe planul semnificativului simbolic pe acela al semnificativului. Rimbaud a străbătut cele două faze și a fost, de aceea, unul dintre principalii factori ai trecerii către modernitate.” Deosebirea dintre simbol și text este următoarea: „Cu alte cuvinte, simbolul romantic sugerează un proces de generare semantică pe care îl atribuie unui creator iluzoriu. Mai exact, simbolul înfățișează creația poetului ca fiind analogă celei divine, ca răsfrîngere și, deci, revelare a ei. Foarte obscur, însă, scriitorii romantici au intuit că procesul artistic este autonom și nu reflex al unei Creații. De aceea, unele poeme sînt scene ale confruntării, la nivelul sensului simbolic, a două poezii: una care închipuie creația ca oglindire a alteia, superioare, și una care o vede ca proces uman autonom.” Aici sînt unele disocieri de făcut. Livius Ciocărlie interpretează citeva opere din epoca ce desparte romantismul de modernitate, pe care le socotește concludente, ca pe niște *metafore ale literaturii* (în totul sau prin unele elemente) și încearcă să degaje procesul prin care simbolul romantic metafizic întemciat devine textualitate pură.

Dar demonstrația criticului are în vedere, oarecum concomitent, două aspecte: transformarea literaturii de la tipul transcendent simbolic la acela de imanentă textuală; conștiința (parțială ori totală) a acestei transformări, adică poezia implicată de ea. Nu rezultă destul de limpede din cartea lui în ce relație stau aceste aspecte. Evident, al doilea este acela care l-a preocupat, de fapt, dar omiterea (sau obnubilarea) primului creează unele greutăți de lectură. Continui să mă întreb cît de sesizabilă este linia ce le desparte. Mi se pare necontestabil ca atîta vreme cît operele analizate nu sînt (nu pot fi) doar niște poezii implicite — adesea răsturnate, uneori paradoxale, — ele trebuie să aparțină, organic, fie literaturii romantice, de tip simbolic și referențial, fie celeia moderne, de tip textual. Livius Ciocărlie observă că pînă și „reflexivitatea” operei, adică modul ei de a se comporta față de sine, e de tip simbolic (la Hoffmann, unde toate metaforele literaturii sînt pure analogii, translări, simboluri, avînd deci caracter oarecum organizat epic) sau de tip textual (la Lautréamont, unde aceste metafore apar dispersate în text, putînd fi eventual intuite în strategiile poetice, dar nu reconstituite ca atare, „prinse” în pumn): dar de aici eu n-aș trage concluzia că poezia prevelează asupra naturii literaturii, ci, din contra, că natura se manifestă uneori și la nivelul unei poezii. Limitarea la aspectul de poezie al operelor creează și sursa unui tezism (am văzut că autorul se teme de el), care forțează pe alocuri interpretarea (la basmele lui Creangă, unde ingeniozitatea seamănă cu scamatoarea sau la scrisorile africane ale lui Rimbaud).

Studiile lui Livius Ciocărlie sînt strălucitoare și, la noi, foarte originale, căci semioticienii noștri literari pot fi numărați pe degetele de la o singură mînă. Aplicațiile la literatura română (*Luca-fărul*, *Epigonii*, *Noaptea de decembrie*) sînt frapante. Sigur că, exact din unghiul ales de critic, s-ar putea scrie lucruri noi și despre Urzuz, Ion Barbu, Nichita Stănescu, Mircea Horia Simionescu și alții. *Negru și alb*, fermecătoare carte, arată nu numai cîtă nevoie are imaginația să se fundamenteze științific, dar și (sau mai ales) cîtă nevoie are știința de imaginație. Livius Ciocărlie este un savant care visează deseori pe marginea textului.

Nicolae Manolescu

Limba noastră

NU AM VREA să treacă neobservat acest sfîrșit de an școlar, în care elevii au pornit, luminoși, într-o binemeritată vacanță, fără să no oprim, o clipă, festiv, asupra limbajului lor tineresc, plin de umor și de secrete bucurii.

Lingviștii consideră limbajul școlăresc o formă de *argou*. Datele de care dispunem provin de la unul dintre cele mai bune licee de filologie-istorie din Capitală, liceul „Ion Creangă”, în care profesorii și elevii sînt uniți într-un colectiv de muncă și de educație bine încheiat. Profesorii au ascendent moral și didactic asupra elevilor, elevii li ascultă, respectuoși. Și totuși! Tîncetea școlară își spune cuvîntul ei... argotic și sub supravegherea atentă a dascălilor. Absolvenții ai acestui liceu de științe umaniste, cei care *אבירי וידידות* puterile spre a înfrunta *bacul* (baccalaureatul) (cf. fr. colocv. *bac*), dar și orizonturile unor Universități severe, ne-au comunicat, cu zîmbetul pe buze, citeva elemente, expresii și cuvinte, din limbajul lor.

Argou școlăresc 1979. Nu îl discutăm, în acest cadru de cronică a limbii, spre a-l condamna, dar nici spre a-l mări răspîndirea. Il semnalăm numai celor ce nu îl cunosc. Pentru că, oricît ne-am strădui

Umor lingvistic tineresc

noi, cei maturi și... plini de știință, să recomandăm limba literară strictă, tinerii noștri elevi ne vor privi cu înțeleaptă neîncredere și vor vorbi între ei cum știu ei. Știu ei ce știu!... Între ei, profesorul este numai *proful* (sau *profa*), diriginta este *diriga* (sau *dirigul*), evident, pornind de la abrevieri (cf. it., germ., fr. colocv. *prof* „profesor”). Unii dintre ei dispun de un *mag* „magnetofon” sau de un *cas* „casetofon” (cf. *magul*, *casul*). Elevii noștri nu au probleme, altfel spus, nu au *grefuri*, atunci cînd cunosc bine o lecție și pot răspunde mulțumitor, iar dacă vor să spună că-s bine pregătiți, se folosesc de expresia *a avea la bază* (am la bază „știu, am învățat”). Dacă am cerceta cu atenție *Dicționarul Academiei* am constata, nu fără surprindere, existența substantivului *greată* cu sensul „greutate”, în limba română veche din textul *Paliiei* și al *Codiceului Voronețean* pînă la Dosoftei. Elevii au creat, de bună seamă, o asemenea expresie, dar construcția este confirmată și de textele vechi citite în clasă (cf. de ex... *greată* nu vor avea în *Cuvențe den bătrîni*). De altfel, noi, cei maturi, sîntem cei care le oferim asemenea formule în limbajul nostru cotidian, în ședințele noastre (cf. expr. *a avea la bază o meserie*, *a avea la bază liceul*; *profesia de bază*).

Iată de ce spun elevii în loc de *reexaminare*, atunci cînd notei insuficiente îi urmează altă notă bună, *reabilitare* (ești *reabilitat*): și noi folosim altfel, același termen!

Elevii noștri rid. Rid și de tinerii care, îmbrăcați cu *blugi* (engl. americ. *blue jeans*) marca *Brooklyn*, purtînd ceasuri de mînă cu cuarț (ultima modă!) și bluze ușoare din material plastic (tip *wind-jack*, *jachetă* etc.) numite *coji de ceapă* (!), cu inscripții celebre internaționale precum *Suzuki*, *Honda* — tineri care pierd vremea pe *ștrase*, pe *aveniu* (adică pe bulevarde), nici muncind, nici cultivîndu-se. Unii dintre ei se tatuează. Tuturor acestora elevii le opun un limbaj... contra-argotic, numindu-i *italieniști*.

Termenul cel mai dur pe care îl adresează elevii noștri tinerilor pierde-vară este însă *dat de gol*. Știți ce este un *dat de gol*? Este un om de nimic, lipsit de cultură și de dorința de a munci, care face din îmbrăcămîntea modernă un acoperămint al nulității. Altfel spus, un *compromis*. Pentru ei, un astfel de tînr „se dă de gol”, se „compromite”, se descoperă a nu fi altceva decît un manechin care își plimbă îmbrăcămîntea ultra-modernă. Cite unul dintre ei, care nu este numai lenes și incult, dar și prost, — o „culme”

de incultură și de prostie — este considerat a fi *dat de gol pînă-n Dumnezeu*! De aici, prin extensiune, orice prostie, gafă, stîngăcie, a devenit o *dare de gol*.

Ar mai trebui înregistrat, printre cuvintele peiorative, *sgubilitic* „excentric, deosebit printr-o comportare, proprie, ciudată”. Termenul, prin structura sa fonetică și accentuală, trimite la *paralitic* etc., cu utilizare hazlie evidentă. Iar, printre epitețe, nu trebuie uitată expresia *de comă* „extraordinar, nemeimomenit” (cf. *(este) de comă, (este) mortal* — „(este) foarte bun, frumos, interesant”). Elevii și absolvenții școlilor noastre medii știu să ironizeze anumite situații altfel decît noi, cei maturi, vorba lor, *oameni noi din '52*.

Am ținut să consemnăm, aici, aceste aspecte ale argoului școlăresc de astăzi pentru a comoleta, cu date noi, cunoștințele noastre despre argou (oîină nu de mult înregistrate, cu regularitate și cu atenție, de revistele de specialitate). Se constată, așadar, o anumită infiltrare a termenilor internaționali (fr. *bac*, it., engl., fr., germ., *prof* dar și engl. fr. *mag*), tot astfel cum se observă apariția unor termeni noi, artohtoni, unii proveniți din limbajul cotidian al celor maturi.

Uneori elevii sînt mai promoiți, mai activi, mai imprevizibili — într-un cuvînt (al lor!) *mai buni* — decît noi lingviști. Poate că de aceea ei ne consideră (fără dreptate?) *dezinențari* și *bobife*...

Alexandru Niculescu

„Făpturi neînsemnate“

DOUĂ sint aspectele care fac din noua carte a lui Alexandru Papilian* o apariție oarecum singulară: opțiunea tinărului scriitor pentru genul scurt într-o perioadă în care toată lumea (și nu numai romancierul) scrie romane (cu un roman remarcat a debutat însuși autorul de care ne ocupăm) și hotărârea lui, cu evident substrat polemic vizând acel tip de proză ce cultivă cu un anume exclusivism excepția, personalitatea puternică, eroul, de a ridica la suprafață multimea de „făpturi neînsemnate“ din care se compune la urma urmei o societate. Acest al doilea aspect merită în special a fi relevat. Alexandru Papilian nu-și alege personajele numai dintr-o anume clasă sau pătură socială. Astfel, în schițele sale, întâlnim și medici, și profesori de liceu, și activiști și oameni politici, și chiar redactori. Predomină însă muncitorii și muncitoarele, vorbind ostentativ cu „io“ și „dă“ (în loc de eu și de), elevii de școală profesională sau post-liceală, șoferii: apare și cite un individ fără ocupație precisă sau cite o „nălucă“ a trecutului. Cu toții sint însă, în general, șoferi sau profesori de liceu, oameni obișnuți, anonimi: „Puteau fi în acest sens — scrie prozatorul — lesne confundați, substituiți unul altuia. Citeva unități dintr-o multime nenumărată“. Programatic un „dur“, scriitorul își propune să redea viața și oamenii „asa cum sint“, în imagini neretrușate. Despre sotul care o brutalizează și de care vrea să se despartă, Geta din schița intitulată chiar **Despărțire** gîndește parcă pentru a confirma chiar intențiile autorului: „Nu are

* Alexandru Papilian, **Făpturi neînsemnate**, Editura Cartea Românească.

nimic comun cu eroii din cărți. Și ce cărți frumoase mai există pe lumea asta“, gîndi Geta amintindu-și de ultima citită, o poveste de dragoste cu o contesă și un revoluționar... Toată proza existentă se simte, compactă, în textul povestirii **Fiecare din ei** evocînd o grădină de vară de periferie transformată într-un adevărat cîmp de bătălie, sau într-un pasaj ca acesta (cităm din **Receiv pentru Tinca**): „Stăteau și tăceau. Undeva, undeva în bloc, cineva repara ceva. Bocăniurile neritnice răsunau prin pereți, ducînd vestea către vecini că unul dintre oameni repară sau instalează ceva. Din cînd în cînd, zgomotul acesta se amesteca cu huruitul cînd ascuțit, cînd vibrat în tonuri joase al țevilor de apă“. Nimic din ceea ce este în viața dificil, mediocru, jalnic sau penibil nu trebuie ocolit — pare a crede autorul. În acest sens Alexandru Papilian scrie niște naratiuni „rele“. Despre oameni în impas („Nu crap, dar mă mențin pe linia asta“ — spune unul dintre ei), despre profesori de liceu cu lefuri mici făcînd interminabile și inutile calcule financiare, despre bătrîni striviți de singurătate, despre femei părăsite de bărbați, zăbindu-se să-și întretină copiii (o mențiune specială pentru **Iertare**), despre navetiști cu existența fărîmitată într-o suită de automatisme etc. Excelentă, minus finalul-poantă, inutil anecdotic, ni s-a părut schița **Navetă**, înregistrînd pas cu pas, gest cu gest și mișcare cu mișcare aproape tot ce face, dimineata, o tinără profesoară grăbită să nu piardă trenul și care prevede, pentru ziua respectivă (luîndu-și în consecință toate măsurile de rigoare), o așteptată „declarație“ din partea unui coleg de navetă ce „părea că începe să-i facă curte“. Atîta metodică inversu-

nare poate face însă ca pînă la urmă oamenii să ni se pară într-adevăr, după cum spune un personaj, „niște ființe foarte mici“. Riscul e în parte evitat de cele citeva priviri mai blinde pe care scriitorul le îndreaptă uneori asupra semenilor, de includerea în volum a citorva povestiri mai „luminoase“. În schița **La ora schimbului** un muncitor aproape vîrstnic „cu reputația rar întîlnită de holtei serios“ iubește fără speranță, onest, o tinără femeie, căsătorită și cu copil. Copleșit de moartea unui mare interpret de muzică ușoară, un tinăr artist amator dintr-o întreprindere refuză să se producă — schița are un accent șukșinian — cu „cintecul tractorului“, piesă de bază a programului, după cum se poate deduce din disperarea instructorului cultural. Eroina din ultima povestire a volumului este înzestrată cu o receptivitate iesită din comun, care-i permite să „asimileze“ lumea în toată bogăția manifestărilor ei (în persoana partenerului de o vară va întîlni însă un suflet iremediabil uscat). În afara titlurilor deja citate, ne-au mai plăcut schițele **O mare bogăție**, **Murdar și sîlnos**, **Matei nu e singur**, **O nălucă**, **Niște ființe foarte mici**, **Dans**, **În redacție**, **Casă nouă**... Fericirea pe care o încearcă, în această ultimă bucată, o tinără femeie vizitînd împreună cu bărbatul ei un banal apartament de bloc „proprietate personală“ este atît de mare („Viața abia începea. Și începea extraordinar de bine“) încît, pînă la urmă, o cuprinde teama.

În alte schițe se simte însă lipsa de prelucrare artistică a materialului, rămas într-un stadiu reportericesc, la forma, brută, de „caz“ (în **Ciubucarul** o femeie ultragiată se răzbuună sălbatic). O impresie generală e că autorul „tratează“ viața

pe probleme (a raportului dintre părinți și copii, dintre sot și soție...) și situații (cineva se întîlnește cu un prieten, un cuplu face nuntă, iar un altul se mută într-o casă nouă...), într-un chip parcă prea „organizat“. Demersul foarte hotărît al scriitorului se reflectă și în lipsa nuanțelor. Schița **Sloi de gheață** își trădează prea ușor intențiile, e excesiv saraș și prea direct demascatoare. Impoziția personaj din **Audiență particulară** e prea masiv în refuzul lui de a-și ajuta fosta logodnică, iar Irina, soția unui profesor de engleză care, după cum i se pare, nu se zbate să cîștige cit ar merita (din **Tăcere**) — prea rectilinie în furia ei achizitivă și în general în rolul de femeie frumoasă și superficială.

Valeriu Cristea

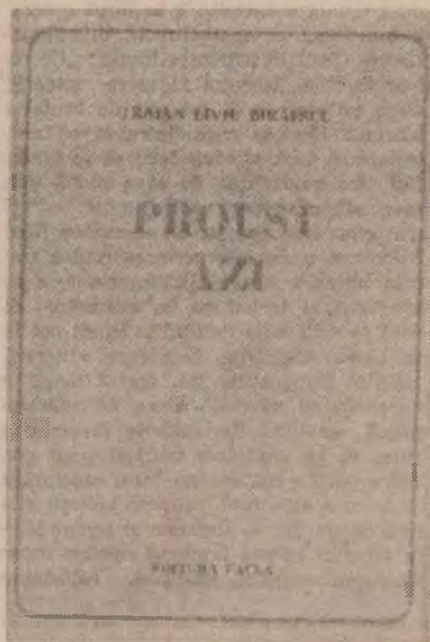
Proust — contemporanul nostru

ESTE Marcel Proust contemporanul nostru, sau, dimpotrivă, opera sa — o amplă descriere a perioadei denumită nostalgic și, din păcate, nu tocmai exact, „la belle époque“, este sortită caducității? Iată întrebarea de la care se pare că pornește Traian Liviu Birăescu, întrebare ce fixează atît titlul volumului — **Proust azi** *) — cît și principalele repere ale demersului său critic. Merită să reținem argumentele invocate de eseist, cu ajutorul cărora se susține modernitatea lui Proust, nu numai pentru că ni se par a fi cit se poate de convingătoare, ci și pentru că încearcă să aducă din nou în discuție o temă asupra căreia nu greșim dacă revenim ori de cite ori se ivește prilejul: și anume care sint elementele prin care se realizează într-adevăr contemporaneitatea unei opere literare? Căci nu de puține ori, cînd se vorbește de actualitatea unui roman, de pildă, apar confuzii dintre cele mai grave; e bine, deci, în astfel de momente, să ne amintim de Proust, de modernitatea operii sale, modernitate care nu ține însă de decorul exterior, desuet, desigur, pentru cititorul său de astăzi — ci de modul cum romanul reușește să-și găsească o corespondență, o consonanță în sufletul nostru. „Nimic nu este mai păgubitor pentru literatură — scrie, așadar, T. L. Birăescu — decît judecarea actualității unei cărți în funcție de costumația personajelor (s.n.), a vehiculelor cu care acestea circulă, a faptului că ele își vorbesc la telefon și își petrec sau nu seara în fața micului ecran...“. „Ceea ce interesează literatura — observă eseistul în continuare — sint mutațiile în tehnica literară și unghiul nou de vedere pe care îl poate aduce o operă în efortul de scrutare a sufletului omenesc...“. Se vorbește, așadar, de modernitatea lui Proust punîndu-se în primul rînd accentul pe modul în care acesta reușește să descopere dincolo de realitatea exterioară, ușor de sesizat și de văzut cu ochiul liber, o realitate mai profundă, de o tulburătoare semnificație. Căci romanul **În căutarea timpului pierdut** propune nu numai o artă poetică, ci, după definiția lui Gilles Deleuze, „o ucenicie a adevărului“, o metodă a descoperirii acestuia în noi înșine, metodă amintind de maieutica socra-

tică. Proust ajunge în finalul romanului său la convingerea că artistul poartă în el o imagine a generalului, o imagine a adevărului și a frumuseții care trebuie doar descoperită. Pentru o mai exactă definire a locului lui Proust în contextul literaturii franceze, eseistul apelează la clasică paralelă Balzac — Proust. Se observă, de pildă, cît de limitat în spațiu e universul acestuia din urmă: „Un mic univers românesc, limitat la două țărîmuri, partea dinspre Swann și partea dinspre Guermantes. O casă la Combray, la Paris două saloane [...] un mare hotel într-o stațiune balneară, Balbec, iată aria în hotarele căreia se desfășoară acțiunea“ din **În căutarea timpului pierdut**... Observația o reținem și ea se adaugă propriilor noastre impresii, tulburării de care am fost cuprinși, la Combray: toate erau acolo, grădina interioară în care se aștepta seara sosirea lui Swann, cămăruța de la fereastra căreia mătușa Léonie își spiona vecinii, apoi orașelul cu cele două direcții, părcușorul cu păducelul în floare, biserica și falmoasa sa clopotniță, toate de dimensiuni atît de mici, în comparație cu grandioarea operii care amintește mai curînd de impunătoarea catedrală de la Chartres, aflată de asemenea în preajmă, decît de micul orașel Illies...

Demn de reținut ni s-a părut capitolul în care eseistul polemizează cu cei ce văd în romanul lui Proust doar o impresionantă operă memorialistică. Aceștia caută să găsească în spatele fiecărui eveniment din carte o întîmplare reală și încearcă să confecționeze chei cit mai potrivite pentru toate personajele. Falmoasa biografie a lui George F. Painter susține perfect, după părerea eseistului, un astfel de punct de vedere. Refuzînd, însă, să acorde prioritate imaginarului, interesîndu-l doar realitatea vieții, Painter ignoră, de fapt, datele esențiale ale esteticii proustiene. Amănuntele privind viața lui Proust se adună în cartea sa „aidoma unor piese din dosarele unei afaceri juridice“, fără să reușească, însă, să clarifice sau să explice opera unui scriitor care s-a declarat toată viața un dușman neîmpăcat al copiei după natură...

Reținem capitolul în care se vorbește despre dragoste în opera lui Proust. Care sint cauzele pesimismului celui ce-a creat-o pe Odette, pe Gilberte sau pe

Albertine? — se întreabă pe bună dreptate autorul studiului. T. L. Birăescu încearcă să-l apropie pe Proust de clasicism („Clasicismul privește cu suspiciune viața sentimentală...“), se stabilesc punți de legătură cu anumite permanențe ale literaturii franceze („sentimentul e transformat — ni se atrage atenția — din obiect de sensibilitate în obiect de cunoaștere“). În tot cazul, marele scriitor rămîne, părcire la care subscriem, unul din marii „detractori“ ai iubirii, iar într-o carte în care dragostea ocupă un loc de prim plan eroii se distrug și decad din pricina ei. „Singura iubire cu adevărat mare și statornică — observă eseistul — e iubirea mamei povestitorului, iubire a cărei amintire este perpetuată de sărutul dat copilului de odinioară în singura vîrstă fericită: timpul pierdut pe vecie, al începuturilor la Combray“...

Chiar dacă în eseuul său T. L. Birăescu nu reușește, în permanență, să ocolască unele locuri comune ale exegezei proustiene, cele mai bune pagini susțin interesul cititorului nerăbdător să cunoască cît mai de aproape opera unui scriitor urias.

Sorin Titel

Calendar

- 21.VII.1808 — s-a născut Simion Bărnuțiu (n. 1864)
- 21.VII.1821 — s-a născut Vasile Alecsandri (n. 1890)
- 21.VII.1889 — s-a născut Mircea Dem. Rădulescu (n. 1946)
- 21.VII.1904 — s-a născut Ion Biberli
- 21.VII.1906 — s-a născut Traian Chelariu (n. 1966)
- 21.VII.1907 — s-a născut D. Măcrea
- 21.VII.1920 — s-a născut Violeta Zamfirescu
- 21.VII.1938 — s-a născut Mircea Cojocaru
- 21.VII.1939 — s-a născut Valentin Hossu-Longin
- 21.VII.1943 — s-a născut Aurel Sasu
- 21.VII.1948 — s-a născut Ioana Diaconescu
- 22.VII.1911 — s-a născut George Morosanu
- 22.VII.1938 — a murit Ionel Fernic (n. 1901)
- 22.VII.1939 — a murit I. I. Mironescu (n. 1883)
- 23.VII.1969 — s-a născut Gheorghe Adamescu (n. 1942)
- 23.VII.1922 — a murit Ioan Scurtu (n. 1877)
- 23.VII.1923 — s-a născut Eugen Teodoru
- 24.VII.1944 — s-a născut Gheorghe Gheorghiuță
- 25.VII.1864 — s-a născut Ioan Bogdan (n. 1919)
- 25.VII.1876 — s-a născut Mihai Codreanu (n. 1937)
- 25.VII.1978 — a murit Petre Iosif (n. 1907)
- 26.VII.1901 — a murit Mihail D. Cornea (n. 1844)
- 26.VII.1928 — s-a născut Ion Crișan
- 26.VII.1930 — s-a născut Elisabeta Preda
- 26.VII.1939 — s-a născut Gheorghe Azap
- 26.VII.1939 — s-a născut Cezar Baltag
- 26.VII.1961 — a murit Al. Tudor Miu (n. 1901)
- 26.VII.1976 — a murit Dominic Stanca (n. 1926)
- 27.VII.1881 — a murit Al. Pelimon (n.p. 1822)
- 27.VII.1907 — s-a născut Lucian Predescu
- 27.VII.1921 — s-a născut Eugen Coșeriu
- 27.VII.1925 — s-a născut Marcel Gafton
- 27.VII.1930 — s-a născut Costache Anton
- 27.VII.1937 — s-a născut Pan Izverna
- 27.VII.1906 — a murit Ion Mușlea (n. 1899)

Rubrică redactată de Gh. CATANA

*) Traian Liviu Birăescu, **Proust azi**, Editura Facla, 1979.

Citește opera lui Shakespeare

INTREBĂT ce vrea să devină, un adolescent răspunde, marur și inteligent: Până să pot hotărî cine voi fi, aş vrea să ştiu cine sînt. Dascălul îl sfătuieşte să citească opera lui Shakespeare unde va găsi oglindit sufletul tînărului și prin viața personajelor lui se va înțelege pe sine. Se pare că astfel a început autorul eseului **Shakespeare — un psiholog modern***) să recitească teatrul elisabethanului ca pe o „Carte a Omului”, ca pe un univers livresc revelator pentru interioritatea umană, ajungînd să descopere în el excepționale anticipări ale cercetărilor psihologice moderne. Mihai Rădulescu identifică în textul shakespearean elemente ale studiilor comportamentului psihic elucidate abia recent, demonstrează, ca să folosim un termen atît de vehiculat în ultima vreme, protochronismul marelui scriitor în domeniul cunoașterii psihologice a individului. Problema a fost atinsă în trecut și de Jan Kott în fundamentala sa lucrare cînd descoperea, de exemplu, în *bestia-Visului unei nopți de vară* fenomene descrise în tratatele psihanalitice despre nevrozile sexuale sau în chinurile lui Macbeth mecanismele coșmarului etc. De data aceasta, analiza este urmărită din acest unghi precis de vedere și surprizele nu sînt puține, demonstrînd încă o dată contemporaneitatea operei, ceea ce constata Kott — că „personajele mari ale lui Shakespeare nu sînt niciodată univoce” și pătrunzătoare observație a caracterului, a sensibilității, a mutațiilor psihice pe care o avea marele Will. Astfel, Mihai Rădulescu relevă capacitatea scriitorului de a oferi material util cercetărilor de specialitate.

Cu secole înainte de Freud mecanismul lapsusurilor era intuit în ezitățile prințului Hamlet de a-și aminti tirada rostită cîndva de unul din actorii trupei ambulante ajunse la castel, ezitare

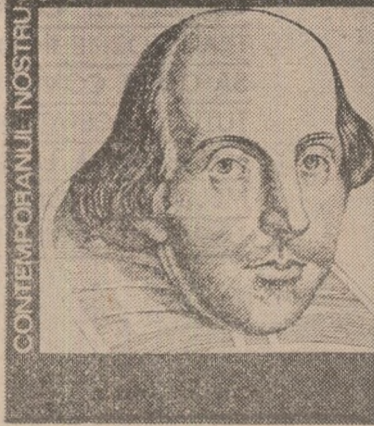
* Mihai Rădulescu, *Shakespeare — un psiholog modern*, Editura Albatros, 1979.

cauzată de teama subconștientă de ade-vărul crimei în care este implicată mama sa și, totodată, de nevoia de a o da în vileag. Cu secole înainte de stabilirea condițiilor optime de realizare a experimentului psihologic, Hamlet în-scenează unul, prin mijlocirea trupeii de actori, angajînd pentru observarea reacțiilor celui vizat — Claudius — un „observator de control”, pe Horațiu, pentru a cerceta eventualele sale judecări subiective. Tot în *Hamlet* autorul identifică „trei etape ale cercetării psihologice, în ordinea lor firească, adică de la simplu la complex și de la ușor la greu [...] : interviul sau ancheta orală, experimentul cu proba lui, acesta din urmă fiind de două tipuri, a) urmărește comportamentul omului într-o situație dată și, respectiv, b) urmărește reacțiile conștientului la o situație creată.”

Exemplele se înmulțesc prin evocarea unor scene similare din *Scorpia imblinzită*, *Totu-i bine cînd sîrșește bine*, *Mult zgomot pentru nimic*, *Othello* etc., concluzia, cred excesivă, fiind că ele vădesc „deplina stăpînire teoretică (!) și practică a dramaturgului asupra acestui mijloc de investigare psihologică (experimentul, n.n.) pe care îl prezintă mult mai nuanțat decît orice tratat de specialitate”. Interesante observații cuorînd capitolele dedicate „nebulniei induse” din *Scorpia imblinzită*, unde Christopher Sly este supus, ca Abul-Hassan din *Povestea adormitului treaz* din Halima, unei iluzii zăpăcitoare: este deșteptat din beție de propunerea vicelană a unei noi identități, zdrențărosul, luat drept lord, începe treptat să creadă în farsă. Ciudat este, subliniază Mihai Rădulescu, că Shakespeare îl uită în această ipostază și autorul se întreabă dacă nu cumva personajul „și-a ieșit din minți de-a binelea”. Sugestii bogate oferă și capitolele dedicate hipnozei practicate de Prospero în *Furtuna*, deși concluziile mi se par, iarăși, pripite, din pricina unui entuziasm profesional scuzabil și anume că marele dramaturg „a avut prilejul,

prin mijlocirea cărților sau pe cale experimentală, să le cunoască (fenomenele psihice legate de hipnoză, n.n.) în profunzime și să le înțeleagă cu o optică modernă, științifică (s.n.), fără urmă de superstiție într-un domeniu atît de susceptibil interpretărilor fantastice.”

În aceste concluzii stau carențele studiului, în ciuda remarcabilelor analize efectuate pe text. Mihai Rădulescu face o lectură pur profesională a operei shakespeareene și supralicitează în favoarea tezei sale intuițiile sau metaforele scriitorului. Chiar tehnica hipnozei mi se pare în cazul acesta neconvingătoare, scenele din *Furtuna* sînt exerciții de magie în linia istoriilor medievale cu vrăjitorii și halucinații, alunecînd spre basm, feerie sau povești fantastice pline de spiriduși, monștri, personaje stranii. Hipnoza, telepatia, sugestia sînt prezente în pseudo-comedia shakespeareană numai ca recuzită necesară metaforei și nicidecum ca fenomene însușite de către autor pe cale științifică. Autorul studiului are probabil dreptate cînd susține că multe descoperiri viitoare ale psihologiei vor afla în opera lui Shakespeare o stranie confirmare, dar nu pentru că dramaturgul ar fi fost un cercetător *avant la lettre*, ar avea o „optică modernă, științifică”, ar avea „o stăpînire teoretică și practică” a domeniului, ci pentru că, scriitor genial, avea cunoașterea sufletului uman în diversitatea manifestărilor lui, o intuiție cu totul ieșită din comun a nuanțelor celor mai fine ale sentimentelor și trăirilor umane. Faptul că identificăm în multe scene ale teatrului său fenomene psihice teoretizate, sintetizate ca atare ulterior nu dovedește decît că ele existau în realitatea sufletului omenesc dintotdeauna, iar Shakespeare le-a observat și le-a descris ca nimeni altul. Cunoașterea intuitivă și judecata genială a unui scriitor pot pătrunde în profunzimile universului nostru, rămîind omului de știință să sintetizeze și să ar-

gumenteze. Și, în acest sens, Mihai Rădulescu are dreptate cînd adaugă dictonului „Cunoaște-te pe tine însuși”, ca preliminară etapă a conștiinței de sine: „cunoaște-ți scriitorii”, căci ei „sînt singurii scafandri cărora le este îngăduit să coboare în apele străine de odihnă ale sufletului omenesc...”

Studiul lui Mihai Rădulescu oferă și competente sugestii de specialitate pe care mi-e greu să le comentez. Mai ales problema „gîndirii dihotomice-antonomice”, după denumirea dată de autor, rămîne să constituie obiectul discuțiilor specialiștilor. Ea reflectă într-adevăr o anume structură dialectică a gîndirii metaforice și merită toată atenția Autorului aouzează de propria descoperire, căci o află pretutindeni în opera shakespeareană, multe exemple date fiind, în fond, reflexul gustului pentru paradox al scriitorului, simple jocuri de spirit fermecătoare. Analiza acestei „gîndiri dihotomice-antonomice” îngăduie însă investigarea mecanismelor de falsificare a realității, a posibilităților de existență într-o realitate imposibilă, prin mască, travesti, minciună etc. Articolul de față nu are menirea decît de a semnala o carte care ar putea deveni subiectul unei dezbateri mai ample.

Dana Dumitriu

Un eșec promițător

■ UN prozator înzestrat avem în Constantin Stan, deși debutul său cu romanul *Carapacea* (Ed. Cartea Românească) este aproape un eșec. Situația paradoxală a acestei constatări decurge dintr-o realitate epică destul de rar întîlnită; de regulă, în limitele unei formule romanești mai mult sau mai puțin comune, se ratează substanța problematică, fie prin lipsa de miză a discursului, fie prin banalitatea (mediocritatea) imaginației epice; de data asta și miza și imaginația sînt prezente la un rang intrutotul promițător, defectuoasă fiind, pînă la ireparabil, formula: 1) înăuntrul textului vocea naratorului și vocile altor personaje interferează în chip greoi și confuz; înțeleg că intenția autorului a fost de a respecta fluxul oralității, dar acest soi de perpetuum mobile al diverselor voci dă impresia de cor în care nu se distinge cu claritate mai nimic, cel mult frînturi pe baza cărora efortul cititorului de a restabili sensul întregului este și exagerat de mare și obositor pînă la renunțare; cu atît mai neinspirată această formulă cu cît persoana naratorului se schimbă și ea de la un paragraf la altul, de cele mai multe ori în absența oricărei linii de demarcație între voci; 2) discontinuuul continuu privește, inevitabil, odată cu vocile personajelor și întîmplările narate de ele, interesante și semnificative adesea, însă dispuse într-o dezordine spațială și temporală care, dincolo și în ciuda intențiilor scriitorului (de înțeles și acestea), le diminuează valoarea

de semnificație și coerența în raport cu ideea centrală a romanului. Poate că gravitatea acestor deficiențe de formulă romanescă n-ar fi părut atît de evidentă dacă problematica romanului n-ar fi fost atît de actuală și importantă încît să pretindă și să merite o desfășurare romanescă pe măsură. Să primim acum și fața cealaltă a lucrurilor, acolo unde prozatorul dă măsura talentului său.

Din categoria romanelor biografice de familie, urmărind așadar destinul citorva indivizi integrabili în istoria unor familii și, prin asta, într-o istorie socială mai largă, *Carapacea* examinează într-o diversitate de variante epice puterea de rezistență și adaptare a individului, respectiv a familiei, la presiunea mediului social-istoric din epoci diferite, cu accent pe deceniile cinci, șase și șapte ale veacului nostru (se pot face apropieri de ciclul *Istoriei* al lui Mircea Ciobanu, fără însă, aici, claritatea și neutralitatea superioară a narațiunii de dincolo). Variantele epice privind viața membrilor familiilor Brainea și Blănaru se structurează ca niște nuvele din înălțimea cărora crește romanul despre „părinți și copii” iar ideea rezistenței, evocată de metafora titlului, se limpezește mai convingător din juxtapunerea feluritelor acțiuni ale personajelor (în primul rînd ale tinerilor Andrei Brainea, Marta, ale tatălui acesteia și ale bunicii ori străbunicii primului) decît din episodul-parabolă cu broasca țestoasă, dorit ca lămuritor, în realitate obscur,

Puterea de observație și de pătrundere în miezul lucrurilor îl îngăduie prozatorului să găsească în fiecare moment epic narat de unul sau altul dintre personaje firul spre o semnificație generală, augmentată, cînd e cazul, de relații comparative. Marea majoritate a celor ce se întîmplă în roman poartă în sine, alături de sensul explicit al poveștii respective, un sens implicit de ordin general. A poveștii înseamnă a corecta, notează cu subtilitate undeva naratorul (nu rețin care din ei) și, într-adevăr, memoria afectivă (foarte solicitată de acest tip de roman) suportă, în chiar actul povestirii, cenzura corectoare a reflexivității, ceea ce face ca materia epică propriu-zisă (secvențe din al doilea război, imagini relevante din învățămîntul rural ca și din cel universitar, fotografii mișcate din viața domestică etc) să se desfășoare, în pofida fragmentarității, sub regimul prezenței constante a unei atitudini față de evenimente, atitudine, se înțelege, diferită de la un narator la altul dar întotdeauna exprimată simultan cu faptul narat (prin mijlocirea tonalității, a comentariului direct sau a parantezelor). Forța epică, priza la real, spiritul critic sînt virtuțile de prozator ale lui Constantin Stan. Perfectibile pe măsura experienței literare. Din păcate formula romanescă nu-l avantajează; nu este, cred, cazul s-o corecteze pe ici pe acolo și prin punctele esențiale, ci, pur și simplu, s-o schimbe.

Laurențiu Ulici

Cursuri de limba și literatura română

● Numeroși profesori, cercetători și studenți în romanistică din Austria, Belgia, Marea Britanie, Bulgaria, Cehoslovacia, Cuba, Danemarca, Elveția, Finlanda, Franța, R.D. Germană, R.F. Germania, Grecia, Italia, Iugoslavia, Japonia, Norvegia, Olanda, Polonia, Portugalia, Spania, Suedia, Ungaria și U.R.S.S. și-au anunțat participarea la ediția din acest an a cursurilor de limbă și literatură, de istorie și civilizație românească ce se vor desfășura la Brașov, între 22 iulie — 17 august.

Programul cursurilor organizate de Universitatea din București, în colaborare cu Universitatea din Brașov, include prelegeri de limbă și literatură română, conferințe despre artă, folclor, istorie, geografie, lucrări practice, mese rotunde, colocvii. Ele oferă participanților posibilitatea de a deprinde limba română literară, de a cunoaște aspecte ale istoriei și criticii literare românești, precum și probleme de lingvistică aplicată, etnografie și folclor, cultură și civilizație. Conferințele vor fi însoțite de vizionarea unor filme și expoziții cu caracter artistic și documentar.

■ IN CURSUL VIITORULUI CINCINAL SE VOR TRANSFORMA IN ORAȘE AGROINDUSTRIALE ÎNCĂ 140 DE CENTRE COMUNALE, CEEA CE VA CONDUCE LA CREȘTEREA PONDERII POPULAȚIEI DIN MEDIUL URBAN LA APROAPE 55 LA SUTĂ. ORAȘELE ȘI COMUNELE ȚĂRII NOASTRE TREBUIE SĂ SE TRANSFORME ÎN UNITĂȚI TERITORIALE PUTERNICE. CAPABILITATE SA OFERE CONDIȚII TOT MAI BUNE DE MUNCĂ ȘI DE VIAȚĂ TUTUROR CETĂȚENILOR, SĂ ASIGURE PARTICIPAREA LOR TOT MAI INTENSĂ LA VIAȚA PUBLICĂ, LA REZOLVAREA PROBLEMELOR ECONOMICE ȘI SOCIALE ALE LOCALITĂȚILOR ÎN CARE TRĂIESC, LA CONDUCEREA ÎNTREGII SOCIETĂȚI.

(Din Proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român)

SATUL, LA RĂSCRUCE DE TIMP

COMUNA Plenița, din județul Dolj, face parte dintre cele 100-120 de așezări rurale ale românilor care vor deveni — acest an — orașe.

Sat bătrîn, incredințat de mult eternității prin izvoarele lui arhaice (arheologii au degajat aici, cu decenii în urmă, ruinele unui castru, iar mai apoi, încă mai fascinante prin mesajul lor despre devenirea noastră, vestigiile unei așezări daco-romane), sat de moșneni, atestat ca atare de multe veacuri, el se desparte acum de o întregă istorie, el se desparte de el însuși. El încetează, deci, să mai fie sat, el se naște, într-un fel, din nou, deși, născându-se sau renăscînd, întemeindu-se într-o altă civilizație, într-un nou statut al existenței sale, el continuă, de fapt, un proces mai vechi, el deținînd, după cum vom vedea, o prealabilă și solidă cristalizare a acestei civilizații, un „eu urban” de pe acum format.

De fapt, în cazul Pleniței, e mai corect să spunem nu că „va deveni”, ci că „va redeveni” oraș. Plenița a mai fost oraș, mai exact spus a mai avut această investiție, s-a plimbat cu ea, prin istorie, niște ani, purtată la grumazul ei țărănesc, peste dimia aspră a vieții sale, precum o strălucitoare eșarfă, pe care însă, nu se prea știe cînd și cum a pierdut-o. Adică se știe cînd Plenița a fost botezată „oraș” (1921), dar nu se prea mai știe cînd numele i s-a destrămat, cînd și-a pierdut și ultima fișie de semnificație, cînd între el și realitatea asprei dimii pe care voia s-o acopere s-a pronunțat, prin nepotrivire de caracter, divorțul. Se pot, desigur, cerceta niște acte îngălbenite de primărie, dar prin redactările lor birocratice și confuze, prin filtrul lor deformat și deformator, nu se prea vede mare lucru, nu se pot discerne nici problemele grave de viață, nici cele subtile, ascunse, ținînd de jocul politic al vremii, ce au colaborat în a subscrie la declararea și apoi abolirea unei investiții cu

care satul n-avea nimic de-a face. Ce-a stat, la urma urmei, sub această investiție, atunci cînd satul a fost decorat cu ea? Au stat pretențiile mici pe care, în epocă, le avea România de la orașele ei? A stat o înțelegere defectuoasă a noțiunii, a conceptului de „urban”? Sau au stat, pur și simplu, interesele unui Virgil Poitiră, moșier plenicean, demnitar țărănist și ministru în două rânduri, de a culege, de la oamenii locului, niște voturi, făgăduindu-le o viață de „orășeni”? Cînd, în 1921, acest sat din cîmpialolteană a devenit „oraș”, el a fost dăruit, e drept, cu niște elemente de viață „orășenească”, precum o judecătorie mixtă, o percepție („pentru a se încasa mai ușor impozitele de la locuitorii”, după cum ne informează o veche monografie a urbei), un corp de poliție („14 gardieni publici, un șef de secție, un agent detectiv special și doi comisari ajutători”, înlocuind o pază comunală ce „se făcea cu rîndul, serile, de cițiva oameni din sat ce se numeau patrulă sau strajă”), un subcentru fiscal, apoi un centru pre-militar... și cam atît. Autorul monografiei din care am citat (Const. I. Papa-Plenița: **Monografia orașului Plenița — Dolj, Craiova 1938**) constată, după mai bine de un deceniu și jumătate de „viață urbană”, că localitatea are încă niște „absolute nevoi”, cum ar fi iluminatul („orașul”, în 1938, n-are „nici felinare cu gaz”, are ca să-și doboare nopțile, copleșitoarele nopți ale unui sat de cîmpie, „doar 4 lămpi Petromax, care și acelea deteriorate, ce se aprind la primărie și la biserică”), printre „nevoile absolute” mai fiind și apa („te miri cum s-au putut împăca acești oameni cu lipsa de apă, care a fost foarte accentuată de la început și persistă și astăzi”), celelalte „nevoi absolute”, ținînd de viețile unor „orășeni” ce se nevoiau cu plugul de lemn pe pămînturile moșierilor, nemiajungînd în pagina cărții.

După părerea inginerului Sorin Antonie, primarul de azi al Pleniței, ar fi totuși gre-

șit să simplificăm, respingînd total un trecut, cu toată puținătatea înfăptuirilor lui. Reluarea titlului de „oraș” — pilastru-ășezat de alte mîini, pe un nou platou istoric — se leagă totuși, într-un anume chip, printr-o anume cheie de boltă, de celălalt capitel, rămas mai jos, în deceniul al treilea al secolului. Ce fel de cheie de boltă, ce arhitecți o pun?

OPUN, ne spune ing. Sorin Antonie, cei ai locului. „Orășeni” sau „rurali”, ei sînt, ai au fost, ei au rămas aceeași, o titulară sau alta a vetrei lor netransformîndu-i în altceva, nefăcîndu-i mai buni, nici mai răi, făcîndu-i doar să aibă ori să nu aibă un anume cadru de viață, sau de civilizație, făcîndu-i doar să aibă ori să nu aibă niște elemente stimulative, declanșatoare de energii, fructificatoare de energii, de fapt niște repere sau frontiere în construcția propriului lor univers de muncă, de existență.

Altfel spus, prin ce calitate a muncii și a vieții lor justifică ei „orașul”, ce aduc ei — în replică la ce li se dă — la întîlnirea cu viitorul?

Plenița, în socialism, a rezolvat de mult „nevoile absolute”, chiar și pe cele „neabsolute”, neîndrăznite în dorurile mai vechi. Plenița are asfalt, are lumină electrică, are aducțiune de apă potabilă prin conducte, are un mare liceu, are un mare spital (secții de chirurgie, interne, pediatrie, obstetrică-ginecologie, stomatologie), are o mare casă de cultură, are un bogat muzeu (secții de științe naturale, etnografie, istorie), are centrală telefonică automată, cu sute de abonați, are vreo patruzeci de unități comerciale, are sectoare de industrie locală și de servicii, are baze sportive, are locuri de agrement, are, crescute într-un scurt răstimp, o mie și una de priveliști și de întemeieri urbane. Ele reprezintă fructul unui proces înăuntrul căruia germinația, nașterea, creșterea, adică metamorfoza trecut-viitor, s-au petrecut și se petrec într-un ritm viu, cu o circulație iute a sevelor, s-au petrecut și se petrec deopotrivă, în cuprindere, arborescent, osmotic, pe principiul vaselor comunicante, astfel încît corpul tendințelor evolutive, dominînd centrul tabloului (adică ceea ce se cheamă, edilitar, „centrul civic” al așezării), să pună probleme și marginilor, periferiilor, lucrurilor în aparență „mici”, frunzelor celor mai îndepărtate de tulpină. Pleniceanul de la „periferie” are și el trontuar în fața casei, are apă la robinet și brutăria ori aprozarul la cițiva pași. Această nouă înfățișare și, implicit, calitate a vieții locului sînt însă, în primul rînd, opera statului, rezultată dintr-un mare efort material, economic, tehnic, financiar, deci o operă „din afară”, cu putere modelatoare răsfîrîntă egal asupra tuturor așezărilor românești. Dar ei, cei ai locului, beneficiarii acestui efort, ai acestei opere, ei ce fac pentru vatra lor, pentru viața lor?

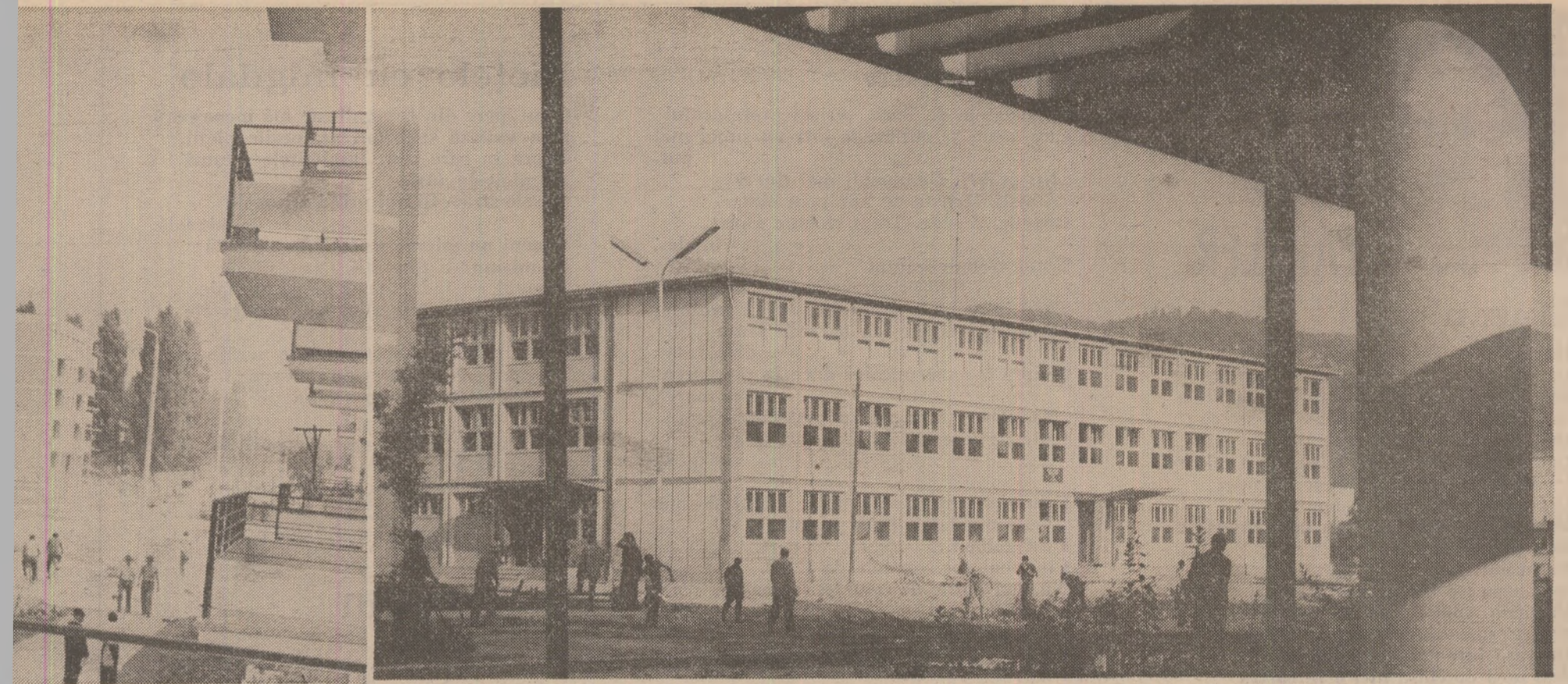
E I AU făcut și fac, aflăm, foarte multe, ei, încă din anii de început ai noii întemeieri a satului, s-au trudit să mențină, în istoria lor, un sens, s-au trudit să nu lase ca vechia sferă a noțiunii de „oraș” să se golească cu totul (chiar dacă „orașul”, pînă atunci, fusese doar o decizie administrativă, o hîrtie fără acoperirea vieții), s-au

străduit, deci, să aperse o idee, s-o reppurează pună istoriei prin fapta lor.

Plenița are o cooperativă agricolă de producție care, în 1975, a fost încoronată cu titlul de Erou al Muncii Socialiste. Pămîntul ei nu-i irigat, nu-i, pe deasupra, nici strălucit, nu-i numai luncă, ci și câmp, și, ca în atîtea alte sate, el a cam fost părăsit de bărbați, plecați cu sutele la orașe, la fabrici. Plenița e un sat bătrîn, populația lui e căruntă, din cei 7000 de locuitori peste 800 sînt pensionari. Dar, pensionîndu-se, slobozîndu-se la vatră, acești bătrîni se reintegrează vetrei, ei muncesc pe țărilele C.A.P.-ului, în zootehnie și în podgorii, suplinind prin osîrdie și experiență ardoarea și forța tinerilor, suplinind printr-o fierbinte iubire a vetrei la răceața pămîntului golit de oameni. Plenița, în plus, are mulți oameni care, rămași în sat, sînt, totuși, desprînși de sat, adică desprînși de cîmp, unii muncesc în sectoarele industriei locale, alții în ramurile anexe (nuclee de nouă industrie) ale C.A.P.-ului, alții, mulți, în comerț și cooperativă, alții (vreo 200) sînt profesori, medici, ingineri, economiști. Plenița, are peste 750 de angajați ai statului. Peste 750 de hectare ale C.A.P.-ului sînt însă în mîinile și în răspunderea lor, preluate în „acord global”. Cooperativa agricolă, adică pămîntul, adică viața, prin energiile ei și pasiunile convergente, aparținînd tuturor vîrstelor și profesiilor, pe care a știut să le atragă, să le strîngă, să le îmănuncheze să le fructifice, cheamă din zări în care a plecat „să-și facă un rost” și pe alții fii ai acestui pămînt, care, întorși în sat, se reintegrează efortului lui și răsplatei lui.

Ei, acești pleniceeni, vin, deci, la orașului cu o conștiință a muncii, cu o rigoare a disciplinei muncii, care-i alinază muncitorilor din orașe, travaliului lor, disciplinii lor, ei, deci, sînt pregătiți pentru noul statut — și pentru noile exigențe — de muncă, de viață și de creație care-asteaptă. Potrivirea grupelor sangvine între două tipuri de muncă și de viață, între două civilizații, între două culturi, se refuză transfuziilor inabile, sau, ca în cazul vechii „investiții citadine” a locului, devine inoperantă, face ca una din grupe să se usuce și să moară. Orașul care va fi, în curînd, Plenița, va fi și un oraș al pîinii, o vatră fierbinte a grîului, o capătală dundăreană a porumbului, dar va fi în egală măsură, un centru industrial de largă iradiere, guvernînd viața acestui loc și a celor vreo zece comune ce gravitează în jurul lui. Plenița, la ceasul de față, își conturează o impozantă platformă industrială, cuprînzînd în incinta ei, printre altele, o secție de piese de schimb (de fapt, o adevărată fabrică, cu vreo 2400 de locuri de muncă) a Întreprinderii de reparații auto din Craiova, o fabrică de mase plastice (cu 1500 de locuri de muncă), o fabrică de uleiuri eterice etc. Acestea toate se fac în lumina unor planuri de dezvoltare, sub dictarea unor mari interese generale, vizînd armonica repartiție a forțelor de producție, a centrelor de iradiere a energiilor naționale, acestea toate se fac, crede primarul Antonie, și fiindcă aici, la Plenița, sînt niște oameni pe care te poți bizui.

MONOGRAFIA din 1938 consemnează, în zestrea locului și niște fabrici, chiar „zeci de fabrici”. Oare chiar atîtea să fi fost?! Documentele de arhivă, întregite cu mărturiile vîrstnicilor, o confirmă. În Plenița anului 1938 existau, într-adevăr, „citeva zeci” de

Noul centru al Pleniței și Școala generală

țiglariei și cărămidării (pe care autorul monografiei le numește „fabrici”, și, desigur, într-o Românie în care Plenița era „oraș”, ele puteau fi numite și „fabrici”). Cea dintâi țiglarie, spun documentele, a fost adusă de peste Dunăre, de la Panciovo, cu caice cu pinze, minate de vint pînă la Calafat, iar de acolo transportată cu care cu boi. Evenimentul s-a petrecut la 1860, cei dintâi șolzi de țigla produși aici acoperind, în același an, școala satului. Tăpălele pentru cărămidă sînt și mai vechi, primele, cumpărate de la bulgari, datînd din 1802. Omul locului s-a dovedit, prin asta, un gospodar atent, inventiv, dibaci, nerămas la suprafața brazdei, dacă brazda nu-i sătura copiii. El a scormonit mai adînc, a dat, sub pămîntul cu rod puțin, de argilă, a rotunjit-o cu palmele, a frămîntat-o cu tălpile, a copt-o, a fălăit-o, vinzînd-o apoi în satele care o cereau. La început, vinzînd-o el singur, călcînd cu căruța sate și verste pe tot lungul Dunării, prin Dolj și prin Mehedinți. Era obișnuit cu cărușia (altă sursă de trai!), era învățat cu drumurile, ca unul care, spune cronică locală, „măcina în vechime la Bistrița, la Cerneți și la Izvorul Frumos, adică la depărtări de 70-80 de kilometri, se judeca tot pe-acolo, pe la Cerneți, iar de cununat se cununa la protopopul din Segarcea, adică la alți 70-80 de kilometri”. Cu timpul, țiglarile și cărămidăriile plenicene au devenit vestite, localnicii-fabricanți le-au pus firme de „fabrici”, n-au mai plecat să vîneze clienți, ci oameni de pretutindeni au început să vină, cu carele, la poarta lor. Făceau cărămizi și țigle ieftine, dar foarte bune. Dovadă, școala din 1860, clădire și astăzi teafără, cu cărămida și țigla la locul lor, adăpostind încă școlari și dascăli. Un spirit industriios activ și ager s-a afirmat, astfel, din veac, din veacul caicelor, iar vîntul ce astăzi îi suflă în pinze are în ce sufla, are și ce mișca, neîntîlnind împotrivirea sau inerția, ci, dimpotrivă, întîlnind miini și minți care știu să-l ajute.

Și mai sînt, în Plenița, mijlocind fuziunea celor două culturi, cea rustică și cea citadină, cei peste 200 de profesori, învățători, medici, ingineri, economiști, juriști etc., cei mai mulți fii ai satului (liceul n-are nici un dascăl navetist!), ostentînd pentru sat, sporindu-l, cu rivnă și pasiune, o zestre nobilă, întregind cu noi cărămizi o vatră a spiritului ce s-a zidit în timp.

În Plenița de ieri au funcționat tipografii, s-au editat ziare și reviste, au activat societăți culturale ale elevilor și studenților, s-au născut, luîndu-și zborul spre alte zări sau rămîbind legați de această vatră, savanți, scriitori, cărturari, feciori de moșneni ce, netrădîndu-și obirșia, i-au adăugat, lingă noblețea aspră a trudei pămîntului, noblețea spiritului. Un general medic ca Iacob Al. Potirică (autor de lucrări științifice salutate de prestigioase reviste din țară și de peste hotare), un arheolog ca Șt. Nicolăescu-Ploșșor (neplesnician de fel, dar strîns legat de Plenița, cu o serie de descoperiri făcute aici, în vremea cînd funcționa ca profesor la școala satului), un distins magistrat ca C. Năvirlie (autor, printre altele, al unor erudite comentarii la „Pravila lui Matei Basarab”, cum și al unei lucrări despre Schopenhauer, elogiată de „Convorbiri literare” ca o contribuție dintre cele mai prețioase la cunoașterea marelui filosof), scriitori ca D. Ciurezu, V. Ciocilteu, Const. Chioralia sau Haralambie

Grănescu sînt doar cîteva nume, provenind dintr-o țărănie deschisă și setoasă de afirmare, prin drepturile ei arhaice și prin progenitura ei culturală. Avuția lor, a acestor țărani, a fost, mai mult decît pămîntul, inteligența și duhul, prin ele au răzbătut, urcînd în răspăr bolovanii împotrivrării vremurilor, impunînd o calitate umană de care viitorul a trebuit să țină cont.

Mi-l amintesc pe magistratul Constantin Năvirlie, în ultimii ani ai vieții lui. Locuia la Craiova, pe o stradă retrasă, în ermitajul unei mari biblioteci, între colecții rare de cărți, manuscrise și documente, pe care le cerceta cu o neostenită pasiune de erudit. Se ducea la Plenița doar verile, și mai ales toamnele, cînd aerul locului se făcea albastru, de un albastru pregnant, ca și zeama chimică împoșcată de frunza de viță, limpezindu-se de colbul șesului, încercîndu-se de miresme. Era un om micuț, cu o statură de copil, senin, de o seninătate serafică, o structură discretă, blîndă, hipersensibilă, un vulnerat pînă și de mișcarea inmiresmată a aerului, un ales. Dar un om cu o putere de muncă fabuloasă, un magistrat celebru, cu răsunătoare succese între cele două războaie, un neobosit al promovării culturii (mult timp, președintele Comitetului regional Oltenia a Fundațiilor culturale, președintele Institutului de cercetări sociale, regionala Craiova, funcționînd ca secție a Institutului Social Român condus de D. Gusti), un spirit enciclopedic, autor de lucrări de drept, de filosofie, de istorie, de fizică, unele rămase în manuscris. A trudit, cu sapa schimbată-n condei, pînă-n ultima clipă a vieții. Acest fiu de moșnean plenician, acest intelectual distins, căruia i-ai fi bănuț, în spate, un șir întreg de „generații cu ghețe”, dar care în copilărie păscuse giște, nu putea părăsi lumea decît asemenea celor ai lui. Adică trudit pînă-n ultima clipă, pînă-n pragul din urmă. Adică lăsînd sapa schimbată-n condei pe acest prag, așa cum țăranelu își lasă unealta, cînd nu mai poate.

De pe solul unor astfel de cuceriri, argumentele „culturii citadine” a Pleniței cresc ca niște coloane ce susțin edificul de miine al așezării. Vor mai trebui, desigur, întregite niște arcade, vor mai trebui lustruite niște marmori sau niște pietre, vor mai trebui luminate, restaurate, completate niște temelii ce se pierd în timp. Dar cartea civilizației și a culturii satului este grea de pe-acum, cristalizările ce vor veni dînd filelor ei o tărie de rocă.

Ei, acești pleniceni, vin, deci, la scaunul orașului cu niște fapte în care, sub incidența fertilă a unui nou anotimp istoric, irump toate sevele, toate energiile sublimite, un întreg capital de surprize, de calități, de virtuți, care cîndva însemnau țîșniri singulare, care acum pot însemna — și chiar însemna! — cu mult mai mult. Ei ies, mai exact spus, reies acum, fulgerător, la zi, la marea istorie, către care mereu au tîns. În pămîntul lor sînt urme dacice, sînt ruine de caste romane, scintilează vetre strămilenare de ființă, de dăinuire, propagîndu-și jăratul de la tălpile vremii și pînă la noi. Ei, acești pleniceni, au fost, cei mai mulți, vechi oameni liberi, vechi moșneni, ei, spun istoricii, au încercuit cu armele și cu trupurile „una din cele mai sudice insule moșnenești ale țării”, post avansat de viață liberă, purtîndu-i întregi și jertfele, și mindriile. Ei, în 1907, cînd vechile drepturi le fuseseră

uzurpate, s-au răscolat cu toții, tot natui, au fost uciși, satul a fost bombardat cu tunurile. Ei, cînd clipa le-a fost prielnică, deci cînd istoria a revenit de partea lor, au făcut din pămîntul lor o grădină, au făcut și fac din vatra lor o așezare-podaobă, cu care pleacă mai departe, în viitor.

I

N PLENIȚA cu fabrici și blocuri (blocuri care, de acum, compun un vast cartier, care se cheamă „Cartierul Viitorului”), în viitorul oraș industrial-agrar, ceva din ce-a fost, și nu puțin, se menține și, după toate semnele, se va menține. Aflat la incidența celor două presiuni de naturi diferite, a tradiției și a noului, satul, ca orice sat românesc, are a-și pune nu problema de a opta pentru una sau pentru cealaltă, fiindcă opțiunea s-a făcut de mult, ci de a menține o structură — sau acea parte vitală a unei structuri — care înseamnă, de fapt, ființa lui. La mijloc, între cele două presiuni, stă omul (ce, înainte de a fi „urban” sau „rural”, este strict uman, este el însuși!), deci o structură ce nu ține numai de trecut, nici numai de viitor, ci, în egală măsură, de amîndouă. Nu poți admite priorități în acest război cu timpul, fiindcă a te lăsa descoperit față de unul din cei doi factori înseamnă să riști a-i primi presiunea în întregime, afectînd astfel un echilibru. Iată, citeva sute (și, în curînd, citeva mii!) de locuitori ai Pleniței sînt, cum spuneam, muncitori, maiștri și ingineri, specialiști în diverse domenii, primesc o retribuție la zile fixe, nu mai sînt la cheremul capricioasei calendaristice a agriculturii și păstorului, mulți din ei s-au mutat la bloc, copiii lor învață la liceul industrial, vor deveni și ei muncitori, ingineri, specialiști. Ce-ar mai putea avea de-a face ei cu „tradiția”, cu pămîntul, cu calendarul agropastoral, cu grîul și cu porumbul, cu vitele și cu oile? Și totuși, au. Și totuși, ei, acești muncitori și tehnicieni, muncesc, în orele libere, și la cîmp, alături de țărani rămași țărani, alături de „țărani integrali” (cum le spune primarul Antonie), ei înșiși, adaugă el, niște înși cu „profil schimbat”, ei înșiși niște oameni ai noii tehnici. Interlocutorul meu (care de profesie e inginer mecanic) îmi vorbește despre stațiunea de mașini agricole, mare, puternică, bine dotată, despre tehnicile, tehnologiile și metodele care, la ceasul de față, rîvnesc să facă din munca la cîmp o variantă a muncii industriale. Sigur, încă mai sînt multe, chiar foarte multe de împlinit la acest capitol, dar, zice interlocutorul meu, perspectivele, mai izbitor ca oricînd, sînt, acum, larg deschise și durabil fundamentate. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara comună a C.C. al P.C.R. și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României, Proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea al partidului, publicat recent, mensesc, pentru prosperitatea agriculturii, ansamblul unor măsuri de o unică anvergură. Țăranul român, zice inginerul-primar, își recapătă și mai mult curajul sorții, încrederea sorții lui și a stelei lui, dimpreună cu dreapta răsplată a trudei lui. Cei care, adaugă S. Antonie, „au cam uitat de pămînt”, „au cam uitat țărănia”, socotindu-le „fără putere”, fără viitor, adică acei pleniceni ce-au întors spatele aceluia factor de echilibru de care vorbeam mai sus (înși

ce „nu-s mulți, dar sînt!”), revăd acum cu alți ochi destinul lor, al pămîntului și al obștii.

P

LENIȚA, ca atîtea alte sate, a trecut în anul acesta, la muncile cîmpului, prin împrejurări și prin întîmplări dramatice. A plouat mult, au bătut grindini și furtuni, lucrările au întîrziat, s-au îngreunat, Hesiod a fost supărat, au fost munci și zile întregi care au trebuit prinse din urmă, steaua recoltei, în frămîntul cotidian al cerului, și-a tot mutat de ici-colo locul în zodiac. Acum, la ceasul secerișului grîului, încă e greu, mai greu ca oricînd. Ploaia alungă din lanuri combinele, tractoriștii se zbuucumă, se frămîntă, trag ades ca neamenii, trag, cînd fac rost de o zi cu soare, de dinainte de zori și pînă dincolo de crepuscul. Ei, sigur, sînt factotum-ul muncilor, ei duc pe umeri cele mai grele poveri, răspunderi, somații ale recoltei, ei, acești oameni pe care încă nu-i prețuim îndeajuns, sînt, zice interlocutorul meu, și comandanții, și combatanții de prima linie ai bătăliei. Dar, iată, au apărut lingă ei, mai mulți ca oricînd, și țărani, inarmați cu seceri și cu coase, aduînd grîul din locurile cu apă, inaccesibile pentru mașini. Și lingă ei, mai mulți ca oricînd, au apărut și acei fii ai pămîntului care-s acum ai fabricilor, inarmați cu aceleași seceri și coase, după rînduiala țărănilor, a părinților, a fraților, a nevestelor, reluînd o indeletnicire arhaică, cea prin care, din veac, satul s-a menținut în ființa lui și în viața lui. Nu e o întîmplare, fiindcă acest sentiment al apartenenței la obște, al solidarității tuturor fiilor satului, al dragostei și răspunderii lor pentru tot ceea ce înseamnă această vatră, este, și-aici, ca pretutindeni, vechi și profund. Fiindcă, peste toate schimbările și prefacerile, peste tot ce se pierde din ce a fost cîndva, peste însăși pierderea noțiunii de „sat”, se păstrează acea legătură străfundă, îndeturnabilă cu pămîntul, cu vatra, cu ființa, legătură renăscută azi, îmbogățită cu sensuri noi. Legătură dincolo de care, individual sau social, nu mai poate exista, cred cei ai locului, decît declinul.

I

N CIMPIA Pleniței e un loc ce se cheamă „La copacul lui Trincă”. „Copacul lui Trincă” e un stejar matusalemic, are, se zice, cîteva sute de ani, e un ultim vestigiu dintr-o pădure arhaică, „mortar” (ne îndreptîndu-se monografia citată) a unei lupte dintre Mircea cel Bătrîn și turci”. La cițva pași e stația de alimentare cu apă a așezării, construcție care, pentru Plenița cea însetată, cea arsă de sete de cînd se știa („te miri cum s-au putut împăca acești oameni cu lipsa de apă...”), a însemnat enorm. Lingă stejarul eroic al lui Mircea, care irigă cu energii amintirile, fîntina modernă, care adapă și setea, care irigă și pajiștile, face ca viața, pe-aici, să fie și foarte veche, și foarte proaspătă. E o posibilă definiție a acestui loc, în aceste zile. E o posibilă emblemă a chipului lui, purtînd pe avers, ca și pe revers, aureola unor ape vii, țîșnind din veac în arteziana de fapte a viitorului.

Ilie Purcaru

Grete TARTLER

Muzeu

Uneltele de astronomie, hangere
cu minere din piatra lunii, mișcând
din gituri de ibiși, cercetind acea lume
spre care alunec pe cristale de stincă;
chei de aramă cu pomul homa
trecindu-mi prin mină ca printr-o coloană,
lei smăltuiți care-ntre ei se mănincă,
și acea floare sfântă, laleaua,
laleh, semănind cu Allah la pronunțare
scot sunete stranii,
eu însămi
în muzeu: o trestie vorbitoare.
Priviți-o, spune călăuza misterioasă,
această unealtă cu care se scrie
tremură într-una, tremură într-una
deși nu-i deschisă nici o fereastră
și o sprijinim pe-o oglindă țirzie.

Mesaj în globul unei cireșe pentru lecția de catrene arhaice

Ușor imi așezi, prietene, inima
în bibliotecă!

Și-n locu-i, un viu scarabeu.
Leagă-l. Antenele sale
ciocnindu-se, scot scintile.
Or să ardă-ntr-o clipă
ulucile rațiunii.

Mai arunc la timp, peste gard,
poemul acesta.

Primăvară

Pe sonatele de Bach, scrisul profesorului
care acum se odihnește într-un sunet mai
pur.

„Nu grăbi“. Genunchii mei tineri
ca niște lăcuste de aur prin cîntec.
Repede, repede. Totul trebuie văzut,
înțeles.

Totul trebuie căutat.

Sub șaisprezecimi: „Nu grăbi“.
Apoi în caietele de arabă, un alt profesor
corectînd versete, cu o mină acum

disparută:
„Făptuirea mărunțului duce la pierderea
celor mari“.

„Noaptea și ziua ta nu pot stinge
toate nevoile, oricît ai munci zi și
noapte“.

Primăvară, strig eu acuma, infiorîndu-mă.
Avertismentele: flori presate.
Praf galben.
Cînt mai rar sonatele de Bach.
Nu mai citesc de mult zi și noapte.

Lumină de seară

Greutatea de cîntar a lunii, măsura
unei iubiri. Sau copilul acesta
ivit prin petale
fosforescente. Oare algebra poetică
a lui Avicenna, știința secretă
a flăcării, rezolvă reflexul ciudat
care imi luminează obrazul?

Poate cele două oglinzi
între care îți dau prosopul și pieptul.

Poate blidele care împodobesc un pătrat.

Poate prețiosul ulei
(a rămas în candelă neatins).

Nimeni nu știe
cum se ucid licuricii-ntre ei
în sacul pe care l-am atîrnat între grinzi.

Piețele cu migdale

O încăpere din fire galbene mă înconjoară
prin vuietul străzilor, grămezile pieții,
litiera în care trec. Impletitele ramuri
ale ploii-de-aur.

Oasele străvezii imi prind miros de
migdală,
nimeni nu știe ce va ieși din această
promisiune a tinereții.

Nimeni nu îndrăznește să se apropie.
Nici foarfeca fulgerînd prin perfecte

fire,
încercînd să le-amestece, să le-nvrăjbească.
Nici ochiul tău care-mpinge spre mine
perdelele, labirint fumegînd.

Imi pun degetul între sprincene, ah, nu e
o încruntare,
de acolo pornesc mereu alte spițe.

O roată de aur s-a oprit sub pămînt.

Trandafirul albastru

Se dedică Alexandrinei Andru

Ploaia udă praful ușor.
Măceșele fumegînd
zgomotoase trec pe spinoasele străzi.
Roțile s-au topit în văzduhuri pe rînd,
doar petala obrazului meu mai așteaptă.
Duc sub braț un dicționar de arabă,

caietul
cu monorimele celor-fără-de-văz.
Lîngă mine
prietena cu un vraf de hieroglifice
mă-ntreabă ce-am învățat?
Rîdem ușor,
ploaia așează praful pe-o treaptă,
pămîntul
a înverzit de cîteva ori.
Pe strada aglomerată,
două pete palide de ulei. De la
Trandafirul Albastru?

Petre GHELMEZ

În lanul grîului

Vino, aici, în lanul de grîu, nu-l ocoli. Vino
În lanul de grîu. Descalță pantofii, lasă-i pe țărni,
Ca și cum ai intra într-un rîu. Ca și cum te-ai scufunda
Într-o mare de stele nevinovate. Iată, oștile mele de spice
Se culcă în privirile tale îngîndurate. Prepelitele și se
Așază, cu puștii lor, în sprîncene. Vulpile îți urcă,
Precum o cenușă aprinsă, în păr. Îți dăruie furnicile
Ouăle proaspete, cu plod de luceafăr — alb ca miezul
De măr. Troscotul și rochia rîndunicii îți vorbesc,
În bătaia vîntului cald, despre iubirile lor. Fug iepurii
Prin carnea ta vie. Se deschid fîntînile cerului
Și plouă din senin pe valea — de turmele norilor — pustie.

Te așez față-n față cu adevărul lanului de grîu,

Între tine și boabele care țîn de foame — nici o asemănare,
Între tine și puștii prepelițelor — aerul doare.
Între tine și ouăle furnicilor — generații mii, de furnici.
Vîlvătaia pletelor tale a cuprins cîmpia — stelele

se rostogolesc
La picioarele tale ca niște arici. Jupoi dealul de piele
Să-ți fac adăpost, să te apăr de ploaie. Dar plouă
Cu luceferi, și cortul, sub lumina lor grea, de polen,
Se înmoaie. Măsoar spicul din degetul tău, cu spicul din
Lan, și văd că-ntre ele a crescut malul vremii, cu mai mult
De un an. Tu ești grîu. Lanul e rîu. Iepuri și păsări, frunze
Și vițe sar unele-ntr-altele fără friu. Bate vîntul cînd
Trebuie să stea. Ară un plug de foc prin sîngele meu —
logostea.

Ies din lan, seara, țirziu, cu apa lunii pînă la gură.
Mă-mpiedic de-ncălțările mici de fragedă făptură
Ale cui vor fi fost, imi zic, modestele, răbdătoarele
Întru așteptare, biruitoarele de drumuri, încălțările
Din iarbă? Nimeni n-a văzut stăpîna lor, nimeni n-o știe.

Vine din spice o respirație de om — ca o primejdie vie.

Frații

Cu ei nu am de împărțit decît un pumn de cuvinte,
Atît de puștin și atît de mult!
Nimeni nu poate fi mai sărac
În această biată lume bogată — decît sîntem noi.

Un amestec ai și tu. O poveste orgolioasă.

Noi nu ne împrumutăm decît sîngele.
În rest, fiecare rămîne singur.

Nu le spuneți fraților mei: fericiți — e o durere prea mare.
Vinul pe masa lor nu e vin, ci o galaxie a visului.
Pașii lor răsună sub stele
Mutînd înțelesul cuvintelor dintr-un ungher al universului
într-altul.

Cine mai duce o povară așa de mare pe umeri,
De bună voie, ca pe o frumoasă zădărnice?
Cine-și mai vinde nopțile
Pe o așteptare în mijlocul căreia,
Doar arareori, poposește o pasăre rînită,
Cu penele făcute scrum de lumina prea tare
A boabelor de grîu?

Cotrobăie, mereu cotrobăie cineva
Prin podurile limbilor lumii.
Nu vă speriați, sînt frații mei,
Care așază în cuiburi calde ouăle silabelor, ale vocalelor și
consoanelor.

Altminteri cum ar mai zbura, prin văzduhul
Îmbîcsit și așa cu fum de troiță
Atîtea păsări colorate.

Cîteodată, călcînd neatent pe acoperișul de șindrilă al lumii,
Cîte un frate de-al meu
Cade pe pașiștile arse de sete, prefăcîndu-se în fîntînă.
„O fîntînă lină, cu apă puștină...“

Mii de fîntîni, la marginea drumului...

Și eu — pe acest acoperiș ud at cu lacrimi,
Printre cocoși de tablă, care nu pot să strige cucurigu,
Printre vesele moriști de vînt,
Întorcîndu-se mereu spre partea de unde bate vîntul,
Încercînd încă, să împart cu atîția frați un pumn de cuvinte,
Această fiertură miraculoasă — hrană a sîngelui nostru
nedornic de moarte.

Gheorghe TOMOZEI

Doar

Sînt doar un bulgăre de tină
alexandrină,
cu doar o spinare de sare, sub ploi
și cu ochi numai doi...

Învățătură

Să beai un ceainic plin cu galbeni fluturi,
inhamă casa la bătrina salcă
și amintește-ți vechile săruturi
care, desculțe, carnea gurii-ți calcă.

Cu litere ce curg din cărți te spală
și mina-n iarba moale ți-o răstoarnă
cît arde-n zări statuia verii, goală
și cît respiri nepodidit de iarnă...

Ocean întors

Și dacă ea, oglinda, se vede în mine
și tot ce văd nu-s decît oasele ei
translucide? Și ceasornicul
nu citește el timpul în vreme
ce îl privesc? Nu urc în tren
pentru ca el, bătrînul să zboare
cu mine?

Sînt deminecarea mărului din care mușe,
astîmpăr setea vinului, sorbindu-l
și într-o zi, neapărat într-o zi
deschîzîndu-mi carnea vinovată
chiar moartea
va veni în mine
să moară...

Sisif

În piatra și suie-o în virful
muntelui! Apoi ascultă-i
rostogolirea! Ai s-o urci din nou!
E gata să-ți lunece printre degete.
Găurile pietrei sînt orbitele unor ochi.
Ai tăi. Astupă bine spărtura gurii,
cu palma! Urcă! Iarăși și iarăși.
Ce sabie retează de pe gitul subțire
piatra cu os de sare? Cu fiecare drum
piatra e tot mai grea.

Nu te nărui! Urcă!
De vei muri
vă vor găsi pe amîndoi, piatra și tu,
înbrățișaiți,
pe creasta muntelui,
sus...

Întoarcere

Grația barbară a vîntului m-a învechit,
bat în geam cu unghii arhaice
ca într-o cămașă de lapte abia prins.
În urma încălțărilor mele
bătrîna mătură un fel de
mălai ars.
Nu te teme: e lavă!

Cînd tipăresc versuri de dragoste...

Parcă aș face
dragoste în iarba palidă
a unei stații de benzină
cercetat de farurile și sirenele
autovehicolelor tîrzii,
bucurînd camioanele cu soldați
și mașinile pompierilor
cu dinții-nceiați de gudron,
cu buzele muiate în petrol,
cu zoologice tandreți —
biata pată de ulei
cu contur schimbător...

Cascadorii și sărutul

Nici sclav și nici gladiator, cascadorul —
chiar cînd moare în slujba lui
rana pare trucată. În vechi Forduri
zboară peste prăpăstii, se doboară cu
lăncile,
cad, pentru alții, din turnuri,
pentru alții se lasă călcați în potcoave
și cînd s-ar euveni să-și pună
capetele incasabile
în mașinaria grozavă a sărutului
vine un birțogar și-i alungă
și-n locul lor
o stirpătură famelică se înfruptă
din cea mai rivnită pereche de buze.

Alungați din calea sărutului
ca din fața Troiei
ei plîng lacrimi de sticlă ieftină
peste halebardele și hohotitoarele
lor săbii.

Liliana URSU

Și timpul străveziu atîrnă la fereastră

Și timpul străveziu atîrnă la fereastră
Prepelița cu singe pe aripi la fel la șoldul
tău.

Armina cu cireșe la ureche zîmbește
de departe.

O pajiște violetă,
o pajiște violetă,

Pe ea craniul alb, strălucitor
și-n leagăn de mătase rubinie, eu, însoțită
cu vîntul.

Nici un cuvînt nici o jivină
nu mi se mai cuibărește la piept.
Ano Domini 1979.

Mavrogheni, 1785

Aceste frunze, fragede monezi,
imperceptibila mișcare a aerului
lovit ușor de frunze, fragede adieri,
apoi de răsufierea ta.
Clopotele, stupii, glasuri de copii,
sunetul aripilor de albină
cînd se izbesc de metalul dur
străluminînd întunericul de aramă.

În Lesbos măslinii au înflorit

Poetul cu o halbă de bere în față
contemplă marea.
Cimitirul vechi suie țărîmul spre cer.
Bulldogul pe pernele Rolls-Royce-ului
casacă
imperial.

Pe o bicicletă de aur trece doamna în
violet.

Pe lingă trupurile flămînde de soare și
dragoste
cel al îndrăgostitului care se va sinucide
chiar miine.

„Lasă-ți pelerina și descoperă-ți chipul.
În Lesbos măslinii au înflorit,
ziua e un safir răsfațat de catifele.
Poartă-l sănătos!”

Pe o bicicletă de aur trecea doamna în
violet.

Maestrul unui singur cuvînt

La marginea orașului au apărut circarii.
Pe funia întinsă treci, prietene umil.
Cu miinile în ceruri!
Cu miinile în ceruri!

Cînd se desprinde o frunză
un mort încearcă să vorbească.

În cămările înalte gutui mușcate în taină,
alături lupa,
ogînda în ramă de argint,
peștișorul auriu rupe întunericul apei.
„Johan Sebastian, Johan Sebastian“
șoptește el,
dacă te apropii.

Și fiecare mișcare e o atingere
de gratiile reci ale aerului
pe care îl împărțim
asemeni deținuților fumînd
aceeași ultimă țigare.

Epistolă cătrecartaginezi

I-am întîlnit la Byrsa, pe țărîmurile
albastre,
pe ambasadorii perșilor.
În odăi răcoroase am aprins mirodenii.
Aurul greu pe miini,
Pe regeștile coapse.
Și versuri pe piei de miel scriam în
amurg, întotdeauna în amurg.
Aici am aflat de Himera, de greci, de
prima înfrîngere,
cînd, gelos pe atîta frumusețe, Poseidon
ne-a scufundat
corăbiile cu cai.
Și Hamilcar nicicînd n-a mai dezmiertat
pletele unse cu uleiuri scumpe.
În cuptoarele olarilor i-au ars chipul;
astfel mai puternic
s-a întors el printre cartaginezi.

Înveșmîntat în singe de șoșîrlă, în
mindra purpură,
Hannibal însuși mi s-a arătat.
Și Roma înspăimîntată a strigat umilită:
„Hannibal ad portas!”
„Hannibal ad portas!”
Mulțimea sulîțelor lor a întunecat cerul
marelui imperiu,
ei mergînd în rînduri de o mie ca pinza de
ploaie.

Piaptănul de fildes s-a rostogolit
deodată pe dalele verzi
și am știut că bătălia-i pierdută.
Mi-am pus vâluri fumurii, am aprins
tămîie
și am scris neguțătorului din Tyr,
cerîndu-i papirusul cel mai trainic, un flaut
și trei rochii liliachii pentru viitorii 700
de ani ai
Cartaginei.

Constanța: Săptămîna teatrului politic

■ **RECURS LA JUDECATA DE APOI.** A doua piesă a lui Constantin Culeșan am putea spune că o continuă pe prima, **Provinciarii**, și o face prin preocuparea de a căuta temerile de stabilitate și moralitate familiei, ori de a-i detecta nucleele ce duc la dezagregare. În lucrarea de debut, realitatea era văzută mai de aproape, mai din miezul zilei, pe cînd în **Recurs la judecata de apoi** sonda dramaturgică pătrunde într-o zonă „bătută”, cunoscută însă unora abia din cărți. Dar tocmai acest truism încearcă autorul să-l submineze, aducînd în scenă oameni tineri pentru care istoria nu a încetat să-și impună adevărurile adesea dureroase. Se înfruntă, în tonuri directe sau mai voalat, printr-o sită sentimentală uneori, mentalități antagonice, poziții care nu au fost clasate odată cu trecerea timpului. Este dificil să povestim piesa, mai cu seamă că, în spațiul nostru, nu prea mare, am avea de relatat o serie de complicații derivate din relațiile unui fost legionar cu chiar soția prietenului lui din facultate. astăzi, acesta, jurist respectat, dovedind fermitate în judecățile sale, convins că nu există un „apoi”, că a procedat orin urmare bine în condițiile în care a trebuit să ia hotărîrea de a-l condamna pe fostul coleg. Piesa se bizuie pe coincidențe oferind o înfruntare puternică, de esență politică. În spectacol se deplasează accentele de la dezbaterile dramatice la dramatismul exterior al unor înfruntări de tip polițist, parcă mai puțin convingătoare — așa cum ni le prezintă regia lui Victor Tudor Popa.

Dramaturgul dovedește constanță a tonului, siguranță în a-și reliefa ideile. Scenografia spectacolului este desuetă și „provinciariată” în mod neinspirat. În schimb, avem bucuria de a urmări un foarte bun actor în rolul principal, în Manasia, cum îl cheamă pe intransigentul judecător. Actorul se numește Liviu Mărtinș și lui îi datorăm bună parte din interesul cu care se urmărește spectacolul.

■ **CĂPITANUL DIN KÖPENIK.** Un text stufoș dar de o bogăție suculentă, o poveste dramatică, despre un „căpitan” deghizat, a cărui lansare în sistemul aberant al disciplinei de război, al „ordinii” militariste germane, produce stupeoare, pentru unii, iar pentru alții, un haz demont. O piesă care se poate urmări pe mai multe planuri, toate însă dispuse într-o convergență firească, programată să impună existența tragică, în grotescul ei, a unui individ deosebit. Personajul „Căpitanului” este interpretat de Dionisie Vitcu. Actorul execută admirabil cursa sufocantă a ipostaziilor scenice, deși în unele momente se lasă purtat de ea.

Satu Mare:

Arta actorului și publicul

■ **COLOCVIUL** și Festivalului săptămîna închinată artei actorului (25-30 iunie) s-a constituit ca o manifestație aparte în rîndul numeroaselor acțiuni similare închinată dramaturgiei, regizorilor, teatrului scurt, teatrului politic, dramaturgiei contemporane, teatrului pentru copii și tineret, comediei, restituirilor dramaturgice — care au loc periodic la Birlad, Oradea, Constanța, Brașov, Piatra Neamț, Galati, Botoșani, ca și în numeroase centre, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României”.

Consiliul Culturii și Educației Socialiste procedează înțelept patronînd acest sistem de festivaluri și dezbateri, unic în lume, prin care se constituie o mișcare teatrală națională, iar Asociația oamenilor de teatru și muzică împreună cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă, teatrele din localitățile respective desfășoară o impresiionantă activitate, transformînd aceste manifestații din simplă și pasivă **contemplare în acțiune teatrală** efectivă, la care, alături de regizori, actori, critici, teatrologi, esteticieni — participă efectiv și un public din ce în ce mai larg.

Nici n-ar putea să fie altfel cînd, de pildă, săptămîna săptămîna cuprinde spectacolele **Interviu** de Ecaterina Oproiu (Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” din București), **Goana** de Paul Ioachim (Teatrul Giulești din București), **Eclipsa** de Ion Gavrilas (Clubul tineretului din Satu Mare), **Cain și Abel** de Suto András (Teatrul maghiar de stat din Sfîntul Gheorghe), **Dogorâte soarele deasupra lui Seneca** de Kincses Elemér (Teatrul de nord din Satu Mare, secția maghiară), **Astăzi seară se improvizează** de Luigi Pirandello (Teatrul de Stat din Oradea, secția română), **Făclie în miez de noapte** de Barrie Stavis (Teatrul de nord din Satu Mare, secția română), recitalurile **Cu mine zilele-ți adaugi** de Anca Neculea Maximilian și **De dragoste, de viață, de moarte**, de Irla Răchitanu Șirianu, ca și coloc-

viul realizat cu trupa Naționalului ieșean de Cristian Hagi-Culea nu are aceeași vigoare pe întregul traiect. Nu-i mai puțin însă adevărat că reprezentația cerește și se impune tocmai prin ideile ce se ordonează în leit-motive ale discursului scenic, și aceasta e desigur esențial pentru orice montare. Desfășurat într-o excelentă ambianță scenografică, realizată de Dan Jitianu, periplusul eroului central într-o lume atînsă de morbul uniforme este văzut în latura sa gotescă. De aceea, am putea spune că un personaj investit cu funcție semantică devine chiar mișcarea în scenă. Mai toată lumea execută în pas cadentat, de paradă, orice mișcare, pînă și cea mai banală gestică este supusă acestui supliciu, devenit purtător de sens al iremediabilei indobitociri. Desigur, oricît de obositor ar părea, la un moment dat, să urmărești spectacolul croit după ritmul cazon, greoi, abăsător al metodei deja indicate, el rămîne în felul lui, pasionant.

■ **CĂPITANUL DIN KÖPENIK** e o reprezentație amplă, demnă de atenție, iar în citeva scene, în mai multe chiar, ideile își găsesc relieful de excepție pe care l-a țintit, cu rigoare, gîndirea regizorală. Contribuie la configurarea multor imagini, la un loc de cînte, obiectele, cadrul scenografic, de o mobilitate prodigioasă, capabilă să confere pregnanță fiecărei noi etape a acțiunii. Se impune atenției noastre regia lui Cristian Hagi-Culea. Desenul, cînd nervos, cînd de o suculență pamfletară, cînd nîmbat de suflul vîntului al satirei antirăzboinice, atestă vocația tînarului director de scenă pentru imaginea politică, în nota ei adecvată, prin complinire cu funcția estetică. Remarcabilă este, de asemenea, forța de a impune ideile, de a mișca actorii pe un traiect de anvergură. De reținut, neapărat, alături de protagonist, actorul Sergiu Tudose.

■ **PARADIS DE OCAZIE.** Prin cel de-al doilea titlu al său (primul e **Cuibul**) piesa lui Tudor Popescu indică o culoare satirică îmbrînată cu o alegorie. E un amestec pe care materia dramatică îl impune, în desfășurări spectaculoase, cu o metodă simplă, aproape schematică, după o structură clasică, a păcălitorului păcălit. Pe primul plan trece aici, ca în alte satire ale dramaturgiei noastre, „mielul”, păcălitorul, a cărui armă, la Tudor Popescu, nu este niciodată blindețea. Răducu, așa cum îl cheamă pe tînarul specialist, joacă de la început direct, simplu, atacul său, în nici un fel sofisticat, împotriva sclerozel și incompetenței. Rostite însă clar, fără inutile menajamente, adevărurile nasc, în lucrarea lui Tudor Popescu, intîmplări de

viile de inițiere și dezbateri teatrală cu publicul.

Săptămîna teatrală săptămîna — bogată în manifestații diverse și prestigioase (la cele amintite se adaugă și lansarea în librărie a ultimelor volume semnate de criticii teatrali Valentin Silvestru și Mira Iosif) — a încercat să facă dreptate celui care adesea este mai puțin luat în seamă de critică și de public, și anume **ACTORUL**.

Cîteva dintre spectacolele săptămîinii au prilejuit adevărate recitaluri actoricești. Astfel, sensibilă actriță Gina Patrîchi, reportera din spectacolul **Interviu**, a luat marea premiu de interpretare pentru naturalitatea cu care unind luciditatea cu melancolia, dezinvoltura cu o undă de tristețe, feminitatea cu detașarea ușor blazată, a reușit nu numai să lege momentele oarecum izolate ale piesei, dar să și devină eroină implicată direct în acțiune, pe care însăși confruntarea cu diverse ipostaze ale condiției femeii o determină să înceteze a fi simplă culegătoare de opinii, retrăindu-și propria ei dramă. Marea performanță a reportericești este că își creează impresia că realizează totul ușor, de la sine, firesc, cînd de fapt compoziția unui rol atît de complex nu a fost deloc simplă, iar naturalitatea a fost obținută folosînd cu iscusință convenția.

Spectacolul **Interviu** a oferit prilejul mai multor demonstrații de artă a actorului sesizate cu echilibrul și finețea de juriul prezidat de cunoscuta actriță Irina Petrescu. Octavian Cotescu a fost actorul unui din beneficiarii premiilor de interpretare masculină, iar Tamara Buciuceanu-Botez, Mariana Mihuț și Ica Matache au obținut premiul pentru cele mai bune roluri episodice, arătînd că un actor adevărat poate transforma într-o mică bijuterie o partitură modestă ca întindere și da astfel viață unui ansamblu construit din microfragmente.

Marele premiu a fost acordat și actorului Boer Ferenc pentru rolul lui Nerô magistrat interpretat în spectacolul **Dogorâte soarele deasupra lui Seneca** (actorul maghiar ne-a făcut apoi o reușită demonstrație — jucînd în spectacolul secției române a aceluiași teatru — că talentul nu se oprește în fața barierelor de limbă, deși acestea nu sînt de neglijat). O interpretare înțeleaptă, echilibrată, de o expresivitate sugestivă, a realizat, în ciuda unei atitudini statice, Acs Alajos, interpretul lui Seneca, beneficiar și el al unui premiu de interpretare masculină.

Spectacolul poate cel mai semnificativ pentru ce înseamnă arta actorului l-a oferit Teatrul din Oradea cu piesa **Astăzi seară se improvizează**, care a obținut dealtfel premiul pentru cea mai omogenă trupă actoricească. Spunem cel mai semnificativ, pentru că avem de-a face aici tocmai cu ceea ce a constituit genericul festivalului: cum se pregătește un spectacol, care este statutul real al actorului și relațiile sale cu regizorul, decorul și întreaga viață de pe scenă, confundate cu cea personală.

Spectacolul a dobîndit, dealtfel, două premii de interpretare, unul pentru Cristina Șchiopu, care și-a văzut încununat talentul cu un prestigios premiu în primul an după terminarea Institutului, și altul pentru Liviu Rozorea, care, în rolul

un ridicol penibil, și aici trebuie să căutăm talentul, originala și subtila intuiție a dramaturgului.

Spectacolul lui Alexandru Tocilescu dă frîu liber fanteziei bolnăvicioase a „cuibului”, arătîndu-ni-i pe ocazionarii locuitorii ai paradisului în jalnica lor „devoțiune” față de locul de muncă și față de problemele de producție cărora de mult nu mai sînt în stare să le facă față. Personajele joacă o mascaradă, o reia, de fapt, în împrejurări accidentale sau în cadrul organizat, cînd apare tovarășa Frîncu, în stupiditatea și aerul prăpăstios al unei principialități fals austere, pe care i le poate conferi pe de-a-ntregul numai Tamara Buciuceanu-Botez. Colaborarea actriței cu trupa de la Teatrul „Ion Vasilescu” este excelentă sub bagheta lui Alexandru Tocilescu. Am putea spune că întregul mecanism al spectacolului funcționează (minus unele exagerări estradistice) într-o notă de omogenitate, ca o parodie a bunelor intenții. Îi vom numi pe Hamdi Cerchez, care face din cuvîntul „înstrăinare” principala piesă a interpretării sale; de asemenea, pe Sanda Maria Dandu, jucînd-o pe simandicoasa Fiorentina, intruchipare a inocenței, care marchează hazos incompetența eroinei; și, desigur, pe toți ceilalți: Ileana Mavrodineanu, Mihai Dobre, Constantin Răschitor, Sorin Postelnicu, Dimitrie Bunea, Marius Marinescu.

■ **COLOCVIUL.** Firesc, un colocviu despre problemele teatrului politic debutează cu precizarea termenilor. Cum festivalul constanțean nu se află însă la prima ediție, peste aspectul teoretic s-a trecut ceva mai repede. O comunicare a lui Ion Pascadi s-a intitulat **Teatrul și politica**. În replică, dramaturgul Paul Cornel Chițic a observat că vorbitorul nu a abordat decît primul termen, amendînd ca nesatisfăcătoare și superficială relația teatru politic — politică teatrală. În ce ne privește, nu am găsit nepotrivite considerațiile de ordin estetic, și dacă ar fi să le reproșăm ceva, aceasta ar ține de ignorarea practicii teatrale, de răgazul mic pe care cercetătorul și l-a îngăduit în cîmpul spectacologiei.

Deschizînd lucrările colocviului, Natalia Stancu a salutat inițiativa Teatrului din Constanța, propunînd-o îndeosebi pentru modul în care își pune de acord repertoriul cu dramaturgia politică. Exemplul

Clipel, dramatizare semnată de Virgil Stoenescu (după romanul lui Dinu Săraru), în regia lui Constantin Dinischiotu, a deschis ediția de anul trecut. Dramaturgul Ion Coja a vorbit despre teatrul politic din perspectiva faptului istoric, a istoriei, ca principal izvor de inspirație. Ne așteptăm să auzim o mărturisire de credință, dar termenii generali, truismele au umbrînt interesul ce se anunța din titlu. „Adevărul teatru politic — sounea regizorul Mircea Marin — trebuie să caute, să experimenteze”. Este îndemnul unui practician și nu e deloc nepotrivit pentru actuala ediție a săptămîinii constanțene, atîta timp cit, sub raport estetic, modalitățile de spectacol nu au fost de natură să incite discuții. Observația, în cauză, lansată de Horia Deleanu, își are deplinul temel.

Carmen Tudora a avut o misiune nu prea comodă: să facă o trecere în revistă (critică) a reprezentațiilor. Spiritul critic a funcționat în însemnările cronicele de la „Tomis”, chiar și cînd a vorbit de spectacolele de acasă. Nu era desigur nevoie de lungul șir de menajamente „necritice”. Victor Ernest Mașek a pledat, într-una din cele mai patetice alocuțiuni, pentru un „teatru al directei și imediației actualității”. Nu avem de adăugat decît că tocmai aceasta i-a lipsit actualității de la Constanța. „Un teatru de semnificație politică”, s-ar putea foarte bine intitula expunerea Doinei Șipoș. În aceeași ordine de idei, Horia Deleanu a ținut să atragă atenția asupra unor nume mari de dramaturgi care s-au impus ca autori de teatru politic. „Teatrul politic nu e valabil ca efemeridă”. „Să nu avem complexul tinereții și să nu-i uităm pe actori” a semnalat Virgil Brădățeanu. Din partea gazdelor, Romeo Profit, secretarul literar al teatrului, a prezentat programul de lansare a autorilor locali, și a făcut-o într-un spirit cavaleresc, de solidarizare cu ansamblul activității. Din partea Consiliului Culturii și Educației Socialiste a vorbit Emanuel Engel.

Mai puțin s-a discutat despre teatrul documentar ca formă a teatrului politic și, de asemenea, despre statuarea estetică a spectacolului, despre aerul rutinier al unora, despre nevoia de inovație.

Ioan Lazăr

■ **Scenă din spectacolul Citadela sfărîmată, de Horia Lovinescu, prezentat pe scena constanțeană de Teatrul dramatic Brașov (regia — Mircea Marin). În imagine, de la stînga la dreapta, actorii: Ion Jugureanu (George Cătescu), Maria Ruc-sandra Dobre (Marie-Jeanne), Costache Babil (Costică) și Zoe Maria Albani (Adela).**

regizorului spectacolului, a jucat partitura celui ce trebuia să rupă de fiecare dată curgerea firească a construcției scenice, dezlănțuind convenția printr-o altă convenție.

Colocviile cu publicul, îndeosebi cu cei aproape 100 de spectatori care au văzut majoritatea spectacolelor, s-au străduit să-i facă pe cei prezenți să înțeleagă cit de dificilă este profesiunea de actor, în care talentul și munca se unesc cu o temeinică pregătire, dar mai ales cu enormă dăruire. Neîmplinirile, neînțelegerile, insatisfacțiile dialogului n-au putut șterge însă faptul de netăgăduit că formula unui contact direct al actorilor, criticilor și teatrologilor cu publicul este înedită și încheie lanțul comunicational al teatrului cu cei cărora le este destinat. Formularea președintei A.T.M., distinsa artistă emerită Dina Cocea, din colocviul final, a cucerit adeviziunea tuturor participanților: „Teatrul își are spectatorii pe care-i merită, dar și spectatorii au teatrul la a cărui formare contribuie din plin”.

Ion Pascadi

„Misiunea Capricorn Unu”

Cinema

MISIUNEA CAPRICORN UNU este un film american cu temă politică și polițistă, care se distinge de semenele sale prin dimensiunile crimei descrise. În timp ce populației i se oferă acțiuni senzaționale și spectaculoase, precum impresionanta debarcare pe planeta Marte, (cu conversații televizate între astronauții vedete și soțiile lor, ei vorbind de acolo, de pe Marte, ele de jos, de pe Terra), ca operația să reușească, toate cele trei vedete astronautice vor fi coborâte în secret din rachetă și vor primi însărcinarea să simuleze comod, în studio, toate aceste scene. Scenele se vor desfășura pe un platou, într-un fel de studio cinematografic, unde se va imita decorul și ambianța planetei Marte. Vă închipuiți ce efect colosal asupra publicului!

Dar de ce această scamatorie? Mai întâi fiindcă se va putea filma mai frumos, mai dramatic. Al doilea, pentru că se va filma mai sigur. Căci nu era sigur deloc că modulul va ajunge la destinație. Specialistul șef al operației (de asemenea abil cunoscător ale secretelor celor de sus) descoperă că instalația era plină de defecte. Expediția, în mod normal, trebuia de comandată. Ceea ce ar

fi fost o lovitură groaznică pentru popularitatea și, mai ales, pentru fondurile alocate cercetării. Soluția era să se trimită racheta, să se filmeze mascarada de care vorbeam, iar dacă nava explodea, eroii morți să fie sărbătoriți. „Gloria” va rămâne, drapelul american va rămâne filmat, implintat pe solul de mucava al planetei Marte, iar cei trei cosmonauți vedetă vor fi scăpați cu viață, deși oficial ei trebuiau să fie considerați morți. Aceștia refuză o misiune așa de oribilă. Atunci li se spune că dacă refuză, nevestele lor vor avea un „accident” mortal. Așa că deocamdată se supun și se pretează la această odioasă înscenare. Când află că astronava a pierit, ei reușesc să evadeze de unde erau închiși și încearcă să divulge presei odioasa scamatorie.

De aici încolo, filmul devine polițist. Fugarii sînt vînați pentru a fi împiedicați să acționeze. Iar toată criminala impostură n-are cum să fie ghicită. Totuși, un reporter mai trăznit simte că e ceva necurat la mijloc. După ce indicii? Bineînțeles, nu vi le spun, adică vă voi spune doar că deducțiile lui sînt foarte ingenioase, neașteptat de interesante (crima fiind, în principiu, o crimă

perfectă). De asemenea nu vă voi spune nici finalul, care și el este foarte artistic făcut. Ceea ce impresionează aici este enormitatea crimei, precum și murdăria probabilă a dedesubturilor financiare. Căci furnizorii care livraseră materialele rachetei, marfă imperfectă, știuseră desigur să „mulțumească” personal pe înaltele personaje care iscăliseră comanda.

Ignominia mai are și un caracter ironic. După știrea că racheta, la întoarcere, a explodat, urmează o grandioasă manifestare națională pentru gloria celor căzuți și pentru glorificarea expediției care, totuși, reușise de vreme ce omul puse, totuși, piciorul pe solul planetei Marte...

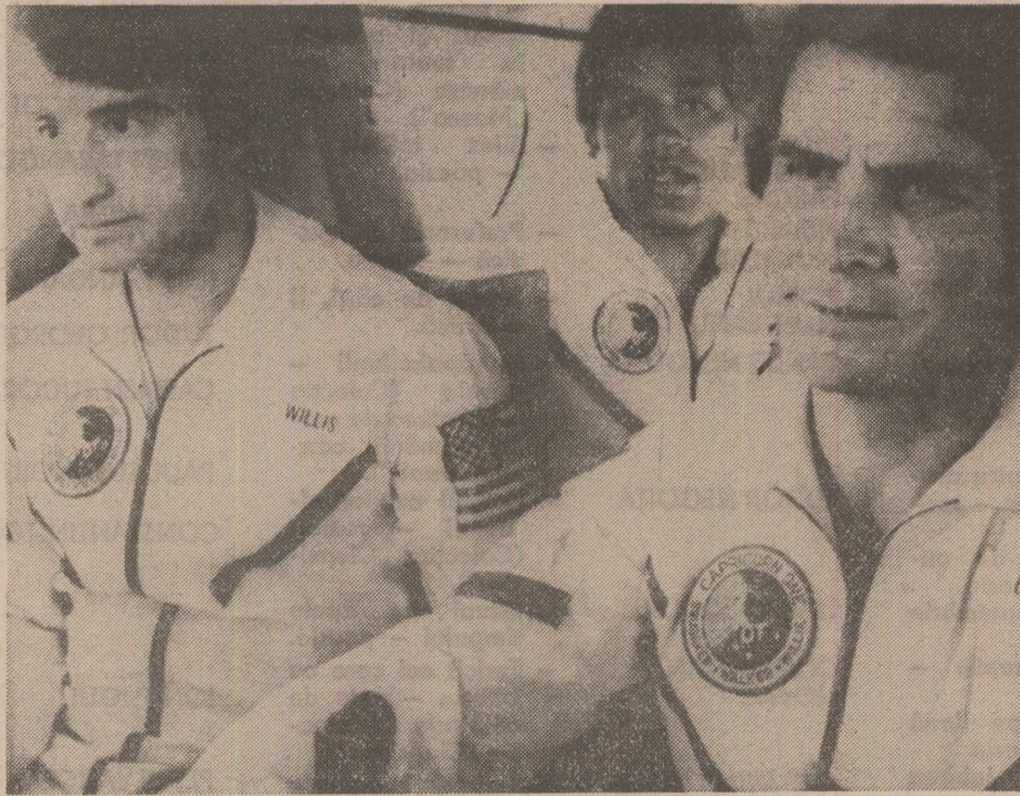
Filmul scris și regizat de Peter Hyams se numește **Misiunea Capricorn Unu**, căci va urma un Capricorn II, unde finalul, deja amorsat, va fi dus la îndeplinire. Asta va da ocazia spectatorului care a compus în mintea lui finalul deschis de Capricorn I, să vadă dacă a fost mai deștept sau nu decît autorii lui Capricorn II.

D. I. Suchianu

SECVENȚA

■ Omul are într-adevăr idei: una după alta, idee după idee, care de care mai grandioasă, care de care mai absurdă, după cum se dovedește cînd e să fie aplicate în practică. Păgubosul acesta (căci păgubos este) are mania grandorii, are obsesia (benignă totuși) a marilor lovituri, e încăpăținat pînă la a aduce la nebunie o minte normală, dar e o încăpăținare dulce, șarmantă în enorna-i copilărie. Omul are un farmec special, o cabotinărie delicioasă, el zboră din groapă în groapă cu o minunată încredere, cu o seriozitate incînătoare. La Emile Morland mă gîndesc, eroul din **Un om cu „idei”**, excelentă comedie, pur franțuzească, cu un Yves Montand absolut senzațional. Asta e ideea mea, cel puțin...

a. bc.

■ Actorii James Brolin, Sam Waterston și O.J. Simpson, protagoniștii Misiunii Capricorn Unu.

Radio Televiziune

■ Visul, nu numai secret, al oricărui realizator radio-t.v., speranța, imposibil de clintit, a oricărui ascultător sau spectator rămîne, desigur, emisiunea-eveniment. Într-un program săptămînal de 400 de ore, greu de anunțat doar asemenea emisiuni și de cite ori sîntem în situația de a le urmări, emoția noastră nu poate fi decît mare. Sigur că un public de multe milioane va avea criterii diferite, explicabile diferite, de a judeca fenomenul, nimic nou în această constatare confirmată de istoria și actualitatea artelor. Ceea ce ne lipsește, deocamdată, este „materialul bibliografic” care să ne pună la îndemînă, nouă, publicului, criticii, regizorilor de radio și televiziune, sutelor de specialiști ai acestor institu-

Emisiuni-eveniment

ții, sintezele și publicațiile de profil care să ne înfățișeze cu promptitudine graficul interesului general, elementele lui variabile ca și pe cele constante. Cercetările Oficiului de sondaje ar putea determina extrem de folositoare editare a unui **Buletin** (măcar lunar) care să înfățișeze, să comenteze și să supună atenției rezultatele unor sondaje, studii aplicate, statistice, toate acestea putînd oricînd deveni și obiectul, absolut palpitant, al unei emisiuni radio și al unei emisiuni pe micul ecran. Există, desigur, numeroase metode de a investiga preferințele publicului, munca oamenilor (și a mașinilor ce-i ajută a se descurca mai repede în hățitul cifrelor) solicitînd rîbdare, minunție, talent și competență,

toate exercitîndu-se în afara oricărui prejudecări. Unele dintre aceste metode au un grad ridicat de originalitate și se citează adesea cazul acului primar care, spre uimirea birourilor de specialiști și a computerelor, știa încă din timpul transmisiilor televizate care este audiența reală a acestora în formîndu-se doar asupra consumului de apă și electricitate al localității între orele respective. Dar lășind originalitățile la o parte, chestiunea rămîne serioasă și cere o abordare plină de responsabilitate. Așteptăm, deci, **Buletinul** și emisiunile propuse pentru ca, pe baza lor, să ne corectăm sau să ne confirmăm propriile opinii. Pînă atunci, pe baza unor observații de durată, ne permitem a observa (fără a ne sprijini pe nici un calcul statistic ci doar pe propriile noastre constatări) că nerăbdarea cu care era așteptată seara t.v. de simbătă a scăzut vizibil în ultimul timp, opțiunile publicului evidențînd alte seri sau după-amiezi ale săptămînii. Dar, pe larg, despre aceste oscilații și despre explicațiile lor, cu alt prilej.

Ioana Mălin

TELECINEMA

● DE DOUĂ ORI — în generic și în final — realizatorii acestor **Ultime 10 zile** ale lui Hitler au avut grijă să ne asigure că ceea ce vom vedea și am văzut este, cuvînt cu cuvînt, adevărat. Aceste asigurări nu epuizează, nici pe departe, interesul filmului. Din „linștea” că toate aceste scene demențiale, atroce, comice, demonice s-au petrecut, moț à moț, aievea, se naște înmărmurirea în fața posibilului, fiorul unic al plauzibilității: un geniu al răului, convins că e geniu, își ia dreptul de a distruge lumea, terorizînd pe cei din jur, care nu-l cer altceva decît să-i terorizeze, ca semn că trăiește. Dacă nu le-ar mai fi frică de el — ei ar muri!

Actorul englez care-l joacă pe Hitler e uluitor — Alec Guinness evită clișeul, caricatura, el ne dă un spectru al demenței instaurate, asumate, îngăduite și — mai ales — coerente: „Vedeți în mine un Hristos? Un geniu nu e un Messias! Prin mine vorbeste istoria!” — și atunci decurge că „germanii-s o națiune de infami”, care nu-l merită, de unde ideea care-l îngrozește chiar pe criminalii din jur că „Berlinul

Hitler în fața lui Wagner

nu trebuie salvat” și Germania e necesar să piară pentru a fi pedepsită că l-a trădat prin speranța unei supraviețuiri după înfrîngere.

O scenă atinge grandioarea și kitsch-ul unei dramaturgii la care nimeni nu are acces ca inspirația vieții: deslășurii geniali, ca mine, nu se însoară” și „nu m-am căsătorit ca să pot munci ca un sclav pentru țară”, führerul consimte, într-un compromis cu umanul derizoriu, să se căsătorească cu Eva Braun. E găsit, în Berlinul devastat, un ofițer de stare civilă; i se găsește, prin bunker, un costum, potrivit meseriei sale. Acest Wagner (ce porcărie de calambur!) începe a oficia, cu totul intimidat. El declară că n-are nevoie de actul de identitate al bărbatului, „cunoscîndu-l personal”!

Trece însă la identificarea martorilor, îl întreabă pe Goebbels pe ce stradă stă, acesta simte — în fața celei mai banale întrebări — că riscă spinzurătoarea. Să spună că locuiește pe strada Herman Göring, sau nu? Ultimul trădător care provocase delirul furios al stăpînului fusese tocmai acest Herman Göring. Mai

avea sau nu stradă în Berlinul distrus? Totul se descompune în omor și se degradează — simultan — în calambur. Apoi, Hitler și Eva Braun sînt întrebați dacă doresc să... Wagner e uluit de imanența întrebărilor sale. Cei doi răspund da — uluiți că cineva, pe lumea asta, le poate pune întrebări la care ei trebuie să răspundă supuși. O lumină fără nume trece pe chipul celui numit „mein Führer”: Wagner acesta e al acestel lumi? Apoi li se pun cele două întrebări înlocuite chiar de naști pentru orice căsătorie germană: Sinteți arieni? Da. Boli ereditare ați avut? Nu. E primul interogatoriu la care se supune „mein Führer”, într-o transă în care zadarnicul se întredeschide, în sfîrșit, spre o geneă de imbecilitate. După care Wagner îl declară căsătorit și Hitler oferă, invitațiilor, fotografia lui și două cutiute cu cianură. Metafizicul n-are multe asemenea „numere” în care să se lăbărțeze în kitsch și grandguignol.

Radu Cosașu

EDITURA EMINESCU

Volume ale scriitorilor români contemporani

apărute de la 1 ianuarie la 1 iulie 1979

VASILE ANDRU	- Noaptea împăratului - roman.	SILVIAN IOSIFESCU	- Reintilniri cu France și Shaw - critică.	AL. SEVER	- Descăpăținarea - teatru (Colecția „Rampa”).
PAUL ANGHEL	- Săptămîna patimilor - teatru, ediție bilingvă română-engleză.	ROMAN ISTRATI	- Miezul adinc - poezie.	MIHAI SIN	- Terasa - nuvele.
NICOLAE BALOTĂ	- Opera lui Tudor Arghezi - critică.	NICOLAE JIANU	- Veneam din intuneric - roman (în limba maghiară).	MARIN SORESCU	- Tinerețea lui Don Quijote - poezie (ediție bilingvă română-spaniolă).
HORIA BADESCU	- Ascunsa trudă - poezie.	CORNELIU LEU	- A doua dragoste și altele - teatru (Seria „Teatru comentat”).	VASILE SPERANȚA	- Polifonie albastră - poezie.
ȘTEFAN BANULESCU	- Iarna bărbaților - nuvele (Colecția „Biblioteca de proză română contemporană”).	ION LOTREANU	- Acordul cu lumea - poezie.	CORNELIU ȘERBAN	- Cu trainică iubire - poezie.
RADU BELIGAN	- Luni, marți miercuri - publicistică.	MIRCEA MANCAȘ	- Trecut și prezent în teatrul românesc (Colecția „Masca”).	VALENTIN ȘERBU	- Vizita de adio - nuvele.
ALICE BOTEZ	- Emisfera de dor - roman.	VIORICA MUNTEANU	- Silex inflorit - poezie.	MIRCEA ȘTEFĂNESCU	- Teatru (Seria „Teatru comentat”).
VLADIMIR BRĂNDUȘ	- Artă și critică în perspectivă comunicățională.	FARCAȘ	- Profesorul de muzică - nuvele.	CRISTINA TACOI	- Gențiane - poezie.
F. BRUNEA-FOX	- Reportajele mele.	FRANCISC MUNTEANU	- Jurnal de cărți, II - critică.	MARIN TARANGUL	- Roata timpului - poezie.
MARIANA BULAT	- Cavalerul din dreptul soarelui - poezie.	ROMUL MUNTEANU	- În văpaia lunii - nuvele (Colecția „Biblioteca de proză română contemporană”).	ALEXANDRA TĂRZIU	- Locatarul - roman.
ION CARAION	- Cîntecul singurei - poezie (ediție bilingvă română-franceză).	FANUȘ NEAGU	- Surisul ochilor albaștri - roman (Colecția „Clepsidra”).	ION TRANDAFIR	- Un loc pe pămînt - poezie.
VIRGIL CARIANOPOL	- Lumini pentru dragostea mea - poezie.	TUDOR NEGOIȚA	- Ritual pe apele timpului - poezie.	TUDOR GEORGE	- Cupola Bărăganului - poezie.
DANIELA CAUREA	- Văzduhul de cuvinte - poezie.	LIANA NICOLAE	- Fericit cel care ca Ulise... - note de călătorie (Colecția „Clepsidra”).	CARMEN TUDORA	- O lume la porțile lumii (Colecția „Reporter”).
LIVIU CALIN	- Rug de septembrie - poezie.	CONSTANTIN NOVAC	- Scrisori imaginare - publicistică.	PAUL TUTUNGIU	- Orații în Carpați - poezie.
GABRIEL CHIFU	- Realul eruptiv - poezie.	OCTAVIAN PALER	- Intelectualii români din Principate și cultura greacă - critică.	CONSTANTIN ȚOIU	- Galeria cu viță sălbatică - roman (Colecția „Biblioteca de proză română contemporană”).
AURELIAN CHIVU	- Corabia pe două mări - poezie.	CORNELIA PAPACOSTEA	- Epigrame.	ION ȚUGUI	- Călător în zările de acasă (Colecția „Reporter”).
FLORIN COSTINESCU	- Totdeauna iubirea - poezie.	DANIELOPOLU	- Vitralii - eseuri.	PETRE VANCEA	- Din nou lumină - memorii.
TUDOR CRISTEA	- Țintă vie - poezie.	CONSTANT PETRESCU	- Curtea medicilor - poezie.	ADRIAN VASILIU	- Drumul și timpul - poezie.
GHEORGHE DINU	- Baricada din călimară - publicistică.	MARCEL PETRIȘOR	- Rază de cobalt - poezie.	TEODOR VARGOLICI	- Scriitori și opere - critică.
NICOLAE DRAGOȘ	- Îngindurat ca pietrele munților - poezie.	ADRIAN POPESCU	- Străinul - roman (Colecția „Biblioteca Eminescu”).	ION VLASIU	- Am plecat din sat - roman.
MIHAI DUȚESCU	- Această iubire (Colecția „Romanul de dragoste”).	DUMITRU POPESCU	- Întoarcerea Vlașinilor - roman.	CONSTANTIN VREMULEȚ	- Ziua ploii de purpură - roman.
RADU FELIX	- Lupta cu mori de vînt - eseuri (în limba maghiară).	TITUS POPOVICI	- Jurnal.	GHEORGHE ZAMFIR	- Dincolo de sunet - poezie (ediție bilingvă română-franceză).
SZEMLER FERENC	- Studii de istorie literară.	IOANA POSTELNICU	- Niște țărani - roman (Colecția „Biblioteca de proză română contemporană”).	ION ZAMFIRESCU	- Teatru și umanitate - critică teatrală (Colecția „Masca”).
MIHAI GAFIȚA	- Patria libertății - poezie.	FR. I. RAINER		***	- Eugen Jebeleanu interpretat de... - (Colecția „Biblioteca critică”).
MATEI GAVRIL	- Om în mers - roman.	PETRU REZUȘ		***	- Nicolae Iorga interpretat de... (Colecția „Biblioteca critică”).
ȘT. M. GABRIAN	- Fața zilei - poezie.	DINU SĂRARU		***	- Un drum cit cu-prinderea mării - reportaje.
NICOLAE IOANA	- Lacrima scoicilor - poezie.				
MIRCEA IONESCU-QUINTUS	- Teatrul nostru cel de toate serile - critică teatrală (Colecția „Masca”).				
MIRA IOSIF					

79 de titluri cu un tiraj de 959 800 exemplare

PUBLICITATE

Qui prodest?

DIIALOGUL cu alte culturi, dialogul cu ceea ce alte popoare au dat mai nobil, mai viu, mai durabil tezaurului de gând, de înțelepciune și de frumos al omenirii a reprezentat dintotdeauna vocația spiritualității românești. Nu din dorința de a imita orbește, de a fi în pas cu moda trecătoare ci de a cunoaște pe calea unui fertil schimb de idei ceea ce lumea întreagă a creat de milenii, ceea ce odată cu tine se creează pe alte meridiane. Noblețea culturii noastre a fost reprezentată și de această facultate de asimilare critică, de dialog angajat pe dimensiunile cunoașterii dus din perspectiva respectului și a stimei, cu dorința de a comunica dintr-o parte și alta ceea ce inteligența și talentul au produs. E o realitate a culturii române pe care astăzi o vedem nu numai noi cei de aici ci toți cei ce ne cunosc din alte țări ale lumii, toți cei ce vin în legătură cu această dimensiune spirituală a țării și a politicii duse de statul nostru, materializată în câteva fapte de cultură. O vede și o apreciază, de pildă, scriitorul contemporan de peste hoare, impresionat și bucuros să afle că în țara noastră cărțile lui, scrise mai de mult sau chiar anul trecut, sînt tipărite în traduceri românești ce ating zeci și chiar sute de mii de exemplare. Iar cînd scriitorii de pe alte meleaguri ale lumii au fost oaspeții noștri au avut prilejul să vadă interesul cu care publicul român le întîmpină cărțile și în același timp competența, gradul de cultură al celor ce sînt lectorii lor de aici.

O constată marile trupe teatrale, ansamblurile muzicale și de balet, dirijori sau soliști invitați în țara noastră și care află totdeauna un public care știe să aprecieze cu entuziasm și competență arta adevărată.

Spiritul conferinței de la Helsinki s-a întîlnit în chip fericit în țara noastră cu o largă deschidere creatoare, constructivă către toate meridianele spirituale ale lumii. Întîlniri între oameni de cultură, forumuri, congrese, conferințe, simpozioane, festivaluri internaționale se desfășoară în România, iar reprezentanții noștri participă la numeroase manifestări în lumea întreagă. Să dăm nume, opere, cifre? Ele stau la îndemîna oricui și oricine ar avea curiozitatea să o facă ar vedea că ceea ce am realizat după 1965 pe acest tărîm alcătuiește o adevărată geografie spirituală a omenirii contemporane — ca să nu mai vorbim de secolele trecute — că un proces marcat de fapte de cultură autentice duce neconținut spre cuprinderea în timp și în spațiu a tot ceea ce lumea produce mai bun în acești ani.

Fără îndoială, cum spuneam, ne aflăm în fața unui proces evolutiv care a dat culturii românești posibilitatea unui dialog franc, deschis, creator cu celelalte culturi ale lumii. Un proces care își propune ca, asimilînd critic, păstrîndu-ne propria individualitate, ceea ce avem caracteristic noi și care ne-a conferit un loc în cultura universală să ne apropiem tot mai multe expresii ale sale, pe baza unui dialog de egal la egal, așa cum sîntem îndreptățiți să o facem prin ceea ce am dat pînă acum, prin valoarea intelectualității noastre de astăzi.

Pentru că tot atît de adevărat este și faptul că omenirea cunoaște din ce în ce mai mult fenomenul spiritual românesc de ieri și de astăzi. Să spunem drept, nu totdeauna în măsura dezvoltării lui, nu totdeauna în expresiile cele mai noi, mai vii, mai actuale, dar prezența artei noastre teatrale, muzicale, a picturii și sculpturii, a literaturii românești este o realitate în lumea de astăzi. La dialogul de idei contemporane România participă în mod activ, permanent, prin oameni de cultură de cele mai diferite specialități, care aduc un cuvînt competent, pătruns de gravitate, seriozitate, răspundere pentru destinele omenirii.

DE ACEEA, într-o epocă în care acest dialog a devenit o realitate, ne apare cu totul anacronic „apelul” străin oricărei idei de înțelegere și cooperare între țări și popoare — al unui pretins comitet prin care intelectualii, oameni de ști-

ință, artiști, creatori sînt îndemnați să întrerupă contactele cu instituțiile oficiale ale României, să nu mai întreprindă călătorii în țara noastră și să nu mai primească reprezentanți ai culturii ei, apel semnat cu ciudată ușurință și de dramaturgul Eugen Ionescu. Prima reacție a oricărui om de bună-credință citind un asemenea îndemn este aceea: *Cui servește?* Pentru că această chemare nu poate duce decît la vremurile de tristă memorie ale războiului rece; la reîntorcerea la perioade de mult depășite pe care, sîntem siguri, nici un intelectual adevărat nu le dorește. Cîrîntă de a tăia punțile unei culturi în numele unor fapte care nu corespund adevărului sau sînt deformat prezentate își are sorginea în lamentațiile și afirmațiile care merg pînă la calomnie aparținînd unor oameni care caută să se afirme pe calea scandalului, și nu a muncii literare oneste.

Pentru noi, oamenii de cultură de aici, a căror rațiune de a fi nu este alta decît ridicarea civilizației românești, îmbogățirea ei prin valorificarea întregului potențial creator național și printr-un dialog fructuos cu toate popoarele lumii, ni se pare de neînțeles faptul că un asemenea apel a fost semnat de unul din marii dramaturgi, unul din „clasicii secolului al douăzecilea” — așa cum și critica și istoria noastră literară îl socotesc și cum personal l-am considerat întotdeauna — dar și, mai ales, de un om care s-a format aici, la noi, printre noi în anii dintre cele două războaie mondiale. Și atunci noi, cei care nu sîntem din generația sa, noi cei care i-am întîlnit numele în ziarele și revistele vremii și nu am avut altă imagine decît aceea a unui scriitor care aparține acestei culturi, plămădei noastre spirituale, ne întrebăm: să se fi înstrăinat așa de mult Eugen Ionescu de pămîntul țării în care s-a născut? Să nu mai simtă oare chemarea celor pe care îi continuă în scrisul său? Pentru că teatrul lui Eugen Ionescu are rădăcini în istoria teatrului românesc și aceste rădăcini critica noastră le-a pus nu numai o dată în lumină prin numeroasele exegeze care i s-au dedicat în anii din urmă, opera lui atît de originală avînd legături tainice dar reale cu opera celui pe care el însuși, Eugen Ionescu, în 1959 îl considera „cel mai mare dintre

autorii dramatici recunoscuți” — Caragiale, și despre care a scris pagini atît de adînci și atît de frumoase, dovedind o subtilă înțelegere și prețuire pentru acest genial scriitor. Pentru că numele său — așa cum spuneam — este înscris în literatura noastră dintre cele două războaie, făcînd parte dintr-o strălucită generație alături de care a luptat împotriva sclerozei burgheze, a poncifelor, a clișeeilor, pentru o artă și o literatură a valorilor adevărate, prezentă în cultura noastră de astăzi și căreia nu ne vine să credem că domnia-sa îi cere „interzicerea circulației în lume”. Să amintim aici toate faptele de cultură din perioada în care Eugen Ionescu s-a identificat chiar în elanul juvenil și demistificator cu efervescența culturii românești ar fi, desigur, inutil pentru că ele sînt binecunoscute. După cum nu mai este necesar să amintim că după 1965 Eugen Ionescu a fost jucat, editat, comentat în țara noastră ca și alți mari dramaturgi cu seriozitatea pe care opera sa o reclamă, dar și cu emoția că în filele ei aflăm nu o dată filioane care din această cultură românească pornesc. În palmaresul celor mai de seamă instituții teatrale românești, spectacolele cu piesele sale jucate de mari actori din toate generațiile au rămas și astăzi momente de referință ale artei noastre interpretative. Și nu putem să ne amintim decît cu emoție de premiera *Uciagaș fără simbrerie*, pe scena Teatrului de Comedie, cînd am ascultat cuvintele lui Eugen Ionescu imprimate pe bandă de magnetofon în care mulțimea pentru interpretarea piesei sale.

Nu aș vrea să aduc aici prea multe argumente pentru a demonstra că aceste „instituții oficiale” și acei „reprezentanți oficiali” cărora se cere a li se tăia punțile de legătură cu lumea, traduc în zeci și sute de mii de exemplare anual operele unor scriitori contemporani, de la Malraux la cel mai tînr laureat al Premiului Goncourt, Patrick Modiano, că aceste instituții oficiale joacă piesele lui Arthur Miller și Dürrenmatt, că au ca soliști sau dirijori pe Yehudi Menuhin sau Igor Markevitch.

Fără îndoială, respectul pe care îl avem față de dramaturgul Eugen Ionescu nu ne poate face să rămînem insensibili la gestul său profund anti-umanist și anticultural. Repet, nu pot

să cred decît că Eugen Ionescu este dezinformați. Dezinformare provenită din partea unor oameni pentru care truda scrisului este înlocuită de calea scandalului, care vor să-și facă o profesie rentabilă din postura de victimă și care folosesc totul, inclusiv inducerea în eroare a unor oameni de bună credință, care pot cădea victimă unor mistificări.

Pentru că scriitorii noștri, adevărații mînuitori ai condeiului, cărora le datorăm literatura română de astăzi, au ales calea asumării unei responsabilități sociale, politice, morale față de poporul lor, față de țara lor. Calea aceasta a trudei la fiecare pagină pentru a exprima adevărul vieții, pentru a contribui prin scrisul lor la progresul țării, afirmînd ceea ce este vetust, înapoiat, nu este dulce sinonimă cu invențiile calomnioase ale unor oameni pentru care literatura înseamnă o trambulină și nu o misiune pe care o împlinești cu simțul răspunderii și datoriei față de poporul tău. Că pot exista între noi deosebiri de gusturi, discuții și chiar dispute literare, schimburi de idei, ascuțite uneori, că apreciem mai mult sau mai puțin o operă sau alta e adevărat și e normal să fie așa.

Din 1965 acest climat de discuție, de dezbateri fertile, creatoare s-a instaurat în viața noastră literară, discuția democratică fiind ridicată la rangul de principiu. Este însă o solidaritate a noastră mai presus de neînțelegerile care se pot ivi, există o solidaritate fundamentală față de destinele culturii românești pe care vrem să o ridicăm pe treptele unei calități noi prin ceea ce se creează aici, prin ceea ce se plămădește cu trudă de către oameni din toate generațiile, de oameni pentru care arta nu este decît dăruirea propriei ființe pentru ființa noastră națională.

Și cînd marele dramaturg Eugen Ionescu — care, din păcate, nu a cunoscut la fața locului, aici, realitatea românească de mai bine de trei decenii — o va cunoaște sîntem siguri că prestigiosul său nume nu va mai fi folosit de oameni cu care domnia-sa nu poate avea nici o corespondență morală și spirituală.

Valeriu Răpeanu

V. G. Morțun

■ V. G. Morțun (la mijloc) împreună cu Al. Ionescu (stînga) și I. Nădejde (dreapta)

CU APROAPE nouăzeci de ani în urmă, adică la sfîrșitul veacului trecut, a apărut pe arena politică a României V.G. Morțun, coborînd, ca origine a familiei, din frumoasa Bucovina, cu bărbați mindri la chip și aprigi la minie, adevărați plăieși. Documentar vorbind, arborele genealogic ajunge la Petru Rareș, Tăutești și Ștefan cel Mare, legendar, la coborîtorii maramureșeni.

Copil cu manifestări semnificative, chiar din cl. III-a inferioară a „Institutului Academic” din Iași, alături de un alt spirit nesupus vremurilor, C. Mille, conduce o grevă de solidarizare alături de o clasă

superioară — cl. I, împotriva unui tînr suplinitor. Indisciplina de la Iași, de la „Institut”, prin intransigența pedepsei — nereprimirea la cursuri —, a fost hotărîtoare în educația și viața copilului Vasile Morțun. Plecat de la Iași, ostracizat ajunge la Paris, la liceul Sainte-Barbe. După trei ani de studii, el se îndreaptă spre arta dramatică, pentru care va manifesta un interes deosebit tot restul vieții. Dar putea oare un V.G. Morțun, cel despre care, spre sfîrșitul vieții, C. Graur spunea: „creerii lui erau în continuă lucrare”, să rămînă un simplu artist dramatic? În completarea culturii personale, ia drumul Belgiei, la Bruxelles, la studii de literatură și filosofie.

La Paris a făcut parte din „Grupul revoluționar român”. La Paris și Bruxelles scoate pe cheltuiala lui 14 numere din „Dacia Viitoare”, iar, întors în țară, adept entuziast al ideilor noi, apare pentru mica lui urbe natală drept o curiozitate: „un tînr fiu de boier, care se deosebea de toți feciorii de boier, care voia să schimbe lumea, care nu se ducea la petreceri, la «Grădina Publică», care dădca mina cu țărani, care nu credea în Dumnezeu”.

Semnificativ: G. Ibrăileanu, după moartea lui V.G. Morțun (30 iulie 1919), scrie: „El este aproape singurul din țara noastră, din clasa lui, care a plătit tărînimii ceea ce clasa sa a stors altele voacuri de la tărînimie. Oricum ar fi privită activitatea sa de mai dincoace, să nu se uite că acest fecior de boier și-a dat anii cei mai frumoși și o bună parte din averea lui idealului lui. Morțun a făcut un stagiul de

douăzeci de ani în idealism și nu ca diletant al idealului ci ca muncitor neador-mit”.

Odată întors în țară și intrat în viața politică, pasiunea luptătorului și-a aflat locul în oratorie, în viața parlamentară, în colaborare cu pana și cu sprijinul bănesc la susținerea presei socialiste din acel timp: „Muncitorul” la Iași, „Ciocoiul”, „Înainte”, „Proletarul” la Roman.

Literatul V.G. Morțun are meritul că la apariția scenetel lui, Ștefan Hudici, ocazională intrarea în critica românească a lui C. Dobrogeanu-Gherea. Se știe că V.G. Morțun a fost dirigitorul părții literare la „Contemporanul”. O confirmă însăși Sofia Nădejde, care are și meritul de a-l fi propus pentru acest loc la revistă: „Morțune, tu trebuie să vii la Iași, să fii directorul părții literare la «Contemporanul»”.

În 1890, V.G. Morțun editează o ediție a poeziilor lui Eminescu, elogios apreciată de N. Iorga: „s-a îngrijit să-i culeagă bucățile inedite cu o dragoste de bibliograf și le-a publicat în elegantul volum *Versuri și Proză*, apărut la Iași”, și adaugă: „Morțun era, ca și toți din generația lui, și cel mai închinător lui Eminescu, a cărui fatală stea răsărise, uimitoare, la orizont”.

V.G. Morțun a fost și un prieten al lui Creangă, după cum o spune Gh. T. Kiriileanu: „Știu cită dragoste i-ați purtat lui moș Creangă al nostru”. După G. Ibrăileanu, pare că între V.G. Morțun și I. Creangă a fost și o colaborare, constînd, poate, în simple sugestii, poate stilizare: „Am dovezi, că corectarea textului lui Creangă din «Convorbiri» ar fi fost făcută de marele prozator împreună cu Morțun și uneori după îndemnul ori sugestia acestuia”.

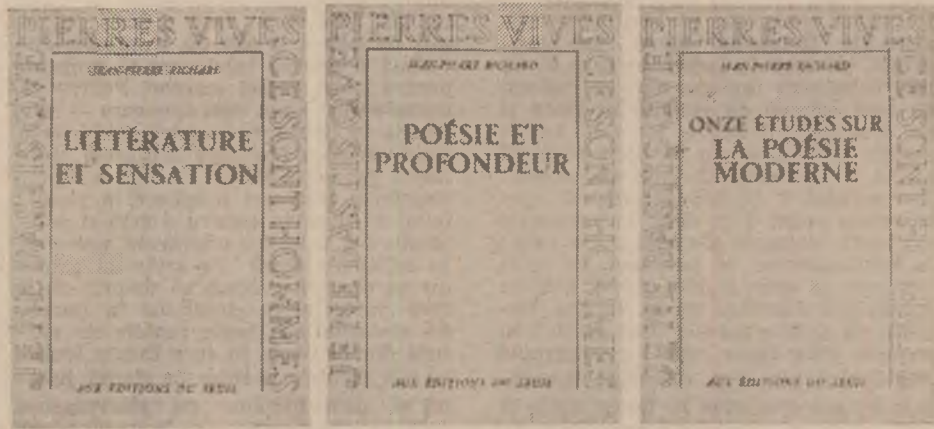
Dr. Vasile M. Sassu

Discursul gurmând

CRITICA a trecut și mai trece încă printr-un fel de fanatism metodologic, dar tendința este ca analiza textului literar să depășească încăperea unei singure metode și să-și regăsească acel sens al plenitudinii și totalității pe care îl pierduse. Este vorba de o evoluție firească, dialectică, ireversibilă, nicidecum de o întoarcere, cum ar dori unii, la vechiul pozitivism și impresionism critic. Critica și-a asumat noile metode de analiză și caută acum o formă de sinteză care să spargă pereții unei celule și să descopere creația ascunsă în toate pivnițele, nivelele, suprafețele textului. Deschiderea spre alte metode de analiză este primul semn. Faza intoleranței metodologice este, am impresia, depășită, pentru că ideea unei lecturi multiple, cum zice Barthes, ia tot mai des locul unei lecturi izolate și fragmentare.

Nu este locul și nici nu avem toate datele necesare pentru a explica această evoluție, un fapt este, totuși, de observat. Ținută de-o parte, partea vizibilă, rațională, a operii începe să-și revină locul în analiza literară. **Pivnițele** textului spun mult despre o operă literară, nu spun însă totul. Fructul de veghe al conștiinței poate fi tot atât de interesant ca și acela ce se zămisleşte în tenebrele inconștientului. Creația este expresia unei voințe de asumare și ordonare, opera literară este nu numai imaginea, dar și triumful spiritului asupra dezolărilor, rupturilor interioare. Orice lectură este, prin natura lucrurilor, parțială, fragmentară, pentru că prin grila unei metode nu se vede decât o parte a operii, un număr de semne care, interpretate inteligent, pot duce la concluzii interesante. Nu trebuie să lipsească, cred, lectorului (criticului) voința de cuprindere globală, pentru că fragmentul spune și nu spune totul despre creația literară. **O lectură poate fi o izbândă, o lumină aruncată spre profunzimile operei, lectura este deja o asumare a operei ca unitate spirituală sau, măcar, o voință de asumare, o depășire în sensul misterioasei ei creații.**

Regăsim ceva din noile mutații ale criticii actuale în **Microlecturile** lui Jean Pierre Richard (Editions du Seuil, 1979), critic, cum se știe, tematist (sau pluritematist). Richard n-a creat propriu-zis o școală și n-a lăsat o metodă ce poate fi folosită într-un număr infinit de cazuri, cum sînt altele. Grila lui este complicată, ceva necunoscut, imprezibil însoțeste instrumentele analizei. Negată în planul teoriei, creația critică pătrunde în discursul critic sub forma unor note, **peisaje** (cum le zice autorul) ce nu-l exprimă decât pe el însuși. „Elevii” pot învăța metoda, dar nu pot reproduce creația metodei. Mai este ceva: Richard a păstrat, într-o epocă de terorism al teoriei, legătura cu critica literară. Textul (opera) a

constituit, totdeauna, obiectul analizelor sale. Fidelitatea față de operă reprezintă fidelitatea față de critica literară. Sînt semne că și alți interpreți, redescoperind opera, redescoperă critica literară.

Microlectura anunță totuși o înnoire, o deschidere în gândirea critică a lui Jean Pierre Richard, spirit, încă o dată, mobil, curios, conciliant cu alte metode, îndoind nu o dată de propria metodă de analiză. E de observat, în cărțile sale, frecvența formelor dubitative: **poate, se pare, dacă nu mă înșel, dacă putem spune**, expresii ale unui sănătos relativism în critică. Richard are o **modestie** care șade bine, o **umilință** față de text care ține mereu deschisă analiza și nu permite închiderea operei într-o formulă. Opera supraviețuiește masacerului analizei, textul iese întărit din comentariul critic. Orgoliul, vestitul orgoliu al criticului, se manifestă la Richard în abandonarea oricărei forme de orgoliu în fața textului.

Microlecturile de acum împing foarte departe această superbă modestie. Richard are încredere în **detaliu** și caută un grăunte al textului spre a lumina profunzimile lui. **Grăunțele** poate fi un cuvînt (la Céline), un patronim (la Nerval), un pseudonim și un titlu (la Saint-John Perse) sau un șir de alimente (la Huysmans), privit, ascultat, pipăit de mai multe ori și cu mai multe instrumente. **Proba senzorială** pe care o aflăm în studiile anterioare este completată, acum, cu ceea ce criticul numește **proba pulsională**. Se asociază, la acestea două, nivelul (sau proba) **scriiturii**, în așa fel încît tematismul se deschide programatic spre psihanaliză și studiul formelor. Criticul vrea să descopere legăturile dintre aceste **corpuri** și să determine un proiect unic, exprimat la mai multe nivele ale operei. **O intercorporalitate**, așadar, care să lumineze spațiul, timpul, multiplele calități ale **peisajului**, **peisajul** fiind pentru Jean Pierre Richard singularitatea, culoarea unui gust individual, forma unei opțiuni, particularitatea

unei **grile senzoriale**. Acest complex **peisaj**, exprimat prin mici lucruri detașabile (expresie preluată de la Freud), este urmărit și în implicațiile lui libidinale. Preferința pentru un aliment sau pentru o formă de relief exprimă și o relație conflictuală nu numai una senzorială. Poate exprima (cazul lui Céline) și obsesiile unei **ființe gramaticale**, un proiect de scriitură și un șir de alte complexe legate de acest proiect.

CESTE adevărat în acest nou demers al criticului? Adevărată, fascinantă este ca și pînă acum creația analizei, puterea de a lumina proiectul spiritual. Jean Pierre Richard are inteligența de a-l face accesibil și de a-l colora cu imaginația lui critică sau, spre a-i prelua formula, cu **fantasmele** gândirii sale. Căci, să nu ne lăsăm înșelați de modestia criticului: el are o **lume fantasmatică, are corpurile, peisajele, reveria** lui. Ele pot fi analizate, psihanalizate, privite cu o lupă sau cu mai multe pentru a descoperi preferința pentru aceste **mici lucruri detașabile** și, mai ales, ceea ce se ascunde în spatele lor. Să spunem, deocamdată, că în spatele lor se ascunde o riguroasă voință de elucidare a faptelor neglijate de obicei într-o lectură grăbită. Richard crede (și reușește să ne convingă) că nimic nu este fără semnificație într-un text, totul este un semn, detaliul corespunde cu marile forțe generatoare ale operei. O bizară însemnare genealogică a lui Nerval duce pe critic spre complexe fundamentale ale ființei. Signifiantul patronimic **Labrunie** ar ascunde, printr-un șir de răsturnări anagramatice și expansiuni omonimice, o rețea de motive și relații libidinale și **scripturale**. **Aur, lată, regină** (mamă), arhetipurile camuflate, motive ale integrității și ale originii marelui, lată ce deduce Jean Pierre Richard din consultarea acestei genealogii fantastice. Încă o dată, sînt aceste explicații acceptabile, probante pentru spiritul nostru critic? Sînt pentru că **fantasmele** celui care le analizează sînt puternice. Gîndul nostru le urmărește

te curios și incântat de puterea de inventivitate a criticului și de numărul mare de supoziții, ipoteze, deschideri pe care ni le plimbă prin fața ochilor.

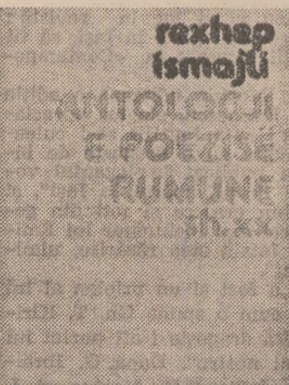
În **Portretul unui personaj** (Javert din **Mizerabilii**), Jean Pierre Richard lărgeste cercul observației, introducînd și unele procedee descriptive tradiționale lingă analiza ecourilor fonice și a relațiilor libidinale. Analiza este seducătoare, Iese, la urmă, un Javert grandios, simbol al ordinii cosmice și al ororii de inform, haos. Un simbol tragic al contradicției dintre autoritate și anarhia simțurilor, lege și evaziunea din lege, dintre ceea ce este definit și nedefinit, dintre formă și nestructurare. Fina analiză scoate astfel un personaj calomniat dintr-un clișeu și-l redă complexitatea și demnitatea (în asprime, inflexibilitate).

Tematist, în sensul studiilor din **Poezie și profunzime**, este micul eseu despre Apollinaire (**Poetul instelat**), concentrat la un singur motiv: acela, cum zice și titlul, al **stelei**. O simplă, comună temă care ascunde însă tematica fulgurantă a genului modern, o reverie erotică (reverie care, la rîndul ei, exprimă o relație cosmică), o distanță și o obsesie a **re-înțepării** în scrisul lui Apollinaire. Iese, sînța (superbă) a lui Jean Pierre Richard este să descopere asemenea conotații și, ceea ce este mai important, să explice prin ele legătura secretă ce există între demersul literar și pansexualismul apollinarian, folosind mai multe forme de lectură, între ele și aceea fonetică.

Capodopera acestor **microlecturi** mi se pare **Textul și bucătăria lui**, un veritabil nou **discurs gurmând** (Barthes a dat, cum se știe, un **discurs îndrăgostit**). Textul și pretextul este Huysmans. A „minca — scrie Richard — este la Huysmans o întregă afacere: cel mai adesea nefericită”. Criticul face un recensămint al bucatelor și stabilește orarul și traiectul alimentelor în opera literară a lui Huysmans, vînd să dovedească faptul că estetica, existența și scriitura prozatorului pot fi descoperite în rotirea, defilarea alimentelor în text. Ipoteză provocatoare, ambițioasă, să recunoaștem. Surprinzător este că Richard scoate din bucătăria huysmansiană un discurs românesc și din **gustativitatea huysmansiană** o lume de **fantasme** și un lanț de **figuri**. Alimentele pot fi negative, criminale, castratoare, iar discursul gurmând folosește, între altele, **figura anorexiei, botezul, consacrară** etc. Numai atât? Richard, modestul, spune: „aproape, dar numai aproape”. O ușă rămîne deschisă, o ipoteză nouă poate oricînd intra în salonul discursului gurmând. Dar **discursul critic în marginea discursului gurmând**? El este îmbătat de aromele supoziției, pătrunde în bucătăria textului, cercetează alimentele, prefăcările și drumul lor spre marea nemulțumit: gurmândul din salon. Traiectul alimentar luminează, cum s-a văzut, un demers **scriptural** și, totodată, o rețea de dorințe și orori care duc gîndul foarte departe. Richard face, prin extraordinarul lui talent analitic, ca din acest **grain du texte** să se vadă cel puțin o parte din abisurile operei.

Eugen Simion

O antologie a poeziei românești din secolul XX

● PUBLICATĂ în limba albaneză în anul 1979, la Pristina-Iugoslavia, în cadrul Bibliotecii „Orfeu”. **Antologia poeziei românești din secolul XX** își propune să facă cunoscută cititorilor de limbă albaneză din Iugoslavia — prin citeva din personalitățile ei — **poezia română contemporană**.

În lăudabila sa strădanie de a-l familiariza pe cititor cu climatul cultural al României, Regep Ismaili — alcătuitorul și traducătorul culegerii — face în prefața

un succint dar competent istoric al literaturii române începînd cu folclorul și ajungînd pînă la producțiile literare mai recente, care fac obiectul volumului de față. Considerînd influențele manifestate asupra literaturii române de la începuturi pînă în contemporaneitate, Regep Ismaili apreciază că dincolo de orice influență (slavă, franceză, germană) literatura română a rămas permanent originală, profund națională.

Dacă figura cea mai strălucită este indiscutabil M. Eminescu — punct de referință în literatura română — Tudor Arghezi — apreciază prefațatorul — detine înflăcăta printre poeții secolului XX.

Primul dintre cei 16 poeți (Arghezi, Bacovia, Barbu, Philippide, Blaga, Stancu, Beniuc, Jebeleanu, M. R. Parascăvescu, Veronica Porumbacu, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Labiș, Sorocă, Ana Blandiana, Adrian Păunescu) selectați în volumul de față, este chiar Tudor Arghezi, despre care autorul scrie în prefața că rămîne „cel mai important poet din această perioadă, dar și cel mai greu de încadrat. Contemporan cu Eliot, Rilke, Valery, nu se asemănă cu nici unul dintre ei, deși este la fel de modern”.

Din dorința de a sintetiza curente și direcțiile literare existente în secolul XX, autorul realizează o clasificare pe care, cu

modestie, o numește „prea îngustă pentru a epuiza diversele orientări ale poezilor români”. Astfel, excluzîndu-l pe Tudor Arghezi din această clasificare, ca pe un fenomen singular al literaturii secolului XX, Ismaili grupează, pe criterii tematice, poezia română contemporană:

- poezie tradițională (Pillat, Stancu, Adrian Maniu);
- poezie conceptuală, preocupată de mitul cosmic, de ideea de existență și ideea de moarte, văzută ca o continuare a vieții (Blaga, Philippide);
- poezie lirică religioasă (V. Voiculescu);
- poezie lirică elegiacă (D. Botez, O. Cazimir);
- poezie lirică avangardistă (Tzara, Viinea, Fundoianu);
- poezie pură ca formă a poeziei ermetice în care influența unor scriitori ca Valéry, Mallarmé s-a suprapus unor aspirații profund naționale (Ion Barbu, Eugen Jebeleanu);
- poezia nouă în cadrul căreia se evidențiază două etape distincte: cea dintîi — o transpunere poetică a entuziasmului construirii socialismului, cea de a doua dobîndind, în același sens, profunzime, o mai mare diversitate tematică și noi valori estetice.

Clasificarea interesantă, amendabilă ca orice clasificare.

Selecția judicioasă a poezilor și poeziilor, redarea lor în tălmăcire sînt în măsură să justifice — și pentru această culegere — fraza de început a prefeței prezentului volum: „poezia și, în general, literatura română ocupă un loc de frunte în cadrul literaturii sud-europene”.

Mihail Magiari

Adrian Gheorghe :
COPII CU TRICICLETA
(Sala Dalles)

Eroii tragici ai lui Valentin Rasputin

Meridiane

IMPUNEREA europeană fulgerătoare a lui Valentin Rasputin (aproape tot ce a tipărit s-a tradus, cu mari ecouri, în Occident), a grupării „siberienilor” printre ai cărei exponenți se numără, în genere a noului curent „fărăneș” impetuos afirmat în proza sovietică a ultimului deceniu (prin Șukșin, Abramov, Astafiev, Belov ș.a.) ne îndeamnă să meditam, iarăși, la o chestiune care obsedează, la noi, pe atât de mulți: cum anume să facem spre a ne difuza valorile, spre a răzbi mai bogat și mai lute în circuitele largi din afară. Experiența prozatorilor amintiți vorbește convingător despre un fapt: specificitatea, oricât de apăsătoare, nu izolează fatal, cum îndoește se crede. Ba poate chiar lucra în sensul impunerii mai repezi a unei creații dacă aceasta se situează într-un plan esențial de probleme umane, deschisă cutezător către permanente.

Lată la Valentin Rasputin în **Trăiește și ia aminte**: întâmplările țăranilor săi de la marginea lumii, pierduți sub uriașe ninsori în imensitățile siberiene, primesc reliefuri de tragedie groasă. Fugitul de pe front Andrei Guskov, Nastiona, femeia lui, care-l urmează pe drumul funest din iubire dar și din instinct al surzonerii, sint captivi unei încercări de unde nu se poate ieși fiindcă este o capcană a Destinului. „Andrei Guskov își dădea prea bine seama: soarta îl împinsese într-un impas fără ieșire. Mergea înainte, ar mai avea ceva drum de parcurs, foarte scurt, probabil, până ce se va izbi de un zid; iar ea să se răzîndese și să facă drum întors — nu mai poate. Nici vorbă. Nu i-ar folosi la nimic”.

Eroul plătete amar un joc primejdios cu Destinul, tentativa sustragerii de la un deznodământ pe care crede să-l poată devia.

În primii ani de război, la fel ca mulți alții, Guskov nu se temuse de moarte

fiindcă ea îi apărea de neocolit. Perspectiva supraviețuirii o respinge fie și ca pură ipoteză. „Gîndul la supraviețuire părea în acea vreme cu totul absurd și nu era el singurul om care îl împinsese atât de departe, în străfundurile ființei sale, încît rareori i se întâmpla să se întrebe dacă îl mai nutrește sau nu”. Șuierul necurmat al gloanțelor, cohortele de morți dimprejur și mai ales absența oricărui indiciu că grozăvia s-ar putea sfîrși, totuși, în vreun fel, creaseră în fiecare nu numai deprinderea cu un spectacol terifiant, dar și sentimentul acceptării unei scadențe care nu va lerta pe nimeni („Dacă nu azi cu siguranță mine, dacă nu mine cu siguranță poimîine”). Nu poți evita glonțul cum nu poți evita moartea în genere și atîta vreme cît zboară gloanțe unul desigur că te va găsi. Iar dacă nimeni nu scapă așteptii fără spaimă, întărit cumva prin conștiința reducerii tuturor la aceeași funcțiune de ținte mai devreme sau mai târziu atîșe.

Așadar, soldatul Guskov luptase ca toți ceilalți ani în șir, fără alt gînd decît acela că și rîndul său va veni potrivit unui soroc pe care nu avea cum să-l schimbe. Rînit de mai multe ori, vindecat și iarăși trimis pe front, luase parte la numeroase bătălii dintre cele mai cumulate, la Moscova, la Stalingrad, la Smolensk, nu liniștit și simplu ca alții, „fîrește ca și cum s-ar fi dus la muncă”, dar nici ferindu-se în spatele camarazilor săi; știa că glonțul său oricum va veni. Asta pînă cînd, spre iarna lui 1943, evenimentele fac să se întrezărească sfîrșitul războiului. Moment de răsucire: dacă nu toți vor muri, dacă va veni un timp cînd măcelul va înceta, unii vor apuca ziua aceea, vor lăsa armele și se vor întoarce acasă. Iar printre ei, cine știe?, ar putea fi și el, Guskov. De ce nu? Unii tot vor scăpa de vreme ce războiul, după mereu mai multe semne, se apropie de sfîrșit. Și astfel se reînfrîpă speranța în sufletul mult încercatului Guskov, dar aproape în același timp apar neliniștea, îndoiala, temerea îngrozitoare că **tocmai acum**, aproape de capătul altădată neîntrevăzută, s-ar putea să moară. Fiindcă se murca în continuare în jurul său, fiindcă vor muri oameni pînă în ultima zi, știa asta, pînă în ultimul ceas înainte de sfîrșitul războiului, două ce atîta ani scăpaseră. Un gînd de nesuportat, un gînd teribil îl va bîntui de-acum înainte pe Guskov: dacă îi e chiar lui hărăzită această cruzime, această nedreaptă, dăvlească ursită: să moară cînd aproape scăpase, poate numai cu o clipă înainte de vestirea victoriei, cînd o rămăși în viață vor părăsi armele și se vor întoarce la casele lor.

Cînd nu existau speranțe pentru nimeni, resemnarea era pentru Guskov o atitudine de la sine înțeleasă: nu la fel însă cînd știe că unii, măcar, se vor salva iar el, după tot ce a îndurat, s-ar putea să nu fie printre ei. Să aștepte rostirea sortilor admițînd orice decizie sau să încerce a opri zarul nefast înainte de cădere — iată frămîntarea care-i absoarbe eroului toată energia morală, chinîndu-i cugetul pînă la exasperare. Și din nou, în vara lui '44, suflarea morții se abate asupra-i căci

e iarăși rînit, destul de grav, și zace în spital trei luni după care în loc să fie trimis acasă măcar în permisie, cum aștepta, cum crezuse cu toată ființa, ordinul e să meargă de îndată pe front, să lupte din nou. Mai este nevoie de el, acolo, în linia întii, chiar dacă războiul e pe sfîrșite. Va trebui să mai lupte și, dacă îi va fi scris, să moară, pentru că, prea bine se știe, se moare și în ultima zi a războiului, în ultimul ceas.

Este clipa în care Guskov decide să nu mai revină pe front. Nu ia ușor această hotărîre și nici în deplină claritate, de o început, asupra felului cum va acționa. Se gîndește inițial doar la o aminare a întoarcerii. Să dea mai întii o fugă pînă acasă, în sat, să-și vadă părinții și nevasta, pe draga sa Nastiona, după care să revină la unitate, fie și cu întîrziere de câteva zile, pe care o va explica în vreun fel. Pornit din spital cu acest plan, e totuși îndoit în suflet. În trenul care-l purta către Irkutsk, îndepărtîndu-l de front, pe de o parte se bucura de apropierea de ai săi, iar pe de alta parc-ar fi vrut să fie prins și întors din drum. Dar cum se întîmplă cîteodată în astfel de situații, nimeni nu-l întreabă nimic, nu-i cere actele astfel încît străbate fără complicații tot drumul afundîndu-se mereu în Siberia, e drept cu multe și îndelungi staționări, care fac să crească mereu întîrzierea prezentării la regiment. Iar la un moment dat hotărîrea e luată. Guskov întîrziase prea mult pentru a se mai putea întoarce. E dezertor și va trebui să se ascundă, să dispară dintre oameni, să moară civic pentru a nu muri de gloanțele care de astă dată n-ar mai fi fost ale inamicului ci ale plutonului de pedeapsă.

ABIA acum începe pentru Guskov cauza cea mai rea — de a nu mai da ochi cu nimeni, de a nu se arăta nicaieri între oameni. Refugiul într-un colton de pădure, la un vechi adăpost părăsit de undeva de dincolo de riul care mîrginea satul alor săi, într-un loc în afara drumurilor umblate spre a nu fi descoperit din întîmplare și totuși destul de aproape de sat spre a mai putea descinde din cînd în cînd pînă în proajmă, Guskov își organizează un trai de schimnic ce nu se poate rupe totuși de aceia a căror întîlnire o evită; de departe pîndește mișcările oamenilor, își ascute auzul să deslușească zgomotele venind dinspre sat, să priceapă ce se întîmplă acolo, iar într-un rînd face o incursiune atît de îndrăzneată, în plină zi, către vatra care-l atrăgea magnetic, încît ajunge la numai cîțiva pași de cărarea din mîrginea pădurii pe unde tot mai trecea chiar talcă-său; cu greu își înfrînge impulsul de a i se adresa.

Pierit dintre vii prin autoexpulzare dar în același timp paroxistic chinul de instincțele vieții, nefericitul Andrei Guskov rezistă încercărilor numai datorită Nastionei, singura ființă căreia îi dă de veste despre el. Femeie simplă, aceasta înțelege însă prea bine ce se întîmplă, simte eroarea cu grele urmări în care se afundase Andrei, fără totuși să-l mai poată opri de vreme ce lucrurile fuseseră pornite în acest fel. Îl urmează cu un sentiment a-

mestecat — „Dragostea ei pentru dinsul era însoțită de milă, iar mila ei în otită de dragoste” — hotărîtoare fiind încredințarea, sădită în ea de generații că e în firea lucrurilor ca femeia să înțure aceeași soartă cu omul ce-i fusese hărăzit.

Complicate strategii va desfășura Nastiona pentru păstrarea tainei întîlnirilor cu Andrei, mereu mai primejdiate cu cît încep să incolțască bănuiele. Procurarea merindelor cerute de Guskov, găsierea de motive pentru plecările din sat, evitarea eventualelor urmări pe traseul către ascunzișul din pădure, înfruntarea pe drum a viscoalelor cumolite, iarna, și apoi, în primăvară, a viiturilor dezghețului, toate acestea supun la grele probe devoțiunea femeii. Dar nu sînt doar atîtea. Nastiona trăiește în sat, între oameni, în casa părinților lui Andrei, nevoită să-și vegheze neîncetat comportarea, atentă să nu-și trădeze prin ceva existența dublă pe care o duce de la un timp. Și totuși, oricîtă prudență pune în orice, ajunge pînă la urmă să trezească suspiciuni. Bătrînul Guskov, femeile și mai ales veșnic iscoditorul Inochenti Ivanovici (un alt Porfiri Petrovici din **Crimă și pedeapsă**) descoperă atitudinile ciuflate ale Nastionei care-i duc repede la încheierea că ea știe ceva despre dispărutul Andrei a cărui moarte pe cîmpul de luptă nu fusese confirmată. În jurul femeii se strînge un cerc tot mai strîmt dar înoltirea cea mai rea nu e totuși a semenilor cît a propriilor trăiri și neliniști. Cînd e cu Andrei în sălasul unde acesta aștepta o dezlegare a situației lui ce nu putea veni de niciunde, îi observă sălbăticirea tremată, înrăirea și spaimela, sfîșierea lăuntrică la rîndul esecului profilat tot mai limpede: pe moment îl alină și-l reechilibrează, liniștindu-l cu marea-i putere de iubire, cu vocația-i ocrotitoare. Un sentiment al forței crește din ea stimulată de slăbiciunea celui alt. Revinînd în sat, între oameni, e prinsă în ritmurile obișnuite: muncește acasă și la cîmp, sporovăște cu suratele, participă cu ceilalți la evenimentele deosebite, cum ar fi întoarcerea acasă, din război, a cîte unui bărbat, totul cu avaranta integrării în viața unanimă, dar neconținut apăsătoare, devorată interior de ceea ce numai ea știe: Andrei e dezertor și se ascunde, dar pînă cînd? ea în curînd îi va naște un copil și faptul va trebui astfel explicat lumii încît, acoperîndu-se ea de rușine, firele să nu ducă la ascunzătoarea din pădure.

Și totuși sînt clipe cînd curajoasa, vitala Nastiona uită de aceste imoavări izbitînd să trăiască asemenea femeilor celorlalte, care nu aveau nimic să ascundă. Vestea extraordinară a Victoriei, sosită în sat pe neașteptate, o găsește într-o astfel de stare. Bucuria nebună, ea o beție, îi invadează sufletul, țese în ultimă cu toți ceilalți să afle amănunte, participă la sărbătoare în iureșul general, și, dintr-odată, e săgetată de conștiința cumplită a faptului că bucuria la care ia parte cu atîta dăruire nu este și nu poate fi a ei. „Cel mai neînsemnat din semenii ei este bărbat, dar ea — nu”, lată în suflet care o întunecă pînă la revoltă față de ceea ce i-a fost dat să îndure, față de amorțirea și cruzimea unei ursite („cruzimea unei puteri prădalnice din afară”) care a lovit-o pe ea și pe omul ei.

Uncori se gîndește la Andrei „cu rădulf”, îi adresează reproșuri subînțelese, fără a se urni însă din hotărîrea de a-l urma pînă la capăt în orăbuzire. Dar această solidarizare în destin cu Andrei începe să-și arate, de la un moment dat, pentru Nastiona, și latura culșabilă. Și totă frămîntarea, în ce o privește, va fi de a scăpa de minciună, mai avasătare, de la un timp, decît perspectiva ne-ensei, oricare ar fi ea. Ca altă dată Sonia Marmeladova, cum s-a observat, e totă să-l însoțească pe Guskov pe drumul experienței, propunîndu-i să iasă la lumină și să întîmpine împreună pedeapsa izbăvitoare: „— Poate că n-ar trebui așa pe ascuns, ce zici, Andrei? Ar fi poate mai bine să ne arătăm în fața lumii. As merge cu tine oriunde — unde te vor duce pe tine, mă duc și eu”.

Este superioritatea Nastionei față de Andrei, acest curaj al asumării pe care el nu-l are și nici nu-l înțelege. „Ai găsit și retlicul cum să-mi faci vînt” reolice el, obtuz și sumbru, ofertel loiale ce l se face, retezînd brutal ceea ce ar fi fost, două credința Nastionei, singura ieșire mintuitoare din impas. Se întîmplă ceea ce proorocise Andrei mai de mult: „...eu pot aduce cuiva decît pagubă și suferință”. Pierrea Nastionei în valurile Anzarei, urmărîtă în timp ce căuta să ajungă la el, este în logica acestei orătestinări.

Istoria tragic ingemănată a soților Guskov și-a aflat expresia cea mai firească, epic vorbind, în linia de o simplitate clasică a narațiunii lui Valentin Rasputin. Nimic digresiv, nimic învâlmășit în toată desfășurarea, cu strictețe arcuită între polii de tensiune ai conflictului moral. Prin naturală înlănțuire, evenimentele vieții exterioare cerg unul din celălalt și hotărîsc, în felul în care am văzut, acțiunile celor doi. Dincolo de planul acesta se percepe însă tot timpul o determinare de altă esență, aceea a Destinului. Mersul de neînălțurat spre catastrofă este în oricare pagină a cărții sugestia atotstăpîitoare.

G. Dimisianu

75 de ani de la naștere

Pablo Neruda: Ritualul picioarelor mele

Îndelung zăbovit-am privindu-mi picioarele lungi, cu duioșie infinită și curioasă, cu obișnuita mea patimă, ca și cînd ar fi fost picioarele unei femei divine adine îngropată în abisul toracei mele: și adevărul este că atunci cînd timpul, cînd timpul trece, peste pămînt, peste acoperis, peste impurul meu creștet, și trece, cînd timpul trece, și-n patul meu nu simt noaptea că o femeie respiră, dormind goală alături, atunei ciudate, obscure lucruri iau locul celei absente, gînduri vicioase și melancolice seamănă strivitoare posibilități în dormitorul meu, și iată, de-aceea-mi privesc picioarele ca și cînd ar aparține unui alt corp, și puternic și dulce-ar fi lipite de măruntaiele mele.

Ca tulpini sau ca feminine, adorabile lucruri, de la genunchi suie, cilindrice, dense, cu un material de viață tulburător și compact; ea brutale, groase brațe de zeită, ca arbori monstruos îmbrăcați în ființe-omenesci, ca fatale, imense buze insetate și liniștite, formează acolo cea mai frumoasă parte a corpului meu: întregul substanțial, fără un prea complicat conținut de simțuri sau trahce sau intestine sau ganglioni; nimic, ei doar puritatea, dulceața și preaplinul propriei vieți, păstrînd totuși viața-ntr-un mod exemplar.

Oamenii cutreieră lumea în prezent fără a-și aminti măcar că au un corp și în el viață, și există o teamă, există o teamă în lume de cuvintele care numesc corpul, și se vorbește mai bucurios despre halne, se poate vorbi despre pantaloni, despre costume,

și despre lenjeria femeii (despre ciorapi și jartiere de „damă”) ca și cînd pe străzi ar umbla veșminte și costume absolut goale

și-un dulap întunecos și obscen ar ocupa lumea.

Costumele au existență, culoare, formă, intenție, și un loc important în miturile noastre, un loc excesiv, prea multă mobilă și prea multe încăperi sînt în lume, iar corpul meu trăiește abătut între și sub atîtea lucruri, obsedat de sclavie și lanțuri. Ei bine, genunchii mei, ca niște noduri speciale, funcționale, evidente, despart tranșant jumătățile picioarelor mele: și, de fapt, două lumi diferite, două sexe diferite nu sînt atît de diferite ca cele două jumătăți ale picioarelor mele.

De la genunchi pînă la talpă o formă dură, minerală, indiferent utilă, apare, o făptură de os și durată, încît glezele nu mai sînt decît o intenție goală, exactitatea și necesarul definitiv întocmite.

Nesenzuale, scurte și aspre, și bărbătești, stau aici picioarele mele, și dotate cu grupuri de mușchi ca niște animale complementare, iar în ele de asemenea viață, o viață solidă, intensă durează fără să tremure, așteptînd și acționînd. În tălpile mele care se gidilă, aspre ca soarele, deschise ca florile, și perpetue, ca magnificii soldați în războiul cenușiu cu spațiul, totul se termină, viața se-ncheie definitiv în picioarele mele, tot ce-i străin și potrivnic începe de-aici: numele lumii, frontiera și trecutul, substantivul și adjectivul care nu-ncap în inima mea cu-o statornicie densă și rece de aici izvorăsc.

Întotdeauna, produse manufacturate, ciorapi, pantofi, sau pur și simplu aer întînit, vor exista între tălpile mele și pămînt înfăcînd insularul și singularul din ființa mea, ceva într-una presupus între pămînt și viața mea, ceva pe față dușmănos și invincibil.

În românește de
Omar Lara

Scriitorii și dreptul la muncă

● Insoțit de această gravură purtând inscripția „Dreptul la muncă, dreptul la cultură”, în ultimul număr al revistei „Neue Deutsche Literatur”, din R.D.G., a fost publicat un grupaj de texte ilustrând preocuparea unor scriitori din R.F.G. pentru acel drept fundamental al omului care este dreptul la muncă. Autorii sînt Gerd Fuchs, Uwe Timm, Arthur Troppmann, Angelika Mechtel, Margarete Hannsmann, Peter Malwald, F.C. Delius, Uwe Wandrey, Martin Walser și Franz-Joseph Degenhardt.

Un copil, o carte !

● Este tema și scopul Apelului lansat de un grup de oameni de artă francezi cu prilejul Anului internațional al copilului, astfel încît „o inițiativă de ordine național să poată permite ca fiecare copil să primească o carte”. Printre semnatarii Apelului: Hervé Bazin,

Louis Daquin, Alain Decaux, Max-Paul Fouchet, Juliette Gréco, Pierre Gamarra, Eugène Guillevic, Armand Lanoux, Stelio Lorenzi, Gilles Perrault, Emmanuel Robles, Jacques Roubaud, André Stil, Antoine Vitez, Jean Wiener ș.a.

Muzeul anului

● Muzeul Castelului Rheydt, de la Mönchengladbach, în apropiere de Düsseldorf, a fost distins ca „Muzeul european al anului 1978” de către un juriu internațional alcătuit din membri ai Consiliului Europei și al Consiliului Internațional al muzeelor. Atribuit pentru a doua oară, acest premiu (o mică

sculptură de Henry Moore) a fost decernat muzeului „pentru prezentarea exemplară a istoriei industriale în semnificația ei socială”. La concurs au participat 38 de muzee din 16 țări. Cu un an înainte, distincția fusese acordată muzeului Iron Bridge din Telford (Anglia).

Frații Mann

● The Brothers Mann (Frații Mann) se numește o lucrare cuprinzătoare scrisă de Nigel Hamilton, apărută recent la Yale, în S.U.A., și dedicată analizei vieții, operei și atitudinilor social-politice ale scriitorilor germani Heinrich și Thomas Mann, precum și relațiilor dintre cei doi frați. Sînt evocate indeosebi marile momente is-

torice și modul în care cei doi scriitori și-au exprimat oroarea față de război și de urgia nazistă. Cartea, concepută ca un volum monografic, nu-și propune însă doar o inventariere analitică a problematicii fraților Mann, ci și o privire istorică asupra profilului intelectualității germane din prima jumătate a acestui secol.

„Cele mai frumoase cărți din lume”

● Expoziția cu acest titlu care se va ține la Leipzig între 2 și 23 septembrie 1979 va prezenta, în cadrul Anului internațional al copilului, un stand special consacrat literaturii pentru copii în lume. Creat pentru a recompensa cele mai reușite machete de cărți din toate țările, pentru a face cunoscute inovatiile în acest domeniu și în cel al tiparului, permițînd astfel tuturor specialiștilor în domeniul cărții de a-și împărtăși reciproc experiența, expoziția de la Leipzig va prezenta în special cărți care au primit recompense în țările de origine, precum și realizările cele mai remarcabile ale editurilor și bibliotecilor. O secție specială va fi consacrată „naturii în cărți”. Premiul „Litera de aur”, medaliile de aur, de argint și de bronz vor recompensa cărțile cele mai frumoase.

Ultimul jurnal (al căpitanului Cook)

● Se știe că jurnalul ultimei călătorii a căpitanului Cook nu a supraviețuit temerarului navigator. De curînd, scriitorul american Hammond Innes a publicat, în editura Knopf, o încercare de roman-jurnal, intitulat-o **Ultimul voiaj**. Este o reconstituire, nu prin mijloacele ficțiunii, ci pe baza documentelor istorice, a personalității lui Cook și a circumstanțelor morții lui. Cartea încearcă să înregistreze gândurile, stările de spirit crescînd pesimiste care l-au cuprins pe Cook în lupta pentru a menține, cu responsabilitatea și seriozitatea sa caracteristică, echilibrul dintre dificultatea misiunii și echipamentul său neadecvat.

Kafka în imagini

● La editura Belser din Stuttgart a apărut un volum îngrijit de Wolfgang Rothe, cunoscut cercetător al expresionismului german, care cuprinde desenele lui Kafka, dar și o serie de lucrări grafice ale celor care l-au ilustrat cărțile sau au fost fascinați de universul autorului **Castelului**: Giorgio de Chirico, Max Ernst, Alfred Kubin, Adolf Hoffmeister, Wols și mulți alții.

Mitur și legende ale eschimoșilor

● Cartea scriitorului danez Knud Rasmussen, **Mitur și legende din Groenlanda**, publicată pentru prima oară în 1921, a fost reeditată de cîteva ori. Dar ultima ediție, recent apărută, se distinge față de cele anterioare printr-o deosebită armonie și bogăție de informații. Volumul este ilustrat de artistul Aki Høeg, care a reușit să exprime admirabil în desenele sale lumea minunată și aspră totodată a legendelor eschimoșilor, marea lor dragoste față de natura care le asigură hrana de toate zilele.

Pablo Neruda inedit

● La Buenos Aires, în editura Losada, a apărut opera poetică postumă a poetului chilian Pablo Neruda (1904-1977), **Trandafirul desprins și alte poeme**, un volum comous din 8 cicluri, în îngrijirea Mathildei Neruda, soția scriitorului.

Scenografia internațională la Praga

● A patra expoziție cvadrilaterală internațională de scenografie de la Praga este o demonstrație de noutăți deosebit de interesante în materie de decoruri, costume, accesorii și arhitectură de teatru. Marele premiu a revenit Angliei, pentru ansamblul pavilionului ei; medalia de aur — Poloniei, pentru o expoziție de marionete-accesorii; medalia de aur a decorurilor — Republicii Federale Germania; medalia de aur a arhitecturii de teatru — Belgiei.

O nouă carte a lui Thor Heyerdahl

● **Primi oameni și oceanul**, acesta este titlul noii cărți a lui Thor Heyerdahl, apărută nu de mult în editura Doubleday din New York. Compusă dintr-o serie de comunicări destinate unui auditoriu de specialitate, dar accesibilă și publicului larg de cititori, cartea tratează despre răspîndirea culturii de către navigatorii epocilor timpurii ale istoriei. Distingînd între posibilitate și probabilitate, respectînd argumentele arheologice solide, Heyerdahl proiectează o viziune mai ponderată decît acelea ale unor antecesorii ai săi în materie asupra extensiei și intensității interferențelor culturale în perioadele incipiente ale existenței omenirii și ale explorărilor transoceanice.

Lumea de azi în cifre și statistici

● Document însumînd 1 064 de pagini, a 15-a ediție a unei serii neîntrerupte începută în 1963, Anuarul statistic UNESCO oferă, cu sprijinul cifrelor, fizionomia lumii de azi în domeniul educației, științei și tehnologiei, culturii și comunicăției. Iată cîteva esanțioane. Statele Unite cu 61 222 000 de exemplare și Japonia cu 57 820 000 de exemplare, rămîn cei mai mari consumatori de publicații cotidiene. Principatul Monaco, cu 640 de aparate de televiziune la mia de locuitori, se situează pe primul loc în acest domeniu. În Anul internațional al copilului, cînd se acordă o atenție specială problemelor copiilor din toate țările, Anuarul reflectă diferențele pronunțate în ce privește indicele de școlarizare în diferite regiuni ale lumii. Pentru copiii sub 11 ani, indicele este de 95,5 la sută în Europa, 87,7 în Oceania, 64,5 la sută în Asia și numai 51,1 la sută în Africa. În domeniul editării de cărți pentru copii, în timp ce, de pildă, un număr de 12 țări slab dezvoltate n-au putut publica în 1975 și 1976 decît 201 titluri, în Statele Unite s-au publicat 2 210 titluri, Marea Britanie 2 565, iar Japonia 2 217.

Qu Yuan omagiat

● De curînd a avut loc în R.P. Chineză festivalul anual prin care este omagiat marele poet Qu Yuan (Chu Yuan, 340-278 î.e.n.), pentru opera sa și pentru devotînea dusă pînă la sacrificiul suorem față de statul său natal, anticul Qu. Festivalul are loc în fiecare a cincea zi a celui de a cincea luni din calendarul chinez, fiind cunoscut și sub denumirea de „Ziua poetului”. Qu Yuan a fost unul dintre cei mai mari poeți ai Chinei antice. Opera sa include o scriere autobiografică, **Li Sao**, în care sînt înfățișate idealurile politice ale scriitorului, precum și volumele **Tian Wen** (Petiție către cer), **Zhao Hun** (Chemînd sufletul) și **Nouă cîntece**.

Premiul criticilor

● Premiul criticilor francezi a fost acordat istoricului Georges Duby pentru lucrarea **Cele trei ordine (sociale) sau imaginarii feudalismului și ansamblul operei sale**. Membru al Institutului profesor la Collège de France, Georges Duby (59 de ani) este un specialist în Evul Mediu. I se datorează încă lucrările: **Anul 1000, Războiul și țărani**, **Timpul Catedralelor** (la ed. Gallimard), **Istoria Franței** (ed. Larousse) ș.a.

Noptile albe — XVI

● Al 16-lea festival artistic „Noptile albe” desfășurat în orașul de pe Neva a debutat cu opera **Ivan Susanin** de Glinka, în interpretarea Teatrului de operă și balet Kirov din Leningrad. Pentru amatori de balet, același teatru a prezentat în premieră simfonia vocal-coregrafică **Pușkin** de A. Petrov, spectacol realizat de coregrafii N. Kasatkina și V. Vasilev, iar colectivul intitulat „Miniaturi coregrafice” a oferit spectacolul **Execuția lui Stepan Razin**, pe muzică de Șostakovici. Printre premierele filarmonice, s-a remarcat concertul pentru cor **Pe Donul liniștit** al compozitorului S. Slavinski. La Festival s-au produs, ca și în anii anteriori, ansambluri de cîntece și dansuri din mai multe republici naționale, precum și oaspeții străini.

Am citit despre...

Cuirasa eufemismelor

■ BUNDESTAGUL a anulat (cu o mică majoritate) prescrierea crimelor de război comise de naziști, votul său fiind stimulat — afirmă zările vest-germane — de noua atitudine a opiniei publice după vizionarea serialului **Holocaust**: numărul celor care se pronunțau împotriva prescrierii a crescut, față de anul trecut, cu 15 la sută, ajungînd la 47 la sută din populația consultată.

Serialul, cartea, au, deci, meritele lor, dar tot ceea ce ele cuprind și tot ceea ce se discută în jurul lor capătă un aer ireal, de coșmar, de delir, în care cuvintele își pierd semnificațiile și nimic nu se leagă cu nimic. Oricît de minunată ar fi — și este! —, mintea omească nu-i făcută să digere indiferent ce. La prea mare strînsoare, mecanismul ei cedează, se dereglează. A discuta despre holocaust fără a innebuni este fie performanța unei constituții spirituale nefiresc de robuste, fie dovada unei obtuzități protectoare, fie o bătălie, o vorbire din virful buzelor care nu coboară pînă în hăul înțeleșurilor, nu atinge nervul viu al percepției clare.

Gerald Green s-a străduit să demonteze resorțurile obnublării unei opinii publice interne formate din fanatici, oportuniști, interesați, dar și din prea răspîndita societate „n-aude, nu vede” a oamenilor ziși de treabă, și chiar din viitoare victime, și a opiniei publice externe care preferă să nu afle și să nu fie siliți să creadă. Toți cei ce refuzau să ia cunoștință de ceea ce era de neconceput se supuneau unui elementar reflex de apărare. Naziștii, se demonstrează în carte, au mizat pe el. Vocabularul folosit în mod oficial pentru desemnarea operațiunii de exterminare a evreilor era o suită de eufemisme, de cuvinte-cod, alese pentru aerul lor anodin, birocratic, șters: „deplasare”, „reșezare”, „recolonizare”, „tratament special”, „asănare” etc. Programul de nimicire sistematică, rapidă, mecanizată și economică era prea absurd și prea terifiant pentru ca lumea să admită că el există și că

este pus în aplicare cu maximum de urgență și de eficiență. În cartea **Holocaust** se arată că acest program a avut — după 1941, cînd Hitler a ordonat „soluția finală” — prioritate absolută. Transporturile spre centrele de gazare aveau precădere asupra transporturilor de război chiar și în cele mai critice perioade ale acestuia. „Important — spunea în carte un personaj nazist — este să debarasăm Europa de evrei; toți știm asta; înțelegem cu toții stringența misiunii noastre. Führerul ne-a învățat că această campanie de exterminare este centrală și vitală. Ea este pivotul, pirghia, nucleul misiunii noastre. Nu este doar un mijloc sau doar un scop, ci atât mijlocul cit și scopul de a avea o Europă pură din punct de vedere rasial, dominată de aristocrații din nord”. Faptul că operația de exterminare a fost continuată, accelerată și intensificată în ultimele luni de război, naziștii grăbindu-se s-o termine înainte de sfîrșitul iminent al regimului lor, dovedește că a fost exact așa. Se știe, de pildă, că evreii din nordul Transilvaniei, teritoriul aflat atunci sub ocupație, au fost expediați în lagărele de exterminare abia spre sfîrșitul anului 1944. Unul dintre puținii care au scăpat în mod miraculos cu viață este colonelul Oliver Lustig, ale cărui însemnări intitulate **Dictionar de lagăr** sînt de o mie de ori mai valoroase decît cartea **Holocaust** pentru că nu edulcorează prin romanțare monstruoșitatea.

Nu știu dacă se va putea scrie vreodată pe această temă o operă literară care să n-o minimalizeze. Poate, cîndva, un Sophocle, un Shakespeare, vor găsi cuvinte pentru a spune... nu, așa ceva nu se va întîmpla niciodată. Subiectul se refuză total literaturii. Rămîne — pe cît de increșabil pe atât de necesar — limbajul exact al mărturiei. Cît de greu de suportat e te acest limbaj reiese din noul tip de discurs eufemistic apărut după război. Tratarea globală a „atrocităților nazismului”, amestecarea în statistici a jertfelor holocaustului cu celelalte victime ale războiului (un fel de reducere a necunoscutului la cunoscut), argumentele celor care refuză să colaboreze la demascarea criminalilor aflați încă în libertate, divagațiile celor care explică de ce s-ar cădea să fie „recuperați”, ba chiar aplaudați, unii exegeți ai rasismului nazist fac parte dintr-un nou joc de-a cuvintele cu rezonanțe macabre.

Felicia Antip

Holmesiana

● La cincizeci de ani după moartea literară a lui Sherlock Holmes, survenită odată cu decesul autorului său, Sir Conan Doyle, în 1931, celebrul detectiv al epocii victoriene se află din nou în plină ascensiune a popularității sale. De curînd, editorii englezi John Murray și Jonathan Cape au publicat noi ediții ale scrierilor lui Doyle, cu prefețe semnate de celebrități literare ca C. P. Snow, Graham Greene ș.a. O ediție-facsimil cuprinzînd desenele lui Sidney Paget, autorul imaginii lui Holmes cu binecunoscutele sale pipă și șapcă, urmează să apară la sfîrșitul acestui an. Editura Baskervilles

Investments Ltd., care, deține drepturile de autor ale lui Conan Doyle, publică noi cărți despre investigațiile întreprinse de Sherlock Holmes și de ajutorul său, doctorul Watson. În mai mult de 22 de țări flintează societăți „Sherlock Holmes”, la ale căror sedii sosesc anual mii de scriitori de la cititori, unele adresate direct... detectivului, iar la biblioteca Marblebone din orașul Westminster se află cea mai largă colecție holmesiană: peste 1 000 de volume. Printre ele sînt pastişe, parodii, dicționare și aproximativ 500 de cărți care tratează despre... inconsecvențele și neglijențele de logică din scrierile lui Conan Doyle.

Omagiu lui Octavio Paz

● Cunoscuta revistă madrilenă „Cuadernos hispanoamericanos” dedică recent un număr triplu (343-344-345) marelui scriitor mexican Octavio Paz. Este al zecelea număr omagial pe care această prestigioasă publicație îl închină unei mari personalități a literelor hispanice, ceilalți autori omagiați fiind, în ordine cronologică, Ramon Menéndez Pidal, Benito Pérez Galdós, Luis Rosales, Pío Baroja, Dámaso Alonso, Juan Carlos Onetti, Antonio și Manuel Machado, Francisco Ayala și Camilo José Cela. Dintre colaboratorii la acest număr — „gigant” — care totalizează aproape 800 de pagini — semnalăm prezența, între mulți alții, a lui Alfonso Canales, Felix Grande, Leopoldo de Luis, José Luis Cano, Gustavo Correa, Manuel Vilanova și... Vasko Popa. Volumul, bogat ilustrat, se deschide cu patru poeme inedite ale autorului și este organizat în mai multe secțiuni tematice, grupând articole axate pe problematica filosofică, teoria poetică, creația lirică și opera în proză a scriitorului mexican, pentru a se încheia apoi cu o importantă bibliografie de referință.

Arta vieneză

● La Muzeul orașului Viena este deschisă o expoziție care reunește lucrările a 49 de artiști reprezentând curentul artei vieneze de la sfîrșitul secolului 19. Sub titlul „Wiener Stilkunst um 1900” sint prezentate pu-

blicului lucrări de mare varietate: de la ilustrații de carte și proiecte de afișe pînă la opere din domeniul arhitecturii și design-ului. Între expozite figurează și lucrarea lui Gustav Klimt, „Alegoria lunii iunie” (în reproducerea alăturată).

Monografie Edison

● Aproape 500 de pagini a consacrat Robert Canno monografiei despre **Viața și legenda lui Thomas Alva Edison**. Comentatorii relevă faptul că spre deosebire de celelalte monografii dedicate pînă acum lui Edison, monografia care sint în bună parte povestirea vieții lui, aceasta, a lui Canno, este pe de o parte cea mai documentată, deoarece autorul a folosit toate informațiile tehnice și mărturiile rămase despre marele inventator, și totodată singura care-l studiază și reușește să-l prezinte pe „Edison luptătorul”.

Centenar Petko Todorov

● S-au împlinit, de curind, 100 de ani de la nașterea la Tirmovo a scriitorului bulgar Petko Todorov (1879—1916), unul din importanții autori din țara vecină, spirit deschis ideilor europene în artă (ale lui Schopenhauer, Nietzsche, Ibsen, Tolstoi), iubitor al valorilor artistice ale folclorului, promotor al simbolismului în literatura bulgară. Aceste influențe sint vizibile în drama *Zidarii*. Capodopera creației sale este însă volumul *Idile* în care „realitatea devine cîntec, proza poezie, gîndirea melodie”.

În memoria lui Nikolai Ostrovski

● Cu cinci ani în urmă, la 27 septembrie 1974, cînd Nikolai Ostrovski ar fi împlinit 70 de ani, a fost pusă piatra de temelie a unui muzeu consacrat scriitorului. Acesta a fost inaugurat recent în orașul Șeșetovka, unde a trăit Ostrovski, ca și eroul romanului său, Pavel Korneev. Clădirea, care se remarcă printr-o arhitectură originală, cuprinde câteva săli de expoziții în care sint evocate viața și activitatea scriitorului.

Hugo von Hofmannsthal — 50

● La Salzburg au loc în prezent manifestările legate de împlinirea la 15 iulie a.c. a 50 de ani de la moartea poetului și dramaturgului Hugo von Hofmannsthal (1874—1929), inițiator al celebrelor festivaluri salzburgheze. Lirica sa puternic interiorizată, elegiacă, cu o nostalgie pentru valorile spirituale vechi, turnată într-o formă neoclasică, strălucind prin armoniile formale, a fost adunată în volumul *Versuri alese*, 1903. Teatrul său, în care a reluat teme din tragedia antică într-o viziune modernă sau a reactualizat teatrul medieval într-o formă preexpresionistă cu implicații baroce, este foarte cunoscut datorită pieselor, *Moartea lui Tizian*, 1902, *Zăna-tecul și moartea*, 1893, *Electra*, 1903, *Oedip și Sfînxul*, 1905, *Fierine (Jedermann)* 1911. Hofmannsthal a preluat și din piesele lui Molière și Calderon de la Barca. O mare popularitate i-a adus poetului scrierea unor librete pentru operele lui Richard Strauss, *Cavalerul rozetor*, 1921, *Ariadna la Naxos*, 1912, *Femeia fără umbră*, 1919.

Ghidurile moderne

● În 1941 apărea primul *Guide bleu*, din inițiativa lui Adolphe Joanne care a avut ideea publicării unei descrieri a Elveției cu toate informațiile practice. De atunci, ghidurile au devenit un element indispensabil al vieții moderne, aproape toate editurile franceze, ca și cele din alte țări, preocupîndu-se mai mult sau mai puțin de acest sector. Anul acesta, examinînd masa imensă de ghiduri apărute, „Le Figaro” conchide că ghidul are din ce în ce mai mult tendința de a se particulariza, face tot mai des apel la preocupări și gusturi particulare. O a doua constatare: ghidul modern se prezintă din ce în ce mai puțin ca un nomenclator și tot mai mult ca o istorie. Epoca informației secl. s-a încheiat în favoarea unor abordări mai descriptive, mai atrăgătoare.

Cehov

● În U.R.S.S. sint în plină desfășurare manifestările ocazionate de comemorarea a 75 de ani (la 15 iulie a.c.) de la moartea marelui dramaturg și prozator Anton Pavlovič Cehov (1860—1904).

Correspondența lui Lewis Carroll

● „Oxford University Press” a scos recent de sub tipar, sub îngrijirea lui Morton Cohen și Roger Green, **Correspondența lui Lewis Carroll**, unul dintre cei mai prolifici scriitori de epistole: peste 100.000. Comentarii editiei remarcă faptul că epistolele respective constituie o adevărată biografie a lui Lewis Carroll (1832—1898) și relevă totodată portretul psihologic al autorului lui Alice în țara minunilor, delicatetea și generozitatea sa.

Philexafrique

● „Imagini ale Africii pe timbrele postale” s-a intitulat marea expoziție filatelică organizată recent la Libreville, de către Uniunea Africană a Poștelor și Telecomunicațiilor. Douăzeci de țări au prezentat mărci cu motive inspirate de istoria, legendele, artizanatul, dansul, frumusețile naturale ale continentului negru, vîdînd un remarcabil efort de originalitate și specificitate în creația filatelică africană. În imagine: un timbru din Benin.

Leconte de Lisle

● Prima ediție completă de *Opere* — Leconte de Lisle (1818—1894), de la a cărui moarte s-au împlinit 85 de ani, a apărut recent în colecția „Les Belles Lettres”, sub îngrijirea lui Edgar Pich. Versurile șefului școlii parnasienne franceze, *Poeme antice*, *Poeme barbare*, *Poeme tragice*, precum și tragediile și scrierile sale istorice, sint astfel adunate pentru prima dată într-un opus reprezentativ.

„Libertatea de la miezul noptii...”

● ...este titlul lucrării semnate de Dominique Lapiere și Larry Collins, consacrată zilelor premergătoare declarării independenței Indiei (1947). Lucrarea reconstituie întreaga atmosferă a momentului și evidențiază personalitatea lui Gandhi (1869—1948), figură istorică a „subcontinentului indian”.

ATLAS

Lună plină

■ IATĂ, se împlinesc zece ani de la acea noapte de veghe în fața televizorului locuit de abia perceptibile umbre a căror halucinantă și ciudat de somnambulă mișcare desena pagina de gardă unui nou volum al istoriei omenirii. De cite ori am părăsit ecranul pe care se vedea o lună poroasă, bolnav de albă, pentru a ieși în noaptea de vară și a privi luna de pe cer, plină, limpede, lucitoare, nevinovată, gata să primească madrigaluri și serenade? Și de cite ori nu ne-am întors umiliți și infrinți de curiozitate la calota aceea de cretă, la solul acela făinos pe care un imens bocanc făcea, solemn și nesigur, un pas mic pentru om, mare pentru omenire? Navetam deconcertați, mindri și revoltați în egală măsură, între raza victorioasă a televizorului și raza mirată a Selenei, încercînd să ne convingem că e vorba de o singură realitate îndepărtată, fluturînd de toate poemele lumii și adusă în prim-plan, demitizată, cucerită. Voisem luna de pe cer și o aveam, glob imens cu pori albi, de cretă, sol dur și străin, mai incomprehensibil încă fără travestiul imblinzitor, de beteală. Eram fericiți? Ne-am dus la culcare în zori, obosiți de nesomn și de emoție, epuizați de propria noastră indoială. Trăisem într-adevăr noaptea de hotăr dintre două epoci, dintre care una, necunoscută cu totul, începea, fără a ne incredința că i ne potrivim? Trăisem într-adevăr momentul, visat de toți filosofii, al înfrățirii universale în cucerirea unei planete și a unui simbol?

Iată, au trecut zece ani de la acea noapte cu inconștientă lună plină și nici noi, nici luna nu ne-am schimbat. Cine ar fi crezut? Ea continuă să patroneze cutremurele, marea și somnambulii, noi continuăm să murim fiecare în parte. Dar, la urma urmei, schimbarea simbolurilor, bucuria nebunilor. Îmi place să-mi imaginez că praful alb de pe lună nu este decît nisipul rezultat din măcinarea miliardelor de cuvinte care i s-au închinat, așa cum nisipul mării este strălucitor, lunecător, ceea ce a rămas din miliardele de scoici care i-au dat și cărora le-a dat viață.

Ana Blandiana

Din lirica poloneză contemporană

Julian Przybos

În noapte

Fără să știu în multe nopți
ecoul — care se prefăcea în cuvînt:
din toate versurile uitate
să fi rămas un sunet numai
impăcat cu liniștea —
spre mine îndreptat și numai
de la mine?

a dezvelit toate stelele universului,
în afara ta — singură
în pămînt transformată.

eu ești esti mai joasă
cu-atît mi-ești mai apropiată.
Am să te prefac pentru cei vii
în flori și-n grădini.

În românește de
NICOLAE MAREȘ

Tadeusz Sliwiak

O variantă a războiului

ne numărăm între noi și tot timpul
eram cu unul mai puțin
alergam noaptea prin zăpezi cu
câci lipsea unul dintre noi
cercetam prin soproane și prin
pătule

ne uitam prin copaci scormoneam
în fîntini
înfricoșati că acel pe care îl căutam
poate fi oricare dintre noi
și într-un fel nici pînă în ziua de
azi nu ne dăm seama prea bine
care din noi a pierit care din noi
a scăpat

În românește de
MARCEL MIHALAȘ

Adriana Szymanska

Îndoiala

Cu grijă trec printre fragile
focul nu mă pîrjolește apa
pămîntul susține prezența mea
vă chem ca martori Saturn și Uran
pe voi care depuneți atîta stăruință
să fiu așa cum sint
ajută-mă lună să pun în mișcare
valurile singelui meu
și du-mă-n Ispită Domnului meu
lumineze numele tău în ecruri

și chiar în pîntecele rodului...
O soare-tîndări retina mea miracol
do-mă spre bolta liniștită
dintre inimă și negura orizontului
deasupra mea cimitirul grădinii
deasupra mea virtutea ametitor
al galaxiilor
speriate gîndurile mi se zbat
ca fluturii de noapte
iar eu stau sovăitoare
să eliberez această stea fără nume
reținută în respirația mea
sau să închid ochii.

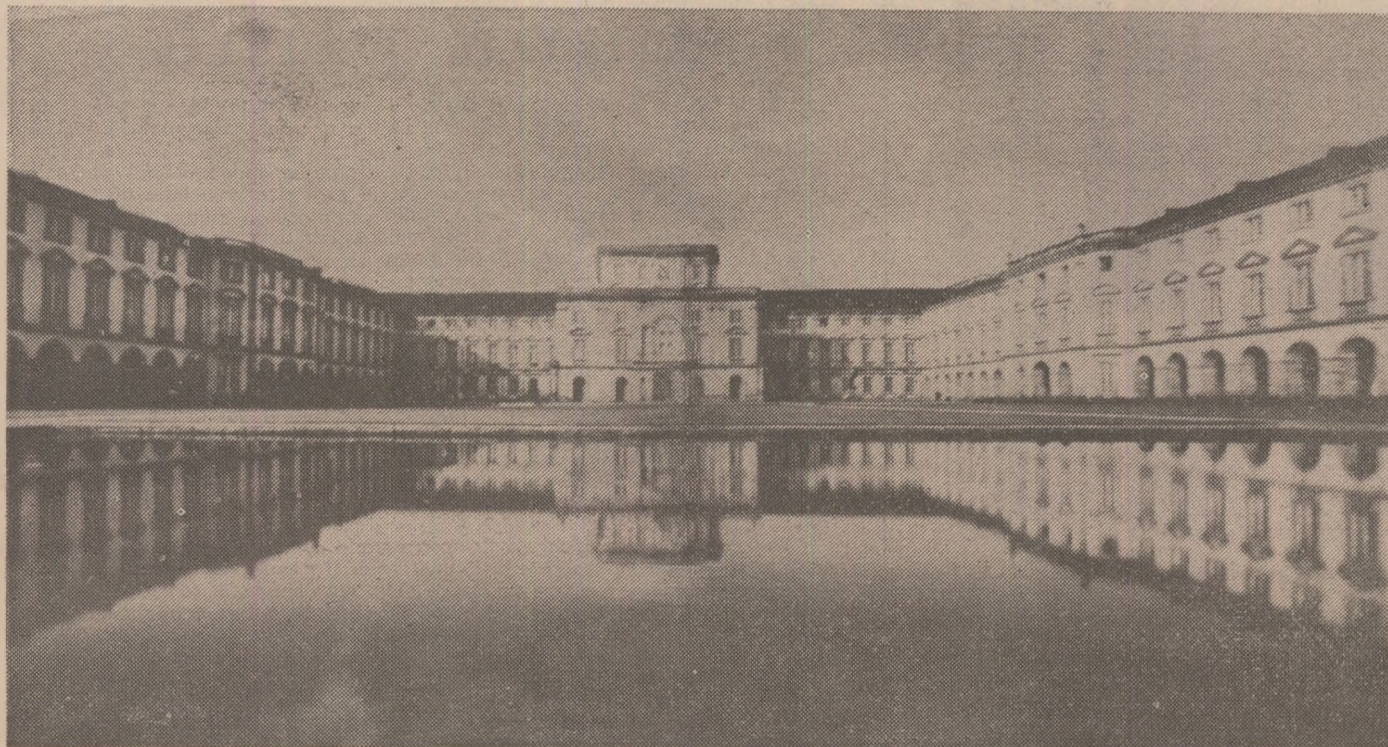
În românește de
TERESA și TOMA GEORGE
MAIORESCU

Zbigniew Bienkowski

Iar cuvintele

Iar cuvintele tale circula amețitoare
în jurul meu
ca pămînturile în jurul sorilor
și fiecare n-a părăsit încă
cînd iat-o cum viscază, cum
mle de semnificații
să compună una și să țintească
drept
în substanța mea
Atunci nesfîrșit, epuizate în ultima
ne semnificînd aproape nimic
ca un gînd despre neant
mai circula încă în jurul meu
cu o oarecare speranță

că mă voi dezgoli că voi
nici nu știi cit de aproape ești
de țintă
Tu știi despre mine totul
pentru că știi ceea ce nu sunt
doar un ultim efort încă
unul singur
ca dintre cuvintele lumii toate
să alegi acel unic
acel unic cuvînt care
o. vîd cum îți rotunjești buzele
și dacă mă vei rosti...

Universitatea din Mannheim

Rațiune și cuvînt la Mannheim

NICĂIERI triumful rațiunii manifest într-o ordine urbanistică nu mi s-a părut mai evident decît în orașul Mannheim. Un patruleter înscris într-un triunghi. În unghiul format prin confluența puternicelor artere fluviiale, Rin și Neckar, secolul Luminilor și, mai înainte de acesta, secolul rațiunii clasice au construit schema ideală a unui oraș ce năzuia spre o geometrie perfectă. Desigur, în patratul acela — ca de tablă de șah — pe care-l închipuia orașul, viața reală ce modifică geometriile ideale a introdus o oarecare dezordine. Dar, chiar și după trei secole, și mai ales după distrugătorul război al doilea mondial, raționalitatea care a constituit dominanta epurei urbanistice, a proiectului ce a dat naștere orașului, nu s-a pierdut.

Rațiunea necesară triumfînd asupra haosului întîmplărilor contingente, iată tema a cărei meditație și-o inspiră plimbarea prin acel centru vechi al orașului Mannheim. Nimic din întortocherile pitorești ale micilor urbe medievale închise între zidurile protectoare ale cetăților. Orașul acesta n-a cunoscut zidurile. Era apărat prin cele două brațe acvatice și, mai mult decît atît, prin rațiunea ordonatoare. Mult înainte străzilor numerotate ale metropolelor din Lumea Nouă, în acest oraș străzile se încrucișau după o rigoare a liniilor drepte, perpendiculare unele pe altele. Este amuzant în zilele noastre doar aparent raționale, în pofida tuturor raționalizărilor impuse de tehnica modernă, să circuli printr-un oraș de la C3 la R7, sau de la K4 la P1. Acele „quadrate” care imită pătrățelele de șah îmi aminteau, în timp ce deambulam printre ele, obsesia tablei de șah din ficțiunile lui Lewis Carroll. Un ring uriaș, un mare inel rutier înconjoară tabla Mannheim-ului, complicînd figura. Patratul se înscrie în cerc, care la rîndul său se înscrie într-un triunghi. Joaca rațiunii continuă prin aceea a imaginației ce nu cunoaște limite.

Bineînțeles, din patruleterul pe care-l descria mîntea iubitoare de abstracțiuni a europeanului clasic, germanul modern a evadat demult. Orașul Mannheim a înghițit micile localități înconjurătoare și unindu-se, de fapt, cu Ludwigshafen, puternic centru industrial de dincolo de Rin, alcătuiește o mare aglomerație urbanistică în care simți pulsul puternic ce bate pe această arteră fluviială a Europei. Poduri îndrăznete sînt aruncate peste ape, o rețea complicată (dar în fond tot atît de clar-inteligibilă pentru rațiunea modernă ca și vechiul șah) de șosele, noduri de comunicație înconjoară și străbat conglomeratul. Vechiul castel baroc, unul din cele mai mari palate ale Europei, este — deși aproape de centrul orașului, de acea „Parade-Platz” ca și de „Planken”, alcătuit în prezent o zonă a pietonilor, insule de armistițiu al vehiculelor din tot mai multe centre urbane ale bătrînului nostru continent — întrucîtva izolat, în distincția sa sever-aristocratică. Palatul aparține Universității din Mannheim și relativă sa izolare de tumultul orașului îi oferă o seninătate de care studiile abstracte au fără îndoială nevoie. O linie nobilă are și marea biserică a izuiților ce aparține odinioară de Castel. Mult mai populare, mai noi sînt — cu toată patina lor — „Turnul de apă” al orașului, străjuind la loc de cinste orașul, un turn monumental, cam trist în inutilitatea lui, dar familiar, cum va fi fost Turnul Colței din Bucureștii de altă dată.

CA ȘI Darmstadt, orașul situat nu departe de Mannheim, acest oraș poate fi vizitat de cei ce se interesează de arta începutului de secol XX. Chiar dacă acel „modern style”, Sezession-ul nu are în Mannheim monumente muzicale atît de notabile ca în Darmstadt, totuși muzeul de artă situat într-o astfel de clădire, ca și alte relicve, trimit spre acea epocă. În muzeul amintit, bogat îndeosebi în piese ale sculpturii din secolul nostru, te întîmpină, auriu, strălucind mat, polisat și repolisat (ca un vers clasic după indicațiile lui Boileau), **Marele pește** al lui Brâncuși, unind paradoxal o anume „greutate”, o putere obtuză cu ductilitatea unei forme destinate să străbată mediile adverse, să taie elementele. Acest chit de metal are și n-are „greul pămîntului”. Eziți, balotat de sentimente contrarii, în fața lui. Muzeul adăpostește, temporar, cu ocazia zilelor culturii române, cîte o colecție din picturile lui Dumitru Ghiață și Ion Țuculescu.

De altfel, pretutindeni în orașul dintre Rin și Neckar, puteai să întîlnești în aceste zile de vară imagini, embleme, însemne ale culturii sau ale spațiului românesc. Afișe mari sau mici pliante anunțau expoziții, concerte, manifestări diverse ale acestei sărbători a României. O sărbătoare care echivala cu o prezență activă a valorilor culturii noastre. Nu voi enumera toate acele manifestări ale literelor și artelor române (am făcut-o și o voi mai face în altă parte) care au reprezentat țara pe acele meleaguri. Doresc să însemn aici doar prezența verbului literar românesc. Printre diversele și numeroasele spectacole, concerte, expoziții s-au remarcat cu deosebire două, în care poezia noastră a constituit „obiectul” principal al manifestării. Sub forma unor ingenioase spectacole, la care muzica, dansul și arta dramatică au colaborat cu poezia, aceasta a fost pusă în valoare, fiind gustată de publicul german. E vorba de spectacolul „Interferențe” la care au colaborat, printre alții, arta de a recita a Adelei Mărculescu și arta coregrafică a lui Miriam Răducanu și montajul literar **Tante Erna, Onkel Hugo und das Ding**, spectacol savuros, cabaret literar al alcătuirii textului căruia au fost colționate poezii ale liricilor de limbă germană din țara noastră, meritul alcătuirii montajului revenindu-i omului de cultură, animatorului și organizatorului din partea orașului Mannheim al acestor zile ale culturii române, Dr-ului Gert. În afara acestor reprezentații, delegația scriitorilor români — poetul Petre Stoica, prozatorul și publicistul Hans Liebhardt și subsemnatul — a participat la trei seri literare, unde, alături de scriitori, publiciști, profesori din Mannheim, s-au citit pagini din lucrările proprii, s-au dezbătut diferite teme (printre acestea, tema „literatură și societate”) și s-a discutat cu aprindere, cu reală participare a celor prezenți.

În orașul rațional proiectat Mannheim, pe care l-am străbătut cu încintare în aceste zile de vară, am rostit și s-a rostit, printre alții, de către profesorul romanist dr. Rohr (unul dintre autorii unui viitor mare dicționar etimologic al limbii române), verbul care reprezintă cultura noastră română.

Nicolae Balotă

Fănuș Neagu

Cu umărul dorului pe apa albastră

● AM intrat în Dobrogea călcînd cu umărul dorului pe apa albastră venind de la Brăila și de la Viena (valsul inimilor), pe nălucă de floarea soarelui, pe biserici în care umblă, revărsată, foamea pustului. Ori de cîte ori mă dezleg de toate blestemele lumii și apuc drumul îngîmfat spre întîlnirea cu Marea Neagră și cu zimbrul de deasupra valurilor care-i ține loc de stea și are ieslea plină cu fulgere, se clatină în mine un drum de fugă și iarbă atîrnînd de rouă, inima leapădă toate zilele cite au fost păcatoase, gîndul despică buturugi de tei, degetele se vor durute cu laptele astîmpărării și cu plop vinzîndu-și somnul iubirilor tîrziu. Sunt la Neptun, sub geam, aduse de Dunăre, se leagănă, ca într-o legendă bătrînă, idei de cuib de pasăre care nu pleacă, închipiri de arbori serbind amintiri, descintece umblate pe cărări de unde nici în nemurirea poveștilor nu mai e întoarcere — și luna e o femeie din Macedonia purtînd pe creștet un ulcior plin cu duminici înjunghiate în noaptea învierii vinului (decî va trebui să fie și o judecată de apoi a viței de vie din România).

Aseară am trăit un ceas plin de spice galbene. Plouase. Toată lumea era supărată. Numai eu singur eram vesel. Pentru că eu știam ce întîmplare făurise dumnezeu. Nemaiavind mireme în gura raiului, dumnezeu a dat cu o fișie de curcubeu ca să fure mireme din Dobrogea — Foaie verde de-un lămii... Cînd plouă la mare, mi se face de belșug sub frunte și de uger sub mîstînii lunii. Acum e liniște. Acum plouă cu sunete de chihlimbar. Acum, luna nu se vede. Dar eu știu unde e. Luna e dusă să aștearnă patul pentru somn votevozielor ce-au fost la vinătoare și să pună perne moi, cu tulpină de sulcină sub tîmpla domnițelor. Eu, la Marea Neagră, nu știu cum se face, mă găsesc vorbind cu iarbă: sărut-mina domnișoară iarbă verde, nu vâ supărați, n-a trecut pe-aici domnul Mihai Eminescu însoțit de domnul Mihail Sadoveanu? Pun întrebarea, luna dă drumul valurilor, noaptea și ziua se unesc și ridică dropii în stepă, plopii dau zvon și noi toți intrăm în necuprindere și ne lovim creangă-n creangă cu nemuritorii, cu zeii, cu neastîmpărul iubirii noastre.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU